

Lelkipásztor

Evangélikus
Lelkészi Szakfolyóirat

73. évfolyam

1998/1.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD

Koczor Tamás: Gondolatok a lavór körül1

TANULMÁNYOK

Dr. Szentpétery Péter: Kell-e nekünk húsvét? (A Lüdemann-vita III. rész)2

ifj. Harmati Béla: A borító képe.....5

Börönte Márta: Hogyan segít a mentálhigiéne a lelkészeknek?6

KITEKINTÉS

D. Dr. Nagy Gyula: Egyházi világhíradó8

D. Dr. Nagy Gyula: A lutheránus Világszövetség története 1947–199713

FIGYELŐ

Magassy Sándorné: Az evangélikus egyház társadalmi felelőssége
A magyar római katolikus püspöki kar körlevelének kihívása15

Detre János: Brebovsky János emlékére20

Tarr Zoltán: Ki az emberek közé.. (Misszió a Pólus centerben)..21

Szimon János: Művészi igényesség a soproni evangélikus gyülekezet évszázadaiban ..24

FÓRUM

Dr. Harmati Béla: Zsinat után – Zsinat előtt27

Koczor Miklós: Résztvevőként a nagy Zsinatról, mai kérdéseiről30

Kiss Miklós: Hozzászólás az Óvás a lelkészi pályához című cikkhez.....32

Németh György: Könyvajánló C. G. Jung: Gondolatok a vallásról és a kereszténységről;
Gondolatok a jóról és a rosszról (Fordította: Bodrog Miklós)33

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Dr. Cserhádi Sándor–Győri Gábor: Vízkereszt utáni utolsó vasárnap36

Gabnai Sándor–Aklanné Balogh Éva: Hetvened vasárnap.....37

Szentpétery Péter–Szemerei János: Hatvanad vasárnap38

Nánai László–Sárkány Tibor: Ötvened vasárnap.....39

Péter Attila: Vízkereszt ünnepe (kimaradt rész 1997/12 számból).....40

Csepregi Zoltán: Nemzetközi szimpózium az Evangélikus Teológiai Akadémián (borító III.)

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Rózsavölgyi köz 3. Tel:3636-451

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 117-1108; 117-5478

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Egy szám ára: 290,- Ft. Előfizetési díj fél évre: 1900,- Ft. egy évre: 3800,- Ft. (3.480 Ft.+mellékletek).

Nyugdíjas lelkészek és teológiai hallgatók fele árat fizetnek.

Külföldi előfizetések: Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 5.100,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 6.600,Ft. / 42 USD vagy 60 DEM postaköltséggel

A címlapon: Pilarik István úrvacsorai kannájának részlete. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

A fotót Molnár Géza készítette. A borítót: ifj. Harmati Béla tervezte.

M É C S E S T E I G É D

Gondolatok a lavór körül

Péter így szólt hozzá: "Az én lábamat nem mosod meg soha." Jézus így válaszolt neki: "Ha nem mostak meg, semmi közöd sincs hozzám." Jn 13,8

Van-e esélye a barátságos, testvéri, emberközeli vezetésnek?

Mindig le tud nyugózni a pillanat varázsa. Mi is játszódik le itt? A Mester már vizesen, foltosan, ruháján, kezén, mozdulataiban a lábak: Jánosé, Tamásé, Jakabé. Ahogy nyújtja a kezét Péter lába után, szinte kérő. Add a lábad! Péter talán ösztönösen is maga alá húzza:

- Engem ugyan meg nem mosol.

Jézus fáradtan néz föl. Szemében a kialvatlan éjszakák véres szájai.

- Hát nem érted? Még mindig nem érted? Ha nem tudod elfogadni a megalázkodásomat, rabszolga-szeretetemet, nem értesz semmit. Ha nem éled át a hatalom teremtette helyzet kínját, amíg nem érzed, hogy az a nyomorult, aki fent ül a székekben, addig mit kezdjek veled?

- Akkor ne csak a lábamat, hanem a fejemet is!

Odanyújtja a lábát. Miközben a víz ráömlik, végigfolyik az ujjak csatornáin, a tanítvány és a Mester valami furcsa találkozáson esik át. A fent ülő szegyenkezik, kényelmetlen fészkelődése elárulja kínját. A lent térdelő átéli a "most végre adhatok valamit" jóleső érzését.

Aztán feltápáskodik. Kezében a lavór, habos, mocskos víz. Egy pillanatra kivörösödik a megerőltetéstől. Most megint ő a nagyobb. A tanítványok fölnéznek rá. Mindenki visszazökkenhet a szerepébe. A tanítvány újra tanulhat, a Mester látja, újra mindent tőle várnak. Vége a pillanatnak.

Lábmosás. A láb nem a használatáért irritáló. Tehát nem azért, mert piszkos utakon járunk vele vagy mert rossz szaga van. A láb a hatalom eszköze. A trónusokat úgy építik, hogy az alattvaló az uralkodó lábával közel egyvonalban álljon. Ezen még nagyobb hangsúly van, ha az alattvaló letérdel. A mozdulat ősi ösztönön alapul. A győztes állat ráteszi a lábát áldozata nyakára. Az így megfogott szerencsétlen már csak a megadás jeleit tudja leadni, irgalomért könyörög. Az ember azonban minden ilyesfajta testbeszédet színesít. Az ösztönöket értelmezzük. Ezért hallatlanul zavar az, ha egy olyan helyzetben, amiben inkább én szeretnék alattvaló lenni, valaki megérinti a lábamat. Zavart helyzetünket is magunk alá húzott lábainkkal jelezzük. A bizalmas együttlét egyik jele a szabadon hagyott, megérinthető láb.

- Ugyan már, Mester! Csak nem teszed ezt velem?

Felpattan, kikapja a lavórt az elképedt Mester kezéből. Szinte lenyomja a székre, ő térdel le, máris oldja a saniját.

- ...semmi közöd hozzám, ha ezt nem fogadod el...

- Hiszen tudjuk, hogy alázatos vagy, de csak nem járatsz le minket, hogy a mi vezetőnk ilyet tesz.

- Nekem ezt kell...

Közben Péter már javában mossa a Mester lábait. Talán nem is hallja az elfojtott sóhajt:

- Távozz tőlem, Sátán!

Vége a pillanatnak.

Esperes... A szó első tagja talán a magyar "ös" szóból származik. A második fele bizonytalan, de talán az olasz "prest", szócskából fakad, ami azt jelenti: pap. Ős-pap. Archidiaconus. A papok között az első. Persze a ranglétra megfelelő fokáról nézve.

A két tanítvány láthatóan egészen belemerül a beszélgetésbe. Miről lehet szó? Ki tudja? Egyszer egyik beszél, másszor a másik. Gesztikulálnak. Arcuk arról tanuskodik, hogy a téma érdekli mindkettőjüket. Olykor vita támad, aztán bölintanak. Feléjük közeledik a lavór. Nem nagyon zavarja őket. Egy lábmosó rabszolga. Aztán Péter mégis megáll, gesztikuláló keze a levegőben marad. Elveszíti a fonalat, mert a rabszolga arca egy pillanatra olyan volt, mint a Mesteré. Az nem lehet! Újra megtalálja a beszéd fonálát, folytatja. Közben szórakozottan nyújtja a lábát. Keze lendületesen gesztikulál. Vége a pillanatnak.

Néhány hete esperessé választottak. Ha ez egy normális hivatalban történik, valakit osztályvezetőnek jelölnek és választanak, sokan azt mondják: rossz választás volt, mások örülnek. Nagy vonalakban ez nálunk is így játszódik, de a hivatal mégis más. Sokat gondolkoztam rajta, pedig ritkán szoktunk így rágódnival az egyházi hatalom kérdésein. Végül mindig ide jutottam: a lábmosás történetéhez. Talán azért, mert szintre reflexszerűen szólal meg benne a vezető rabszolgaságáról szóló passzus. Ugyanakkor mindig is riasztónak tartottam ezt a direktséget. Nem csupán azért, mert annyira egyszerű, diktált, kötelező, hanem mert ott nevet bennem az Ördög: "...azért valami csak lehet abból a hatalomvágyból benned, ha itt vagy..., node jó helyen vagy, most változz át gyorsan mindenkinek a szolgájává!". Rettegek a megjátszott érzelmektől.

Valami nagyobb itt a titok.

Ezért aztán egyre inkább csak ez az egy pillanat maradt meg. Miért tiltakozik? Mi a baja Péternek? Egyszerűen kínos? Inkább azt hiszem, hogy Péter is átvergődik azon, ami minden keresztyénnek a legnehezebb. A valódi találkozáson. A maga által kialakított rend - Te vagy a nagyobb, én vagyok a kisebb - felborul. Jézus mintegy ráerőszakolja Péterre azt, ami a tanítvány valójában. Péter szembesül azzal, aki saját maga: hatalmas és erős, domináns és győztes. Szembesül azzal, hogy vannak rabszolgái az életben, akiket szeretettel vagy erőszakkal, de maga alá gyűr.

És egyszerre kibírhatalan számára ez a pokol.

A Mester előttem térdel. Nem tudok kisebb lenni nála. Ő a leghatalmasabb. A legerősebb. A Szent. Én pedig fölötte hatalmasabban, erősebben. Éppen most vette át tisztátalanságomat, hogy tisztább legyek nála. Ó, Istenem...

Koczor Tamás

SZENTPÉTERY PÉTER:

Kell-e nekünk húsvét?

A Lüdemann-vita

III. rész

Lüdemann 1995. szeptember 7-én az „Evangelische Kommentare”-ban megjelent interjújában immár teljesen következetesen képviseli mindazt, amivel Jézus feltámadásának elvetése jár. Erre utal az cím is: Jézus, a bűnös.¹ (Itt szándékosan tartózkodni fogok a megjegyzésektől.)

Lüdemann a történeti Jézus iránti megújuló érdeklődést két dologra vezeti vissza. Ma az egyházban arról a Jézusról prédikálnak, aki szűztől született, valóságos Isten és valóságos ember. Így „mesefigura” lesz, és az általános valóságtudat számára nem hozzáférhető. Emiatt egyrészt mind kevesebben mennek templomba, másrészt sokakat érdekel, hogy ki is volt ő valójában.

Ha Jézus valóban ember volt, hogyan lehetett bűntelen, ha János keresztségében részesült a bűnök bocsánatára? Még egy olyan rendszeres teológus is, mint G. Ebeling, aki úgy kérdez a történeti Jézusról, mint kevesen, kitér e kérdés elől. „Jézus bűntelenségének feltételezését és folyamatos állítását botránynak tartom.”

Lüdemann szerint helytelen, hogy a teológiát ma is nagyrészt egyházi tudománynak tekintik. A jelen században ezt a jellegét Barth dogmatikája is megerősítette, pedig akadályoz az igazság keresésében. „A teológia éppoly kevéssé egyházi vagy keresztyén, mint amennyire a bűnözésről szóló tudomány bűnöző.”

A riporterri megjegyzésre, hogy tudományos kutatásainak hatásuk van az egyházra és a jövőre, a következő a válasz: „A jövőnek úrok. Ha nem maradunk nyitottak a jövő iránt, akkor sem az egyetemi tudományos teológiának, sem az egyháznak nincs perspektívája. „Ahhoz, hogy legyen, újra kell fogalmazni a hitvallást. Az Apostoli Hitvallásból az egész Jézus hiányzik: élete, személye, igehirdetése. Amúgy pedig az egész óegyházi krisztológiát túlhaladottnak tartja. „A hagyomány része, amelynek mai igehirdetésünk, életünk szempontjából nincs jelentősége.”

Ebből következik, hogy krisztológia helyett inkább „jezulógiáról” kellene beszélnünk. Nem az elnevezés fontos, hanem Jézus történetileg érthető rekonstrukciója, személye és üzenete. Jézus és Krisztus szétválasztása persze lehetséges. A feltámadás nem történeti esemény, hanem valaminek a szimbóluma, ami az emberben van. Ebből az is következik, hogy rendkívül nehéz a végső dolgokról kijelentéseket tenni. „Így a hagyományos eszhatológia, amely Jézus időbeli visszajövetelével számol, teljesen hiteltelen számomra...”² „A

végidő várása tévedésnek bizonyult. Nem tudom, hogyan lehet kétezer év után is élni ezzel.”

A riporter megjegyzésére, hogy sok keresztyén élt így évszázadok alatt, a válasz a következő: „Igen, de mindig voltak becsületes emberek, akik ezt át látták. Egy (szándékosan meg nem nevezett) kollégája mesélte Bultmannról: Nála vendégeskedő hallgatóit világos állásfoglalásra szólította fel arról, hogy Jézus visszajön-e a mennyből. E kérdéssel akarta becsületesre kényszeríteni őket, a hagyomány egyszerű folytatásával szemben. „Úgy gondolom, ez az egyetlen, ami e kérdésben megtehető: legyünk becsületesek, és egy kicsit szerényebbek.” (Egy megjegyzés mégis kikívánczol belőlem: Az iménti felszólítással egyetértek, de rögtön hozzátésem: duo si faciunt idem, non est idem.)

A kérdésre, hogy számíthat-e egyházi intézkedésre, így felel: Berger már felvetette, hogy tanfegyelmi eljárást kellene indítani ellene. Ez azonban nem lehetséges, mert nincs lelkeszé avatva. Lelkészek írtak neki, hogy hasonló felfogásuk feladására, vagy könyveik kivonására kényszerítették őket. „Skizofrénia, hogy a hitvallások továbbra is érvényben vannak, és a lelkészeket olyasmire ordinálják, amit már nem tudnak hinni, és arra, hogy ezt Isten szavaként hirdessék. A látszatszentség már nem is lehetne nagyobb.”

Az utolsó kérdés és válasz: „Ön még az Írás és a hitvallás talaján áll? Felfogásbeli okokból — nem! Például nem állhatok az Apostoli Hitvallás talaján, mert az ott állított szűztől születés kimutathatóan nem játszódott le. Nem állhatok az Írás talaján, mert a Biblia egyáltalán nem Isten szava, hanem a II. századi katolikus egyház műve...”

Hasonlókat olvashatunk az interjú előtt megjelent, eretnekekről szóló könyvében is. Bevezetésében kijelenti, hogy egyenes folytatása a sokat vitatott műnek. A vitában „világossá vált a kritikusok tudatlansága történelmi téren, ugyanakkor a kegyesség és a tudomány kettészakadása is, ami skizofréniaival egyenlő.” A történeti igazság és a keresztyénség érdekében szükségesnek látta, hogy „az egyház és a teológia egy további pillérét, vagyis a Szentírást és tekintélyét vegye nagyító alá.”² Majd később: „Az újszövetségi kánon keletkezésénél történeti szemléletéről az egyház és a teológia falai, amennyiben az Újszövetségen, mint Isten ígében alapulnak, kártyavárként omlanak össze.”

A recenzió szerint az, hogy a szerző kifejezetten kedvét leli a destrukcióban, minden jóakarató olvasót — akinek szívügye a

¹ Jesus, der Sünder — Gespräch mit dem Neutestamentler Gerd Lüdemann, Evangelische Kommentare 10/95 605–608.

² Gerd Lüdemann, Ketzer. Die andere Seite des frühen Christentum, Radius-Verlag, Stuttgart, 1995. 8.

történeti igazság — arra indít, hogy félretegye a különben kapós könyvet.³ Lüdemann teológia-felfogása, Jézus-képe a tudományos vita keretein belül mozog, mégha némileg elkésett is. A „skizofrénia” és a „látszatszenség” azonban „rágalmazás, ugyanakkor beképzelt is, mert a saját Jézus-kegyességét egyedül igazkét és a tudomány előtt képviselhetőként adta elő” — így Günter Linnenbrink lelkészi alelnök, az alsó-szászországi egyházak lelkészvizsga-irodájának vezetője.⁴

„Eretnek” könyvének és interjújának hatására az egyház nemkívánatosnak nyilvánította a lelkészvizsgákon. Lüdemann tizenkét évi professzorság után súlyosnak tartja ezt az eljárást. 1977-es habilitációs oklevelében ezt olvasható: „Minden tőle telhetőt megtesz, hogy egyetemi tanárként és kutatóként a tudományt szolgálja, és az egyetemi ifjúságot az igazság szellemében neveli.” A kari tanács azonban elhatározta, hogy az 1848-ból való habilitációs, illetve professzori fogadalmat vezet be újra; „Kötelezem magam, hogy a teológiai tudományokat adom elő.” Az igazság (Wahrheit) ebben nem szerepel.⁵

A Lüdemann elleni — egyetlen lehetséges, igen enyhe — eljárás kapcsán a „Das Sonntagsblatt” interjút készített Hirschler püspökkel.⁶ A püspök szerint a döntés célja egy tisztázó beszélgetés. A teológiában is lehet és kell merész kijelentéseket tenni, ezek néha ingerelhetik az egyházat. Mégis súlyos ügy, ha valaki az egyház alapját elavultnak nyilvánítja, így a lelkészek elkötelezését a Szentírásra és a hitvallási iratokra. Egy esetleges komolyabb eljárásról a püspök a következőket mondja: „Lüdemann úrral az a probléma, hogy mindent megtesz azért, hogy üssék. Folyton olyan dolgokat mond, abban a reményben, hogy úgy viselkedjünk, ahogy szeretné, vagyis, hogy eljárás alá vonjuk. Mégsem tesszük meg neki ezt a szívességet.” Ami az Apostoli Hitvallást illeti, az feliratok, „csokorba kötött hittapasztalatok gyűjteménye”. A szavak mögötti hittartalmat fel kell tárni. A „valóságos Isten és valóságos ember” formula mindmáig „a legzseniálisabb, amit teológiailag megfogalmaztak”. Persze ez is magyarázatot igényel.

Lüdemann nem új radikális bibliakritikát. Abból, amit hirdet, a püspök is megfelelő alkalommal beszél, így például arról, hogy a két teremtéstörténet ellentmond egymásnak. Mégis érdekes, hogy Isten éppen ilyen ellentmondásos történetek által szól hozzánk. Lüdemann ezt nem fogja fel. „...Valóság-értelmezése az ásó hegyénél végetér.” „Lapos felvilágosodási teológiát képvisel.”

Az utolsó kérdésre: „Van-e hitbéli vonatkozás nélküli teológia? A válasz: „Nincs, különben a teológia elveszíti valóságálapját. Aki teológiát tanít, megkísérli, hogy kritikus reflexióval érthetővé tegye a keresztyén igazságot. A teológia valami más, mint a vallástudomány.”

Egy másik interjúban a püspök megjegyzi, hogy a tanfegyelmi eljárás teljesen alkalmatlan lenne, mert Lüdemannal nem tanról van szó, hanem „olyan kijelentések értelmetlen kihegyezéséről, amelyeket egy ... hallgató a második szemesterben jobban tud.” Konkrét példával válaszol arra a kérdésre, hogy mit tanácsol az olyan gyülekezeti tagoknak, akik Lüdemann tételei nyomán veszélyben érzik hitüket: 1965-ben első, lüneburgi gyülekezetében 20 szinopszist osztott ki a nagyon kegyes bibliakörben. Először meglepődtek, de azután hamar pontosan látták a különbséget Máté és Lukács között. Megértették: a Szentlélek nyilvánvalóan úgy működik, hogy az

embereknek olyan nyelvet ad, amilyenre szükségük van a maguk helyzetében. Ez azonban nem károsítja a hitet.⁷

A bírálatokra válaszul Lüdemann kijelentette, hogy nem kíván Hannoverben és harmadik személy jelenlétében beszélgetni. Egyébként pedig keresztyénnek tartja magát. Kritikusanak így felel: „A megélt és felismert vallás töredéke sokkal többet ér, mint a teljesen megvallozott igazhitűség. Jézus apró fényugara életemben sokkal több minden ortodoxianál.”⁸ (Valóban, de hol a fényforrás?)

Henning Schröer bonni gyakorlati professzor óv a jellegzetes protestáns túlzástól: nem tehetjük meg, hogy a pápát, mint a Biblia mértékadó magyarázóját elutasítsuk és professzorokra cseréljük. — A becsületet magyarázatért való fáradozást csak az képes látszatszenségnek vagy skizofréniának nevezni, aki szétválasztja a hitet és a tudást, ahelyett, hogy megkülönböztetné... „A végső igazság előttünk van.”⁹

A „Die Welt” cikke szerint sem újak Lüdemann nézetei, csak az eljárás vele szemben. Bultmannéhoz hasonlítja az esetet, akitől a hessen-nassauai egyházban szintén meg akarták vonni a vizsgáztatást. Ott azonban csak az egyik kerületi zsinat, nem az egyházi vezetés. Az egyház zsinata végül is úgy döntött, hogy nem lenne helyes Bultmann kizárni. A cikkíró szerint a helyzet rosszabbodását mutatja, hogy míg Bultmann ügyében teológiai szakvélemény és zsinati határozat volt szükséges, Lüdemann esetében elég, hogy az egyházi alelnök és vizsgálfelelős megállapítja a rágalmazás tényét. Ezzel az eljárással — éppen Luther halálának 450. évfordulóján — nyilvánvaló az evangélikus egyházfelfogás zavara, „amely teológiai tisztázás után kiált”. Az is feltűnő, hogy míg a Bultmann körüli vita mélyen megrázta egyház és tudományos teológia viszonyát, ma a teológiai karokról egy szót sem hallani Lüdemann mellett. Ahogyan az egyház eljár Lüdemann ellen, az többet mond a saját belső állapotáról, mint az ő tanairól. 1972-ben Eduard Lohse korábbi hannoveri püspök bocsánatot kért Bultmanntól a VELKD zsinatának húsz évvel korábbi eljárásáért, amikor szószéki hirdetésben ítélték el tanításait.¹⁰

Andreas Lindemann betheli Újszövetség-professzor eléggé lehetetlennek tartja Lüdemann állítását, hogy a történet-kritikai

⁷ Der „Fall Lüdemann: Interview mit Horst Hirschler, Landesbischof der Evangelisch-Lutherischen Landeskirche Hannovers — „Ein Theologiestudent im zweiten Semester weiss es besser”, Rheinischer Merkur 9/1996 (márc. 1.) Udo Hahn

⁸ Der „Ketzer“-Theologe darf nicht mehr mitprüfen — Prüfungsamt der konföderierten Lutheraner trennt sich von Professor Gerd Lüdemann, Evangelische Zeitung, 8/1996 (febr. 25.)

Lüdemann ekkortájt hevesen kifogásolja Klaus Berger, Wer war Jesus wirklich, Quell, Stuttgart, 1995, című könyvét. Alap gondolata ugyanaz a múlt századi historista, tudományhívó küldetésstudat, mint két vitatott fő művében: „Ugyanúgy, ahogyan Luther a hagyománnyal szemben alapként az Írásra hivatkozott, úgy a szentírás elv tarthatatlansága miatt szükséges, hogy a történelem talajára álljunk, és ezzel legalább egy pillantást vessünk a kerítésen túra.” Fő kifogása: „Amit E. Schweizer és vele együtt az újszövetséges céh feladatának tekint, hogy a történeti Jézus és a húsvéti Krisztus szavai és tettei — valódi (=húsvét előtti) és nem valódi (=húsvét utáni) — között különbséget tegyen”, az Berger szerint kérdéses és módszertanilag sikertelen. — Akinek más a véleménye, mint Bergernek, azt ő Lüdemann szerint rágalmazza, például így: „Azok, akik ... különbséget tesznek, különleges trükkkel szolgálnak. Jézus szavait vagy tetteit csak azért nyilvánították nem valódinak, mert nem találták magukhoz illőnek.” Gerd Lüdemann, Historische Hypothesen — Die Jesus-Bücher von Eduard Schweizer und Klaus Berger, Evangelische Kommentare 2/96, 111l Berger úgy akarja ábrázolni és elfogad/ta/ni Jézust, ahogyan az evangéliumok leírják, és nem kívánja semmilyen szempont szerint sem „kiegyenlíteni”. Nem igaz például, hogy Jézus vagy csak bírálhatta (szombat), vagy csak helyeselhetette (Mt 5,18) a törvényt. V. ö. Berger: i. m. 14 kk.

⁹ Henning Schröer, Die letzte Wahrheit liegt noch vor uns Id. 71/jegyzet

¹⁰ Zwar ohne das Wort, aber doch mit Gewalt — Ausgerechnet im Lutherjahr: Der Fall des Göttinger Theologen Gerd Lüdemann ruft böse Erinnerungen an die Kontroversen um Rudolf Bultmann wach, Gerhard Besier, Die Welt 1996. márc. 5.

³ I. m. 211. Ulrich B. Müller, Theologische Literaturzeitung 1996. Nr. 5. 454k

⁴ Günter Linnenbrink, Einige Bemerkungen zu Gerd Lüdemann Buch „Ketzer”, Hannover, 1995. nov. 14. 5., kézirat 5.

⁵ Evangelische Kirche jagt den Theologen Lüdemann aus dem Prüferamt, Heidi Niemann, Frankfurter Rundschau 1996. febr. 17. (Az 1848-as fogadalom az un. „Gieseler Formel” Johann Karl Ludwig Gieseler /1792–1854/ egykori göttingeni professzortól.)

⁶ „Wir wollen kein Lehrverfahren” — Der hannoversche Landesbischof zum Streit um den Göttinger Theologieprofessor Gerd Lüdemann: „Der Mann möchte geschlagen werden”, Eduard Kopp, Jürgen Wandel, Das Sonntagsblatt, 8/1996 (febr. 23.)

kutatás eredményeit agyonhallgatnák a gyülekezetekben, és „primitív hermeneutika” miatt megrója. Az „eretnek” könyvben sem szerepelnek új források vagy tények, Jürgen Becker (Kiel) szerint is minden ismerős. Senki sem állítja, az újszövetségesek sem, hogy a szűztől születés valamilyen „biológiai tényállást” akarna közölni. (Ez a megfogalmazás szerintem elég homályos...) — A bibliai és hitvallási szövegeket hitbéli bizonyágtételeknek kell tekintenünk, és tárgyyszerű kritikának alávetnünk — így Wolfgang Schrage (Bonn). Peter Stuhlmacher (Tübingen) azt ajánlja az egyházaknak, hogy „lássák el érvekkel híveiket”. Gerd Theissen (Heidelberg), bár Lüdemann sok állítása nem támogatja, mégis „egy offenzív-liberális teológiai identitás mindenképpen fontos képviselőjének” tartja.¹¹

Gerhard Iseman, az Evangelische Zeitung kiadója nyílt levelet intézett Lüdemannhoz az interjú miatt Jézus állítólagos bűnösségével kapcsolatban. Emlékezteti a felnőtt-katé megfogalmazására, hogy a bűn lényege a rossz irány, az elfordulás Istentől. Jézus bűntelensége éppen azt jelenti, hogy ő nem fordult el. Lüdemann korábban azt mondta, hogy „Jézusban az egész isteni lét jelen volt”, és a hitvallást is meg akarta tartani. „Azért írtam, mert nem ismerem Önt. Régen értettük rosszul, vagy most?”¹² — teszi fel végül a költői kérdést.

Válaszában Lüdemann azt állítja, hogy az egyház mégiscsak távolítja a kutatási eredményeket a gyülekezetektől: Melyik lelkész, egyházi vezető meri nyilvánosan kimondani, hogy Jézus teste elporladt, és hogy a tanítványoknak víziói voltak? A gyülekezetekkel csak féligazságokat közölnek, mondja, ez nem igazság. „A történeti módszer vagy teljesen érvényesül, vagy egyáltalán nem érvényesül.”

1994-ben Tillich nyomán valóban úgy fogalmazott, hogy „Jézusban az egész isteni lét jelen volt”. Később már nem, „mert dogmatikai-frazeológiai tojáshéjából teljesen kikeltem, és azon fáradozom, hogy még közelebb kerüljek a történeti 'tárgyhoz', kerül, amibe kerül.” Jézus bűntelenségével kapcsolatban arra mutatott rá, hogy számára egyedül Isten volt jó.

Ami a Szentírást illeti, ki határoz isteni és emberi szó viszonyáról? Ha továbbra is az Írásra és a hitvallásra történik az ordináció — a jobb történeti tudás ellenére —, akkor objektíve skizofrénia van. Itt hangsúlyozza, hogy nem az egyes lelkészeket támadja, és nem rágalmazza az egyházat. Bevallja, hogy két évvel korábban másképp nyilatkozott az Apostoli Hitvallásról.

Az elmúlt öt év megfosztotta az egyház és a teológia iránti „naivitástól”, elrabolta az evangélikus egyház és püspöke iránti „ősbizalmat”. Ez a történeti módszer radikális alkalmazásával párhuzamosan történt. Jézust úgy akarta megérteni, amilyen volt, nem úgy, ahogyan a korai egyházi hagyomány szépítette. Lüdemann rossz néven veszi, hogy a püspök megállapodásuk ellenére beszélgetésük foszlányaival a zsinat elé állt, hogy ő veretni akarná magát, és ismét hiányolja az érveket ahhoz az állításhoz, hogy munkája tudományosan nem kielégítő.¹³

Az „Evangelische Zeitung”-hoz 1996 elején sok olvasói levél érkezett, főleg Lüdemannal szemben. Háromból idézek: „Mi a történeti módszer? Mindenekelőtt olyan eljárás, amely tanúkra támaszkodik, akik láttak, hallottak, és lehetőleg írtak. Hol vannak a tanúk a tele sírra? ... Vagy Lüdemann történeti módszere ez: mindent kikapcsolni, ami nem felel meg saját elképzelésének a valóságról.”¹⁴ — „Vannak-e országunkban

olyanok, akik imádkoznak Lüdemann professzorért, hogy megkapja az igazi hit ajándékát?”¹⁵ — „Ha buszvezetőként vagy ügyvédként mondana ilyesmit, az a saját kedvtelése lenne... Az úgy tragédiáját abban látom, hogy Lüdemann éppen teológiai professor.”¹⁶

Michael Welker heidelbergi rendszeres professor arra figyelmeztet, hogy a bibliai szerzők nem csalók, amikor egyszerre hangsúlyozzák a feltámadás jelenés-jellegét és érzékelhető valóságát. Ezt a vitatott, ugyanakkor hatalmas valóságot kell a képzett teológusoknak közel vinniük az emberekhez. Ez egy olyan média-társadalomban, amely állandóan az érzékelhetőség és a jelenés egységével foglalkozik, már nem lehet legyőzhetetlen probléma. De mi van akkor, ha nem csak képzett, hanem képző teológusok is eltorzítják a feltámadásnak ezt a valóságát? — kérdezi. A felvilágosodás előtti fundamentalisták számára a feltámadás, a csoda, a szűztől születés mind „természetes” tény volt, nem törődtek a lehetséges konfliktusokkal. Az auklérista fundamentalisták a hittartalmakat az érzékszervi észlelésre redukálják. Ebben azonban nem forradalmárok, mint Kopernikus és Galilei. Álláspontjuk sokkal inkább az inkvizíciónak felel meg, amely elzárkózott az átfogóbb bizonyosság elől. Lüdemann is ilyen. Aki úgy akarja történet-kritikailag rekonstruálni a feltámadást, mint a „találkozást a postással”, az eltéveszti ezt a valóságot. Lüdemann „esetére” („skizofrénia” stb.) nem csak a teológus kollégáknak, hanem az egyházi vezetőknek, sőt a felelős médiumoknak is reagálniuk kell, hogy újra felmérjük az auklérista fundamentalizmus tartományát és határait az egyházban, a tudományban és a kultúrában, — mondja Welker.¹⁷

Lüdemann 1996. június 13-án egy hamburgi templomban tartott előadást „A Biblia – Szentírás?” címmel, kb. 400 résztvevőnek. Azt javasolta, hogy az egyház legalább tízévi szünetet tartson Isten igéjének prédikálásában. Az Apostoli Hitvallást el kell hagyni, „mert nem Jézusra megy vissza”. „Mi szent neki? Az igazság, feleli... Nem az a célok, hogy elvegyem a hitet... Jézus nem a mi bűneinkért halt meg. Az volt a sorsa, hogy értelmetlenül haljon meg a kereszten, mert nemkívánatossá tette magát.” Amíg a lelkész és a legtöbb hallgató a Miatyánkot mondja, Lüdemann csukott szájjal áll. „Ha egyáltalán imádkozom, csak gyermek-imádságaimat mondom” — hangzik az indoklás.¹⁸

Peter Beier rajnai egyházelnök Lüdemannal vitázva elutasítja, hogy Jézus teste elporladt volna. Azt mondja, hogy a feltámadás „esemény Isten történetében népével és világgal” — Lüdemann szerint adós maradt azzal, hogy a sír üres volt-e. Beier válaszában csak „kitérés manővert” lát, ami megerősíti „gyanúját”: „A feltámadott Jézus a holttest az evangélikus egyház pincéjében.” — A legtöbb újszövetséges Bultmann nyomán hasonlóan ítélné. Már az evangéliumok (hadd tegyem hozzá: feltételezett) keletkezési ideje is kétségessé teszi megbízhatóságukat. A szenvedéstörténet is mutatja, hogy milyen „brutálisan meghamisították a történeti igazságot”. Pilátust a zsidók közölkésének állítják be, teljesen az ő nyakukba varrják Jézus halálát, és így (ti. a szerzők) felelősek is a későbbi antiszemitizmusért. — (Csak annyit jegyzek meg, hogy abban az esetben, ha a főtanács által istenkáromlás miatt elítélt, a helytartó jóváhagyásával kivégezt Mester... és hadd ne fejezzem be a mondatot...) — Az első keresztyéneknek az arénákban a feltámadás reményében elszenvedett mártírumból még nem következik, hogy ma is mondanunk kellene az Apostoli Hitvallást, mondja. „Valóban hiszi? Számomra mindez csak egy antik vallás mormolása.” Végül

¹¹ Reaktionen auf strittige Ausserungen des Göttinger Neutestamentlers Gerd Lüdemann — „Das haben wir uns an den Schuhsohlen abgelaufen”, Evangelische Zeitung, 10/1996 (márc. 10.), Lothar Bauerchse

¹² Offene Fragen an Lüdemann — Sündlosigkeit Jesu ein besonderes Problem, uo. Evangelischer Erwachsenkatechismus, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1975. 27.

¹³ Válaszlevél, kézirat, 1996. márc. 14. (később az Evangelische Zeitungban is megjelent, 13/1996. márc. 31.)

¹⁴ Dreistigkeit, Karsten Behr, Evangelische Zeitung, 176/1996 (ápr. 28.)

¹⁵ „Ich bete jedenfalls für ihn”, Friedrun Staedler, uo.

¹⁶ „Unnötige Verwirrung in der Kirche gestiftet”, Hans Haase, uo.

¹⁷ Michael Welker, Die Wirklichkeit des Auferstandenen — Gerd Lüdemanns aukléristischer Fundamentalismus, Evangelische Kommentare, 4/96, 206–207.

¹⁸ Theologie-Professor Lüdemann in der St. Nikolai-Kirche — „Jesus war ein Mensch wie wir”, Georg Pakschies, Hamburger Abendblatt, 1996. jún. 14. 2.

vitára hívta ki Beiert, aki azonban a tervezett időpont előtt (1996. november 15.) hirtelen meghalt.¹⁹

III. Záró megjegyzések

Sokkal részletesebben is lehetett volna ismertetni a vitát, de úgy gondolom, hogy Lüdemann (leg/jellegetes/ebb) állításával együtt a bíráló irányja is nyilvánvaló az elmondottak alapján. Az Evangelische Theologie idei 3. (júniusi) száma Jézus feltámadásáról szól. Ulrich Luz azzal kezdi szerkesztői bevezetőjét, hogy a vitát még mindig Lüdemann könyve határozza meg. Ez pedig nagy kár, leszűkített valóság-felfogása miatt. Azért, hogy az egyoldalúságot elkerüljék, több teológiai tudományág képviselője szólal meg.²⁰ A füzet külön tanulmányt érdemelne, amúgy pedig csak kisebb részben foglalkozik Lüdemannal. Wolf Krötke berlini rendszeres professzor utal Lüdemann elhíresült 1995. őszi interjújára. Ha az ember, szellemi képességeivel együtt a valóság legfőbb mértéke, akkor Jézus feltámadásával nem is kell komolyan foglalkozni. Így persze még az ember, mint olyan titkát sem lehet megérteni.²¹ — Christoph Morgenthaler gyakorlati professzor (Bern) többek között rámutat arra, hogy pszichológiai megfontolások egyre nagyobb szerepet játszanak a vitában. A halálról és a feltámadásról való beszédben tényleg fontos szerepük van a szimbólumoknak, a képeknek.²²

Gerhard Noller lelkész (Reutlingen) részletesen bírálja a könyvet. Elmondja, hogy Lüdemann hálás beszélgetőpartner, mert 1. nála a valóság-értelmezés, mint az interpretáció mértéke különösen is világos. De a párbeszédben vele megmutatható, 2. hogyan változott a valóságról alkotott felfogás a legújabb korban, és hogy 3. milyen következményei vannak ennek a történet teológiai magyarázata szempontjából.²³ Konkrét példa: „Senki sem tudja megmondani, hogy agyunk produkálja-e a szellemet, vagy a hardware-e hozzá. Folyik a régi vita a természettudomány alapjairól. Ha a természettudomány ennyire nyitott, a

történettudománynak mennyivel inkább annak kellene lennie hiszen kutatási területe még sokkal bonyolultabb.”²⁴

A vita számomra két fő tanulással szolgált. Az első pasztorális. Olcsó poénnak tűnhet, pedig szomorú, hogy a váltóór tehetséges fiának teológiai oktatói között senki sem akadt, aki nála is átállította volna a váltót.

A második tanulság szintén pasztorális, mégpedig az oly sokat emlegetett valóság-értelmezés, más szavakkal: Alapvető kérdésünk: Isten (akinek létét Lüdemann sem tagadja) megengedhetett-e ekkora tévedést? Hiszen egyetlen más halott (akár képzelt, akár valós) új ébredése sem eredményezett a keresztyénséghez mérhető világmozgalmat.²⁵ Ha rosszul használjuk a távcsövet, messzelátót, azaz, fordítva nézünk bele, akkor sokkal távolibbnak mutat mindent, ahelyett, hogy közel hozná. Lüdemann Istene borzasztó messze van. Ha bizonytalan a trombita, akkor kit fog ébreszteni a keresztyén üzenet? (Hát még ha fordítva fújják!) Lüdemannról nem kell kifejezetten rosszindulatot feltételeznünk (Bultmannról pedig még annyira sem). A jó szándék persze sohasem garanciája az igazságnak (αληθεια, Wahrheit) — Mt 7,22–23 értelemszerűen a „csodátlanítás” csodájára is vonatkozik.

A — néha személyeskedő — vita megmutatta, hogy hűsvét soha, semmikor sem lesz „lezárt ügy”. Az egyháznak és az egyes keresztyének minden korban meg kell küzdenie a hűsvéti hitért. Hiszen hűsvét szavakba nehezen foglalható valóság. Szavakba nehezen foglalható *valóság*.

A borító képe:

Pilárik István úrvacsorai kannája (részlet)

„Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet” hirdeti a német nyelvű felirat Krisztus mellportréja körül a Pilárik István számára 1685-ben Selmezbányán készített úrvacsorai kannán.

Eddig még az Országos Evangélikus Múzeum állandó kiállítására látogatók előtt is rejtve maradt ez a finoman megmunkált Krisztus-portré amely az úrvacsorai kanna felhajtható fedelének homorú belsejében rejtőzik. Az érem páratlanul igényes megmunkálása a kopások dacára is finoman adja vissza az arc vonásait. A természeténél fogva hidegebb hatású, valójában közel 20 forintos nagyságú, ezüst domborművet meleg arany fénnel szórja be a kupa alapanyaga.

Ma, 313 évvel elkészülte után Johannes Weidner ötvösművész műremekének ez a rejtett része újra látható Lelkipásztor című folyóiratunk 1998-ban megjelentő számain.

íj. Harmati Béla

¹⁹ Gerd Lüdemann, „Der Auferstandene Jesus ist die Leiche im Keller der evangelischen Kirche”, evangelische Zeitung 37/1996, szept. 15. 10.

Beier főbb gondolatai, amelyekkel a düsseldorfi vitára készült, a következők voltak: Lüdemann historizmusát anti-aufkléristának tekintette, mivel számára a „feltámadott megigazulásunkért” nem létezik. Feltámadás és igazságosság a legszorosabban összekapcsolódik. — Mária Magdolna „el” magyarázása — a nemlétező feltámadásnak nem lehetett tanúja — emancipáció-ellenes gondolkodásra vall. — A zsinagóga hitvallását is érinti, hiszen a tizenkilenc-kéréses imádságban arról az Istenről van szó, aki feltámasztja a halottakat. — XIX. századi valóság-értelmezésével — noha ma már nyitott (rendszerű) univerzumról beszélnek — a természettudósokkal való párbeszédnek is útjában áll. Theologisches Vermächtnis — Peter Beiers Kritik an den Thesen des Neutestamentlers Gerd Lüdemann, Evangelische Kommentare, 2/97, 85–86.

²⁰ Evangelische Theologie 3/97 177.

²¹ Wolf Krötke, Die christologische Bedeutung der Auferstehung Jesu Chirtis von den Toten, uo. 209–225. 211k. Id. még 1/jegyzet

²² Der unvollendete Pullover, Pastoralpsychologische und -theologische Betrachtungen zu Kreuz und Auferstehung Jesu, uo. 242–248. 251k. Bevezetőül elbeszéli egy segédlelkész látogatását egy súlyosan beteg asszonynál. Miután röviden megbeszélték az állapotát, a lelkész úgy érzi, hogy a halálról és a feltámadásról kellene valamit mondania, de nem talál szavakat. Kínos csend után az idős asszony elmondja, hogy egy álom foglalkoztatja. Valamit be akart fejezni, de nem tudta, valaki jött hozzá, és megmondta neki, hogy nem tudja befejezni. A lelkész kérdéseire azután eszébe jut, hogy egy kötött pulóvert szeretne befejezni. Majd egészen felélénkülve, reményteljesen elmondja, hogyan is szeretné. (242 k). A szerző — tudatosan merész képzettársítással — úgy fogalmaz, hogy itt is egyfajta „vízió”, belső kép jelent meg, olyan helyzetben élenkítette fel a beteget, amikor már minden veszni látszik. De nem akar párhuzamot vonni ott, ahol nem lehet. (252. o.)

²³ Gerhard Noller, Nachzüler des 19. Jahrhunderts — Exemplarische Überlegungen zum Wirklichkeitsbegriff im Gespräch mit Gerd Lüdemann, uo. 259–275., 260. o.

²⁴ I. m. 263. o.

²⁵ Haosnló „eretnek-problémák” nálunk sem ismeretlenek. Gromon András volt budapest-széplalmi plébános lefordította a volt frankfurti katolikus pap Karl Herbst, Der wirkliche Jesus — das total andere Gottesbild, Walter-Verlag Olten und Freiburg im Breisgau, 1990⁴ (A valódi Jézus — egy egészen más istenkép, Elpidia, 1995) című könyvét és szöszékről is hirdette a könyv állításait. Herbst a tetszhalál elméletét porolja le és „támasztja fel”. Gromon a kánonjog alapján önmagát közöskítette ki. Ld. Gromon plébános kiközöskítése — Nem csoda ez gyermek! Gerlóczy Ferenc, Het Világzadás, 1996. máj. 4. 107–109.

Hogyan segít a mentálhigiéné a lelkészeknek?

Mi az a mentálhigiéné?

Bevezetés

Jó pap holtig tanul, de legalább jártasabb lesz a mentálhigiénében. Miért? Erről szeretnék beszélni, írni.

Mit kezdünk magunkkal — lelkészek —, ha fáradtan, túlterhelten érünk haza és csörög a telefon? Egy gyülekezeti tag hív fel apró-cseprő mondanivalóval. Negyedórája beszél. Szeretnék befejezni a beszélgetést, de hogyan? Nem tudjuk azt mondani: „Most fáradt vagyok, holnap folytatjuk a beszélgetést.” Nehéz nemet mondani, úgy gondoljuk, ezt mi meg sem tehetjük. Nekünk mindig készen kell állnunk a szolgálatra. A LELKÉSZ ENERGIÁJA VÉGTELEN? Meg kell tanulni megfelelő időben nemet mondani.

Mit kezdünk magunkkal — lelkészek —, ha egy lelkipásztori beszélgetés során a másik nem szimpatikus, sőt, valamiért irritál? Valakire emlékeztet, akihez rossz élmény fűződik. Magunk sem tudjuk: mi ez? Feszültek vagyunk. Nem mondhatjuk, hogy nem akarunk beszélgetni. A lelkészi esküben ott az oltárnál azt mondtuk: „...teljes erőmmel és minden tehetséggel megfelelni igyekezem...” Hogy is van ez? A lelkipásztori beszélgetésben meghallgatjuk a másikat, és az őszinteség jegyében elmondhatjuk: „Valami zavar, de ezt most félreteszem, figyelek Önre”. Ez csökkenti a feszültséget, amit a másik lát. A LELKÉSZ NEM EMBER? Az érzések kifejezése igazi kincs, ezt is tanulni kell. Nekünk is jár, hogy őszinték lehessünk.

Mit kezdünk magunkkal — lelkészek —, ha egyre több a szolgálat? Temetésről érkezünk hittanórára. Utána nincs öt perc szünet sincs, és jön hozzánk valaki. Ránézünk a naptárra, minden nap tele van és csörög a telefon és valaki kopogtat az ajtón. Híveinknek arról szól a prédikációnk, hogy fontos a pihenőnap. A test a Szentlélek temploma. Ránk ez nem vonatkozik? A LELKÉSZEKNEK NEM JÁR A SZABADNAP? Meg kell tanulni pihenőnapot választani, meg kell tanulnunk pihenni. Csak így lehet hétről hétre megfelelően megállni a szolgálatban.

Mit kezdünk magunkkal — lelkészek —, ha valamit nem tudunk magunkból elfogadni, vagy más problémánk van? Az előző lelkész jól kántorizált, én nem vagyok képes rá. Férfi lelkészt vártak, én nő vagyok. Ha nem tudunk egy problémával megküzdeni, hová, kihez menjünk lelkipásztori beszélgetésre? A lelkésznek, aki mások terhét hordozza, lehet problémája? A LELKÉSZNEK NEM LEHET PROBLÉMÁJA? Ha el tudom fogadni magamat, akkor a másikat is jobban el tudom fogadni. Meg kell tanulni, ki vagyok, milyen vagyok. Fontos az egészséges önismeret az élethez, a szolgálathoz.

Összefoglalva a problémát: van egy erős etikai elvárás irányunkban. Jöhet ez kívülről, belülről. Nő a szolgálat térben, időben. Közben fogy az energiánk. Türelmetlenek leszünk. A gyerek már ne is jöjjön a matek egyessel. A társam is túlterhelt. A lelkésztárs messze van, LMK csak 3 hét múlva lesz. Ez nagyon nehéz.

Akik a mentálhigiénében próbálnak jártasabbak lenni, sok mindenre választ, segítséget kapnak. Megtanulják, hogyan lehet megfelelő időben nemet mondani; az érzéseket kifejezni, pihenőnapot tartani; egészséges önismeretre tehetnek szert. Mindezt azért, hogy MENNYEI ATYÁNKNAK ÉRTÉKES GYERMEKEI ÉS ÁLDOTT ESZKÖZEI LEHESÜNK.

I. Mi az a mentálhigiéné?

Sokan nem tudják, mi az a mentálhigiéné. Nekem is tanulnom kellett a szót leírni, kimondani; magát a tartalmát is.

A Klinikai Pszichológiai Szakmai Kollégium állásfoglalása szerint (1994. április 20., összeállította a Klinikai Pszichológiai Szakmai Kollégium ad hoc bizottságának (Frenkl Sylvia, Ignác

Piroska, Konta Ildikó), valamint felkért külső szakértőknél (Buda Béla, Németh Margit, Sarkady Kamilla (NEVI), Török Iván (NM Népjóléti Képzési Központ) előkészítő anyaga alapján Bagdy Emőke.

„A mentálhigiénére mindent magában foglaló, egységes definíció nem adható. El kell kerülnünk, hogy 'ernyőfogalomként' használják és elértéktelenedjék. A mentálhigiéné egészségközpontú szemléletmód, elméleti és gyakorlati tudás, ezen nyugvó felelősség egészségünk megővéseért (primer prevenció) és erre vonatkozó magatartáskultúra. Nem önálló szakma, de minden szakmának része lehet, mint mentálhigiénést többlettudás az 'emberi tényezőről'. A mentálhigiéné gyakorlata nem azonos a pszichoterápiával. Módszertana sokforrású, a 'segítő kapcsolaton' nyugvó.

Lényeges és fő célja az egészségesség, ezen belül a lelki egészség megőrzése, a pszichikus jólét fokozása, a lelki (jellegű és/vagy eredetű) betegségek és problémák megelőzése, a kialakult enyhébb lelki bajok rendezése, az ember egészségben tartásának megsegítése.”

NEM EZT SZERETNÉ A LELKÉSZ IS? Testben, lélekben egészséges gyülekezetet szeretne látni.

„A megközelítés többirányú, interdiszciplináris, komplex...”

a) Többféle problémát kívánunk megelőzni, illetve 'orvosolni' a hiányos önismerettől, a pszichés készség hiányosságtól kezdve párkapcsolati konfliktusok kezelésén át a neurózis, öngyilkosság, pszichoszomatikus betegség stb. megelőzéséig.”

A LELKÉSZ NEM KÜZD HASONLÓ PROBLÉMÁKKAL A GYÜLEKEZETBEN? Mennyi minden belefér még a stb-be!

„b) Minden korosztállyal foglalkoznunk kell, a kisgyermekkortól kezdve (sőt a terhes kismamától, illetve a fiataloktól kezdődően) az idős korig.”

NEM ERRŐL BESZÉL A MISSZIÓI PARANCS? „...Tegyetek tanítványá minden népet... (Mt. 28;19)

„c) A megelőzés minden szintjét ismernünk kell.” CSAK A BAJBAJUTOTTNAK PRÉDIKÁLJUNK? AZ EGÉSZSÉGESNEK NEM?

d) Munkánk tartalmilag az egészségkultúra, egészségnevelés, egészség gondozás széles körében magában foglalja a szocializáció folyamatainak segítségét...”

„...Nyújtanunk kell pozitív életvezetési mintát, a személyiség belső erőinek támogatását és ezzel az önkarbantartás, önfejlesztés lehetőségét. Építenünk kell az emberi kapcsolatokra, ezek fejlesztő és védő hatására. Próbálunk jó emberi közösségeket kialakítani, ezeket védeni, erősíteni.” A PÁSZTOR NEM ŐRZI-E A NYÁJÁT?

„c) Ehhez a terep változó.” A LELKÉSZ „TEREPE” IS VÁLTOZÓ. Fővárosi/városi elmagányosodás, kórházi elsvárosodás, falusi csend...

„f) Mindez sokféle módszerrel valósítható meg...” A LELKÉSZ IS ÚJ MÓDSZEREK MEGISMERÉSÉRE KÉNYSZERÜL. Bábozás a hittanórán. Számítástechnika a névsor vezetésben. Bibliodráma az ifjúsági alkalmon. Segítő beszélgetés a lelkipásztori beszélgetésben. Madzagszövés a nyári táborban.

II. A mentálhigiéné = „teljesebb poimenika”?

A Magyarországi Evangélikus Egyház Törvényei, 1. §: „Az egyház elsődleges szolgálata az evangélium hirdetése és

szentségek kiszolgáltatása annak érdekében, hogy a Jézus Krisztusban való megigazító hitre eljussunk. Az evangélium az egyház létének forrása és értelme, hirdetése az egyház missziói küldetése és minden egyéb szolgálatának alapja."

Először is szolgálunk az evangélium hirdetésére. A gyakorlati teológia újra és újra felteszi (felteheti) a kérdést, hogy az evangélium hirdetésének szolgálatát hogyan lehet a missziói parancs értelmében „teljesen gyakorolni”. Figyelembe veszi a megváltozott világot. A Zsinati Hitvallás szerint: „...figyelembe kell vennünk környezetünket, korunkat, a helyi és időbeli tényezőket”.

Milyen a megváltozott világ? Milyen világban élünk? Számomra kedves lelkésznőt látogattam meg egy hónapja a kórházban. Elmondta, hogy a szemben fekvő beteg is evangélikus. Nem tud odamenni a Bibliával hozzá, mert durván elutasítaná. Ellenben, ha hogylétéről kérdezi, megnyílik előtte a betegsége. Újra megéreztem ott a kórházban, hogy az evangélium hirdetését megelőzi egy lépés.

Pár nappal később az országos evangélikus alkalmán az egyik lelkész prédikációjában azt hallom, hogy egy tizenéves kislány elvesztette az édesanyját. Ennek a gyermeknek nem lehet mondani maszlagos szavakat a keresztlőjénél. A bevett formulák itt nem válnak be. Szeretni kell őt fájdalommal. Arra gondolok, hogy ebből a kapott szeretetből rá fog jönni: a szeretetadó szívében Krisztus él. Ezután vágni fog erre a szeretetre, Krisztus szeretetére. Utána az evangéliumot is meghallja. Az evangélium hirdetését megelőzi egy lépés.

Ugyanebben a hónapban megjelent egy cikk a Lelkipásztorban. A missziói parancs és a klinikai lelkigondozás szempontjainak együttes érvényesítése a gyülekezeti lelkészi munkában címmel. Néhány gondolat belőle: „Nem kérdés, hogy minden embernek kivétel nélkül az evangéliumra van szüksége(!), de én, aki megkaptam ezt a kincset, kitölti gondolataimat, érzéseimet és irányítja lépéseimet, kimondhatom-e: segíteni csak ezzel tudok. 'Eszí vagy nem eszi', tőlem mást nem kaphat.” Bizony, nem eszi, mert másra vágyik.

Következő gondolat a cikkből: „Jézus közelében a megtérés lehetőségét mindig megelőzte a megértés ajándéka”. Itt is itt van egy megelőző lépés, a másik megértése.

Egy utolsó idézet: „A lelkész, aki hívei kicsi-nagy dolgaiban képtelen osztozni, arról joggal gondolhatja mindenki, valószínű, hogy Isten is olyan, mint a szolgája...” Mielőtt bemegyünk a templomba, találkozunk a hívekkel. Mielőtt felmegyünk a szőszekre és hirdetjük az evangéliumot, van egy lépés, amit megtehetünk.

Ez a három történet, ami egy hónapon belül érintett meg, újra és újra megerősít abban a hitben, hogy AZ EVANGÉLIUM HIRDETÉSE ELŐTT VAN EGY LÉPÉS: A MÁSIK MEGHALGATÁSA, MEGÉRTÉSE. Ebben segít a mentálhigiéné. Segít ezt a lépést megtenni. Segít ezt megtanulni, elsajátítani.

A mentálhigiéné képzésben az egyik óra: a segítő beszélgetés. Sok mindent megtanultunk **segítő beszélgetés órán**. Hogyan ülök le a másikkal beszélgetni? Hogyan tudom őt jól vezetni? Milyen hibákat követhetünk el? Mit tegyünk, ha nagyon azonosulunk a problémával? Mikor kell csendben maradnunk? Mire jó a csend? Mit kezdünk a saját indulatainkkal? Mit teszünk, ha döntést akarnak kicsikarni belőlünk? Hol a határ a segítségben?

Sok mindent elsajátítottunk a teológiai tanulmányok során is. Vannak fontos és kevésbé fontos ismeretek. **Elengedhetetlen feltételnek tartom a segítő beszélgetés ismereteinek elsajátítását a Teológián**. Olyan jó lenne, ha legalább fél évig, heti két órában lehetne erről tanulni. Olyan jó lenne, ha azok a német evangélikus lelkészek, akik a nyári intenzív héten tanítottak segítő beszélgetést, eljőnének a Teológiára is. Álom marad ez, vagy realitás lesz?

Hallgatom az I. Országos Evangélikus Találkozóról készült hangképeket a Magyar Evangélikus Rádiómisszió kazettájáról. Előadás szól az egyház jövőjéről, a jövő egyházáról. Fontosnak tartom ezt az egy lépést, a megértést a megtérés előtt; a személyes beszélgetést az igehirdetés előtt; a szeretet adást a bevett formulák előtt. Ebben látom az egyház jövőjét 1997-ben.

Zárógondolat

Az örömet szeretném megosztani. Ez év szeptemberétől újabb képzés indult el a Testnevelési Egyetemen mentálhigiéné „üggyben”. A felvettek névsorában szerepel hat fiatal evangélikus lelkész. Öröm számomra, hogy elengedhetetlen ismereteket sajátítanak el és reménység szerint egyházunk szolgálatában használják fel ezt a tudást. Isten áldása legyen tanulmányaikon!

Köszönet illeti azokat, akik segítenek az anyagi feltételeket megadni tanulmányaikhoz.

Börönte Márta

Kiegészítés

Melléklet a 9/1997. (II.18.) MKM rendelethez** A mentálhigiéné szakirányú továbbképzési szak képzési követelményei

1. A képzési cél

„A személyes kompetencia és identitás fejlesztése, továbbá olyan ismeretek nyújtása, készségek és képességek kifejlesztése, amelyek révén a mentálhigiéné képzett szakember képes mentálhigiéné szemlélettel (a jelenségek kontextusba helyezése, egyidejű többszempontú megközelítés, a lelki egészségre fókuszálás, a saját személyiség munkaeszközként kezelése) viszonyulni szakterülete tartalmához, valamint a saját tudományterületével érintkező, illetve annak határait átfedő más diszciplínák területén hatékonyabban és biztonságosabban működni azáltal, hogy a rokon társtudományok megközelítési módjait, bizonyos eredményeit szemléletbe beépíti: képzettségének megfelelő tevékenysége során képes mentálhigiéné segítő kapcsolat kialakítására és fenntartására, különböző szervezeti rendszerekben lelki egészségvédő és személyiség erősítő beavatkozások kezdeményezésére és kivitelezésére, és ezáltal közreműködni a társadalmi szintű primer prevencióban, szolgálva ezzel az egészségnevelés és a mentálhigiéné kultúra terjesztésének ügyét.”

5. A képzés főbb tanulmányi területei és arányai

a) Elméleti képzés:

Az elmélet tárgykörébe az ember testi és lelki egészségével, illetve betegségével kapcsolatos egészségügyi, pszichológiai, filozófiai, teológiai, ökológiai, pedagógiai, jogi ismeretek, valamint a társadalomismeret tartozik.”

b) Gyakorlati képzés:

„Olyan praxeológiai tudás és készségeket fejlesztő gyakorlatokat foglal magába, amelyek az alapképzési szak szakterületének mentálhigiéné kompetenciáit fejlesztik, illetve elősegítik, hogy a hallgató megfelelő szinten tudjon bánni a más szakterületek által is kezelendő problémákkal is.”

c) Önismeret-fejlesztés:

„Olyan készség- és személyiségfejlesztő komplex képzés, amelynek során az elméleti ismeretek beépülnek a hallgatók életvezetésébe, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a hallgató saját magát is mintegy a rendszer részeként tekintse, illetve segítik őt abban, hogy felismerje, fejlessze és felhasználja a belső és külső erőforrásokat.”

1998. januári számunktól csatlakozunk az egyházi és világi folyóiratok általános gyakorlatához: szerzőink neve elől elhagyjuk a tudományos fokozat jelölését.

* Magyar Testnevelési Egyetem, 1123 Budapest, Alkotás u. 44.

** Magyar Közlöny, 1997/15

K I T E K I N T É S

NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

IX. ÉVFOLYAM 1. szám

— 1997. november —

A keresztyénség története a második évezred végének és a harmadik keresztyén évezred kezdetének határkövéhez közeledik. Ilyenkor természetes az Isten előtti, bűnbánó és őszinte számadás. Mit hozott számunkra, nagyobb távlatokban, a mögöttünk hagyott esztendő? És mit várhatunk a második évezred előttünk álló utolsó előtti évtől?

Bűnbánattal és Isten Szentlelke vezetéséért hálát adva tekinthetünk csak vissza arra, ami már mögöttünk van. Az 1997. esztendő minden kétség nélkül fontos, sőt rendkívüli eseményeket hozott magával a világ egyházainak életében. A világkeresztyénség egésze szempontjából az egyházak, a keresztyénség közeledésének, az egység fokozott, elkötelezett keresésének az éve volt. Gondoljunk csak vissza Európában a II. Keresztyén Ökumenikus Találkozó eseményeire Grazban! Emlékezzünk Isten iránti hálával a két nagy reformációi egyház világtalálkozóira, nyári világyűléseire Hong Kongban és a hazai Debrecenben! Anélkül, hogy megfélekedett volna a saját identitásáról és sajátos küldetéséről, mégis mindkettő fontos előrelépés volt ökumenikus vonatkozásban is. Aki figyelemmel kísérte beszámolóinkat e két világméretű egyházi eseményről, Hong Kongban is, Debrecenben is új és erőteljes elkötelezést ismerhetett meg az Evangélikus és a Református Világszövetség részéről az egyházak egysége iránt ma és az új közeledő évezredben. Az Egyházak Világtanácsa is tovább lépett előre őszi, genfi tanácskozásán a világszervezet széleskörű ökumenikus összefogásra törekvő reformja útján, egy évvel jövő évi jubileumi világyűlése előtt. Ebben a számban pedig arról számolunk be, milyen jelentős esemény előkészületei folynak a világ evangélikus egyházaiban a Lutheránus Világszövetség és a Vatikán közötti, történelmi jelentőségű teológiai megegyezésről a megigazulás centrális teológiai kérdésében, mint fontos előrelépésről a két egyház eddigi viszonyában.

Az elmúlt évnek ezek az eseményei erősítik reménységünket: az Egyház Ura ebben az új évben és a közeledő új évezredben is vezet, tanácsolja egyházainkat a keresztyén egység keresésének nehéz útján. Hogy a második évezred egyházi megoszlása és szétválásai után az új évezred a szétszakadozásból és az egymással folytatott közdelemből való gyógyulás, az egymáshoz való közeledés történelmi időszaka lehessen a világ-ökumené életében, „...hogy mindnyájan egyek legyenek ... hogy elhiggye a világ, hogy Te küldtél el engem”, Jn 17,20.

(A híryanagy lezárása: 1997. november 3.)

I. Egyházi Világszervezetek

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Az egyházak ökumenikus világszervezete *félévszázados főnnállásának megünnepléséről* közölt további részleteket *K. Raiser* főtítkárral levele a tagegyházakhoz és az EVT „partner-szervezeteihez”. Az 1998. szeptember 20-án kezdődő és december 13-án Hararéban záruló ünnepségek fő eseménye az a jubileumi istentisztelet és ünnep-

ség lesz, amelyet szeptember 20-án Amszterdamban tartanak, ahol az Egyházak Világtanácsa 1948-ban — hosszú előkészítés után — hivatalosan megalakult. A jubileumi záróünnepség viszont Hararéban (Zimbabwe), az EVT legközelebbi világyűlésén történik. A főtítkárral levele fölhívja a 332 tagegyházat, hogy szeptember és december között adjanak hálát a félévszázad gazdag ökumenikus örökségéért; gondolják végig, miben hívja őket az Egyház Ura mai helyzetükben megtérésre; és kötelezzék magukat újra arra az egységet építő szolgál-

latra, amelyet Isten ma állít elénk.

Iwi de — ENI

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A nyári világyűlés után újra fokozott érdeklődéssel fordulnak a Világszövetség tagegyházai a reformáció centrális tanítása, a kegyelemből való megigazulás kérdésében a *Vatikán és a Lutheránus Világszövetség között létrejött lányeges teológiai megegyezés jövőhagyása* és 1998-ra tervezett

kinyilvánítása felé. Méltán nevezi a neves evangélikus teológus, Harding Meyer (Strassbourg), ezt a várható nagy eseményt „korszakalkotó fordulatnak egyházaink hosszú történetében”.

Mint ismeretes, a Világszövetség evangélikus tagegyházainak a megigazulás kérdésében létrejött teológiai konszenzus-nyilatkozat végleges szövegét 1998 májusáig kell jóváhagyniuk vagy elvetniük. Tudósítottunk (EVH VIII.11.) az Amerikai Evangélikus Egyház (ELCA) egyhangú zsinati jóváhagyásáról. Megtörtént már a jóváhagyás a világ más részeiben is. Mint várható volt, Németországban viszont eleven teológiai vita alakult ki a várható megegyezés körül.

A LVSZ német és angol nyelvű sajtószolgálatának részletes beszámolója szerint ebben a vitában *a kritikai oldalt* elsősorban *Eberhard Jüngel* (Tübingen) és *Ingolf H. Dahlfert* (Zürich) teológiai professzorok képviselik. A közös konszenzus-szöveg kimondja, hogy a megigazulás tana „föladhatatlan kritérium, amely az egyház egész tanítását és gyakorlatát szüntelenül Krisztusra akarja irányítani”. Római katolikus oldalról azonban ehhez hozzáfűzik, hogy számukra az egyház tanítását „több más kritérium is meghatározza”, anélkül, hogy a megigazulástan különleges jelentőségét tagadnák. Jüngel professzor kritikája ennek a két kijelentésnek a lényeges ellentmondására utal. Dahlfert professzor viszont attól tart, hogy a római katolikus és evangélikus egyház közötti teológiai megegyezés esetén a megigazulás kérdésében teológiai nézetkülönbség jön létre a német evangélikus tartományi egyházak és az említett megegyezést nem ratifikáló uniált (evangélikus – református) tagegyházak között. Az *Arnoldshaini Konferencia*, amelynek teológusai az EKD 16 evangélikus, uniált és református tagegyházát képviselik, ugyancsak kritikát gyakorol az egyezmény-szövegen. Mivel a reformáció megigazulástana a reformáció minden lényeges tanításával szoros kapcsolatban áll, lehetetlen a konszenzus-szöveg alapján igazi egyetértésről beszélni — állapítja meg — a reformáció egyházai és a római katolikus egyház között.

Ezekkel a kritikai hangokkal szemben *sokkal erősebbnek* bizo-

nyult a „pozitív visszhang” ebben a teológiai vitában. Különösen nagy figyelem kísérte az Egyesült Német Evangélikus Egyház (VELKD), a Német Protestáns Egyházszövetség (EKD) és a németországi római katolikus püspöki konferencia állásfoglalásait a teológiai „konszenzus-vitában”.

Az *Egyesült Német Evangélikus Egyház* (VELKD) októberi zsinatának döntése: bár az elért teológiai konszenzus még nem a végső megegyezés a megigazulással összefüggő, „minden vitás kérdésben, a hangsúly a lényegi megegyezésen, nem pedig a még meglévő vitás kérdéseken van. Ez a konszenzus — mondta *Horst Hirschler*, a VELKD vezető püspöke — *az alap* minden más további teológiai dialógus és értelmezés számára”. *Harding Meyer* és *Michael Root* (Strassbourg, Ökumenikus Intézet) neves evangélikus teológusok ugyanezt hangsúlyozzák: a Közös Nyilatkozat nem végleges megegyezés, hanem „*lényeges kiindulópont a további teológiai dialógusban a két egyház között*”. *Reinhard Frieling*, a Felekezettudományi Kutatóintézet (Bensheim) vezető teológusa szerint ezzel a konszenzus-nyilatkozattal a sokévszázados szembenállást fölváltja a megegyezés-keresés teológiai iránya: „Közösen valljuk” — ez a Nyilatkozat hét fontos szakasza kezdetén hangzik el. Csak ezt követik néhány kérdésben az evangélikus és római katolikus eltérő értelmezések.

Érthető nagy érdeklődés kísérte ezután a *Német Protestáns Egyházszövetség* (EKD) állásfoglalását, amelynek evangélikus, uniált és református tartományi egyházak egyaránt a tagjai. Őszi wetzlari zsinatán ez volt az egyik fő téma. *Klaus Engelhardt*, az EKD vezető püspöke, józan és pozitív állásfoglalását követően — bár az EKD a maga egészében nem tagja a Lutheránus Világszövetségnek — a zsinat hosszas vita után végül is egy *kompromisszumos* döntést fogadott el ebben a kérdésben. Eszerint a *Lutheránus Világszövetség és a Vatikán közötti megegyezés a megigazulás centrális teológiai tanításában nem széleskörű teológiai áttörés ugyan, de olyan első fontos lépés, amelynek további következményei lesznek majd az egyházak egysége felé vezető úton.* Ahogy *H. M. Barth*

német teológiai professzor, az Evangélikus Szövetség elnöke, találon megjegyezte: a megigazulás-konszenzus *nem pont valami után, hanem kettőspont. Kiindulópontja a további teológiai dialógusnak és alapja az ökumenikus közeledésnek a két egyház között.*

Karl Lehmann püspök, a németországi római katolikus püspöki konferencia elnöke, pedig az EKD-zsinat döntése után kijelentette: ez a konszenzus-nyilatkozat az ökumenikus mozgalom „szakító-próbája” lesz majd. „Még többet kell memünk. De csak akkor, ha még mélyebben gyökere-zünk a hitben” — mondta.

Iwi de — epd-w

VATIKÁN

II. János Pált, 455 év után az első nem-olasz pápát, húsz évvel ezelőtt választották meg a római katolikus egyház fejévé. A világszerte tisztelt egyházfőmost 77 éves. Fáradhatatlanul folytatja világ körüli missziói útjait, bár a korrall és betegségekkel kell megküzdenie. Érthető, hogy *világszerte talál-gatások folynak lehetséges utódjáról.* Október közepén egy kanadai nagy televízió-állomás, nemzetközi interjú-sorozat után, újabb kísérletet tett a ma legvalószínűbbnek látszó *utód-jelöltek* megnevezésére. A CBC-TV szerint jelenleg egy olasz, egy nigériai és egy brazil bíboros a legesélyesebbnek tartott jelölt a pápai trónra.

Carlo Maria Martini milánói érsek, jezsuita teológus, a legtöbbet emlegetett jelölt II. János Pál pápa utódjaként. Népszerű és modern egyházfő, gyakran szerepel a rádióban és a televízióban. Szombat-esti bibliamagyarázatait a fiatalok ezrei hallgatják. Csaknem 50 könyv szerzője. Hosszabb időn át volt az Európai Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsának elnöke.

Francis Arinze *fekete-afrikai, nigériai bíboros a másik, sokat emlegetett jelölt. Húsz éven át szolgált a Vatikánban. Egy nigériai törzsfőnök családjából származik, ma a vallások közötti dialógus vezetője. Ő lenne az első nem-fehér pápa, a római katolikus egyház jelenleg leggyorsabban növekvő régiójából, Afrikából.*

Lucas Mireire Neves braziliai kardinális a harmadik népszerű

jelölt a kanadai televízió értesülései szerint. Dominikánus szerzetes, aki 13 évet töltött a Vatikánban. A konzervatív egyházi irányzat képviselőjének tartják. II. János Pál pápa egyik legközelebbi munkatársa. Mindketten együtt küzdenek a nemzetközi élet porondján a világ szegényeiért. A bíboros a világ lélekszámra legnagyobb római katolikus országában él és képviseli azt a kardinálisok kollégiumában.

Igaz, hogy mindez pusztán találgatás, írja a brit *Guardian* napilap hasábjain *Peter Stanford*. A legtöbbet emlegetett jelöltek mégis Martini milánói bíborost tartja. Stanford cikke szerint a 263 eddigi pápa közül 211 volt olasz, 17 francia, 13 görög, 6 szíriai, 5 német, 2-2 spanyol és horvát, 1-1 pedig angol, flamand, lengyel és portugál nemzetiségű. A választó bíborosi kollégiumnak jelenleg 109 tagja van, és az új pápa megválasztásához mindig kétharmados többségre van szükség.

John O'Connor, New York bíborosa szerint sem tudja senki megjósolni a kollégium végső döntését, hasonlóan II. János Pál, a lengyel bíboros megválasztásához, ami világszerte nagy meglepetést okozott. „A választás nem a fehér vagy fekete, nyugati vagy keleti jelöltek között történik, hanem arra irányul majd, ki tudja a legjobban egységbe foglalni a világegyház különböző régióit” — mondta a bíboros.

ENI

Róma evangélikus gyülekezete októberben ünnepelte meg temploma, a Krisztus-templom, fölszentelésének 75. évfordulóját. Az ökumenikus istentiszteleten és ünnepségen jelen volt *Eduard Cassidy* kardinális, a Vatikán Keresztyén Egység Tanácsának elnöke is, aki meleghangú köszönetben méltatta a két egyház testvéri viszonyát Jézus Krisztusban. „Az izoláció és a pusztán elfogadás állapotából eljutottunk a kölcsönös, mély megértésre, mint testvérek a Jézus Krisztusban, akinek gyülekezete tagjai vagyunk és igazi közösséget alkotunk egymással” — mondta a kardinális. Külön is méltatta a Rómában élő evangélikus gyülekezet ökumenikus jelentőségét. „A Szentszék és a Pápai Egység tanács üdvözlök az állandó

és személyes kapcsolatot az evangélikus egyházzal. Ha egyházuk és gyülekezetük nem lenne itt Rómában, egy igen nagybecsült ökumenikus partner hiányoznék napi ökumenikus kapcsolatainkból” — mondta a Vatikán képviselője.

Iwi de — cpd-w

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

A *Leueneri Egyházközösség* Végrehajtó Bizottsága november 7-9. között Prágában tartott ülésén foglalkozott a reformáció egyházai között Európában és a világ más részeiben is erősödő „egyházközösség” (*communio*) következményeivel és további feladataival.

A Bizottság foglalkozott az európai evangélikus, református, anglikán és metodista egyházak egy jelentős része közt már létrejött és ünnepélyesen kinyilvánított „egyházközösség”, szószerk- és úrvacsora-közösség, valamint a lelkesítő szolgálatok kölcsönös elismerése, legújabb eseményeivel (*Porvooi Egyezmény*, egyházközösség evangélikus és metodista egyházak között, stb.)

Sürgette az *Európai Egyházak Konferenciája* és a *Leueneri Egyházközösség* közötti eddigi együttműködés elmélyítését. Üdvözölte egy közös európai keresztyén folyóirat megindításának tervét a 2000. évben, az egyház, a politika és a gazdasági élet vezető keresztyén személyiségeinek részvételével. Elhatározta, hogy a Leueneri Egyházközösség legközelebbi nagygyűlését a 2001. évre hívják össze Dublinban, Írországban.

Iwi de

II. A Világ Egyházai

NÉMETORSZÁG

Az *Egyesült Német Evangélikus Egyház (VELKD)* zsinata október közepén az észak-németországi Kühlungsbornban ülésezett. A zsinat a következő hat éves időszakra újráválasztotta vezetőit és tagjait. A VELKD vezető püspöke további hat évre *Horst Hirschler* hannoveri püspök maradt.

Négy fő téma szerepelt — egyéb témák mellett — a napirenden.

Amint erről beszámoltunk, élénk és hosszan tartó vita folyt a *Lutheránus Világszövetség és a Vatikán között létrejött konszenzus kérdéséről a megigazulás centrális reformációi tanításában*. A VELKD zsinata a Közös Nyilatkozat végleges szövegét üdvözölte és elfogadásra ajánlotta a tartományi egyházaknak.

Fölhívta a zsinat a tartományi egyházakat: támogassák a *Bűnbánati és Imanap* (Buss- und Bettag) két éve megszüntetett törvényes munkaszüneti jellegének visszaállítását. *A házasság mint a családi élet alapja* körüli mai heves vitában újra határozottan állást foglalt a törvényes és egyházi megáldással elismert házasság intézménye mellett.

1998-ban ünnepli a lutheri reformáció hitvallásaihoz hűségnek maradt tartományi egyházak szövetsége, a *VELKD, 50 éves jubileumát*. Újabb kritikák hangok szóltak meg Németországban, főleg az uniált tartományi egyházak részéről, az EKD-n belül különálló hitvallásos tartományi egyházak szövetségének a létjogosultsága ellen. *A zsinat határozottan kifejezte meggyőződését, hogy a protestáns egyházzövetség (EKD) belül a lutheri-evangélikus egyházi identitás megőrzése semmiképpen sem akadály a szélesebb protestáns egyházközösség és az ökumenikus elkötelezettség útjában*.

cpd-w — LM

Az őszi másik fontos egyházi eseménye volt a *Németországi Protestáns Egyház (Evangelische Kirche in Deutschland)* zsinati ülése Wetzlarban, november elején.

A megnyitó ülésen — 15 év óta először — jelen volt a római katolikus *Helmut Kohl* kancellár. Ugyancsak ott volt *Karl Lehmann* püspök, a német püspöki konferencia elnöke is. Kohl kancellár méltatta „az állam és az egyház bevált partneri viszonyát” a német társadalom életében, külön kiemelve a múlt év három közös, evangélikus-római katolikus szociális dokumentumát az egész társadalom legégetőbb kérdéseiben (gazdasági élet, idegenek és menekültek, a média-kérdés). Szembefordult az egyházi-vallásos nevelés elleni támadásokkal és

kijelentette: „*A hitvallásos egyházi nevelés nem túlhaladott egyházi privilégium, hanem a világi állam szükségszerű feladata.*” Lehmann püspök pedig melegen üdvözölte a két nagy német egyház (27 és 28 millió hívő) közötti fokozódó együttműködést, külön is a három „közös nyilatkozat” szociális dokumentumainak erős visszhangját az egész német társadalomban.

Az EKD-zsinat idei fő témája az istentisztelet volt az egyház életében. Peter Cornehl hamburgi teológiai professzor alapvető előadásában hangsúlyozta, hogy „az istentisztelet a keresztyén élet lelki központja és erőforrása”. Ezért az egyháznak mindent el kell követnie az istentiszteleti élet belső megújításáért és a vasárnapi munkaszüneti nap törvényes védelméért a társadalomban. A mai társadalmi gondok közül föl hívta a zsinat a figyelmet a súlyos munkanélküliség romboló hatására, társadalmi következményeire. Az egyház támogatja az állam és a társadalom minden erőfeszítését a mai kritikus helyzet megváltoztatására.

Kifejezte a zsinat továbbá, hogy az egyházi adóbevételek várható további csökkenése miatt szükség van az egyházi struktúrák egyszerűsítésére és összevonására számos területen. Így erőteljes változtatásokra és bizonyos munkaterületek központosítására van szükség és lehetőség a 24 német protestáns tartományi egyház adminisztrációjában is. A fokozott egyszerűsítés azonban nem jelentheti a hitvallásos egyházi identitás, a reformáció teológiai öröksége elhalványítását a tartományi egyházak életében.

A zsinat végül hat évre megválasztotta Klaus Engelhardt püspök utódát Manfred Kock, a Rajnavidéki Tartományi Egyház elnöke személyében az EKD Tanács vezető püspökéül. Helyettese Volker Kress, a Szász Evangélikus Tartományi Egyház püspöke lett. Sok résztvevő számára meglepetést jelentett, hogy az egyik legismertebb elnökjelölt, Wolfgang Huber berlini püspök nem került megválasztásra. Manfred Kock 20 éven át gyülekezeti lelkész és szuperintendens volt Kölnben, mielőtt a Rajnavidéki Tartományi Egyház elnökévé választották. Beköszöntő beszédében erőteljesen védelmébe vette az egyház szolgálatát az állam és a társadalom életében és föl-

hívta az egyház tagjait a szociális igazságtalanságok elleni küzdelemre.

ENI — Iwi de — epd-w

Luther 95 tételének wittenbergi közzététele indította el 480 évvel ezelőtt történelmi útjára a reformáció nagy eseményét. 1997 október végén is istentiszteleteken, ünnepeken és egyházi akciók elindításával ünnepelték meg Németországban, a reformáció hazájában ezt a nagy eseményt.

Hermann von Loewenich bajor evangélikus püspök arra figyelmeztetett, hogy a reformáció szíve az életünket újáteremtő hit, a kegyelemből való megigazulás napenkénti átélése volt. A mai keresztyének is bátrabban merjenek ráhagyatkozni Isten mindent újáteremtő kegyelmére! Klaus Engelhardt badeni püspök, az EKD nyugalomba vonuló elnöke, megvonta a befejeződött Melancthon-émlékév mérlegét. Az emlékév legfontosabb üzenete az volt — mondta — hogy Luther Márton nagy reformátor-társa ma is példaképünk a nevelés, a keresztyén pedagógia egész területén.

Wittenbergben a vártemplomot és a városi templomot, valamint Luther reformátori tevékenységének központját, a volt Ágostonrendi kolostor-épületet, Eislebenben pedig Luther szülőházát és a házat, ahol meghalt, az UNESCO fölvette a „világörökség” kulturális kincseinek jegyzékére.

epd-w — Erős Vár

NAGYBRITANNIA

Nagybritannia leghíresebb, történelmi székesegyháza az anglikán Westminster Abbey Londonban. A nyugati oldalon most még üresen álló fal-fülkékben elhelyezik a 20. század tíz neves keresztyén mártírjának szobrai. Kiválasztásukban ökumenikus és globális evangélikus szempontok érvényesültek. Közöttük kap majd helyet a német evangélikus Dietrich Bonhoeffer, az amerikai Martin Luther King, a lengyel római katolikus szent, Maximilian Kolbe, El Salvador meggyilkolt római katolikus érseke, Oscar Romero és a bolsevizmus egyik ortodox mártírja, Erzsébet orosz hercegnő, valamint

Wang-Zhi-Ming kínai protestáns lelkész, a kulturális forradalom mártírja.

A székesegyház anglikán vezetői azzal indokolják ökumenikus döntésüket, hogy véres 20. századunkban több keresztyén halt mártírhalált hitéért, mint bármelyik évszázadban azelőtt a történelem során, ideértve a Római Birodalom kegyetlen keresztyén-üldözéseit is.

ENI

SVÉDORSZÁG

A Svéd Evangélikus Államegyház zsinata a jövőben a gyülekezeti lelkészek alkalmazását attól tette függővé, hogy elfogadják-e a nők lelkésszé szentelésének a férfiakéval egyenlő érvényességét az igehirdetésben és a szentségek kiszolgáltatásában. A zsinat egyúttal föl hívta az egyházfegyelmi eljárás megfontolására olyan esetekben, amikor egy gyülekezeti lelkész bármilyen okból megtagadja a közös szolgálatot a gyülekezetben egy segédlelkésznel, amire már több esetben is volt példa a Svéd Egyház életében.

Iwi de

FINNORSZÁG

Finnországban november elején ülésezett az evangélikus egyház zsinata. Ezen a legfontosabb téma a LVSZ és a Vatikán közötti teológiai konszenzus végleges szövegeinek megvitatása volt a megigazulás kérdésében. Miután azt előzőleg a finn püspöki konferencia egyhangúlag elfogadásra ajánlotta, a hatóság zsinati vita során a legtöbb felszólaló ugyancsak elfogadta a megegyezés szövegét. A Közös Nyilatkozat végleges szövege ellen a zsinat tagjai részéről mindössze az ébredési mozgalmak néhány képviselője részéről hangzott el kritika. A végső szavazás a Nyilatkozatról a zsinat májusi ülésén történik meg.

Iwi de

A gyülekezeti lelkészek és lelkésznek új munkaidő-szabályzata szerint a Finn Egyházban is bevezetik az ötnapos munkahetet. Az új szabályozás a lelkészi munkaidőt

nem munkaórák szerint határozza meg, hanem hetenként két szabadnapot vezet be. De ezek közül szabadnap csak havonta egyszer kerülhet a hét végére. A finn evangélikus egyházban jelenleg 1700 lelkész és lelkészneő teljesít gyülekezeti szolgálatot.

Iwi de

NORVÉGIA

A Norvég Egyház novemberi egyetemes zsinata *egyhangú döntéssel elfogadta a LVSZ és a Vatikán Közös Nyilatkozata tervezetét* a megigazolásról szóló keresztyén tanítás kérdésében. Egyúttal ki mondta, hogy a Közös Nyilatkozat jelentős lépés lesz majd az evangélikus és a római katolikus egyház közötti „elkötelezettebb közösség” felé és reménységet ad a továbblépésre a két egyház viszonyában.

Iwi de

LENGYELORSZÁG

Jery Buzek, a döntő többségben római katolikus Lengyelország első protestáns miniszterelnöke a II. világháború után és az első evangélikus miniszterelnök az ország egész története során, egyik legelső *nyilatkozatában* kijelentette: az *egy keresztyén hitnek* különféle kifejezési és továbbadási formái vannak. „Az evangélikus egyházban az Istenhez való viszony inkább intellektuális kifejezési formákat nyer — mondta —, míg a katolikus egyházban a hit inkább érzelmi jellegű. Nem tudnám megmondani, hogy melyik a jobb.”

Ugyanakkor egy evangélikus miniszterelnök megválasztását kommentálva a római katolikus Lengyelországban, Jozef Michalik római katolikus érsek kijelentette: az evangélikus miniszterelnök segítséget jelent majd „egy, *egészséges ökumenizmus* előmozdításában”, egyúttal pedig „jó alkalmat teremt annak bizonyítására, hogy a római katolikus egyház nyitott a többi keresztyén hitvallás iránt”.

Az új lengyel kormány egyik első cselekedete volt, hogy a keresztet újra visszahelyeztette a lengyel parlament falára.

ENI

OROSZORSZÁG

A nemzetközi egyházi és ökumenikus sajtószolgálatok részletes beszámolókat közölnek a *Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat két magyar munkatársának, Dunajszky Gábornak és Oláh Istvánnak, a Csecsen Köztársaságban történt elrablásáról*. A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat, amely a genfi ökumenikus diakóniai szervezet (Action of Churches Together — Az Egyházak Közös Cselekvése) megbízásából és támogatásával végezte önfeláldozó szolgálatát a csecsen fővárosban az éhezők és sebesültek között, mindent megtesz a két munkatárs kiszabadítására. *II. Alekszij* orosz ortodox pátriárka azonnal közbenjárt Jelcin elnöknél és Maszhadov csecsen elnöknél a keresztyén szeretetszolgálat munkatársai érdekében. Az Egyházak Világtanácsa és a *genfi egyházi világszövetségek* pedig ugyancsak az orosz állami és egyházi vezetők, valamint a világ-közvélemény segítségét kérték az elraboltak ügyében.

ENI – Iwi de

Harald Kalnins püspök, aki évtizedeken át gondozta a volt Szovjetunió területén szétszórt német evangélikus gyülekezeteket, majd 1984-től kezdve a világ legnagyobb területet átfogó evangélikus szóránnyegyházának püspöke lett, 86 éves korában Rigában meghalt. Nyugdíjba vonulás óta Georg Kretschmar püspök, volt müncheni teológiai professzor gondozza az Oroszország és a FÁK államai területén élő 600 evangélikus gyülekezetet, amelyekhez kb. 100 ezer hívő tartozik Európában és Ázsia jelentős részében.

Iwi de — epd-w

SZENTFÖLD

A Jeruzsálemben élő evangélikus gyülekezet, amely a Jordániai Evangélikus Egyházhoz tartozik, rendkívüli tervet jelentett be egy *ökumenikus jellegű Kutató Intézet alapítására Betlehemben*. Az intézet tervét kidolgozó, októberre

összehívott konferencián ázsiai, afrikai, európai és észak-amerikai teológusok és tudósok is részt vettek.

A tervek szerint a föllállítandó kutatóintézet a Szentföldön élő egyházak egyik „millenniumi hozzájárulása” lenne a 2000. év keresztyén megünnepléséhez. A „Dar Al-Kama” Intézet, amely a keresztyének és a mohamedánok közötti megértés szolgálatát is végezné, fokozatosan három fakultást kíván föllállítani, mégpedig a kontextuális-ökumenikus teológiai kutatás, a zene és a művészetek területén. *Kamel Batist* palesztin római katolikus püspök a Vatikán részéről támogatásáról biztosította a betlehemi keresztyén tudományos intézmény tervét. *Jasszer Arafat*, a Palesztin Tanács elnöke, pedig kifejezte reménységét, hogy a betlehemi Keresztyén Kutató Intézet fontos szerepet vállal majd az egész Palesztina kulturális és tudományos életében.

Iwi de — ENI

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Előző számunkban (EVH VIII. 12.) már hírt adtunk az evangélikál-konzervatív férfiak „Promise Keepers” szervezete egy milliós tömeg-demonstrációjáról az észak-amerikai társadalom lelki-erkölcsi megújulásáért. Most egy *hasznoló, több mint 300 ezer fekete asszonyt mozgósító tömegtüntetésről* érkezett hír, ezúttal Philadelphiából. Tüntetésük fő célja az volt, hogy az amerikai nőket hívják föl a színesbőrűeket sújtó társadalmi igazságtalanságok elleni küzdelemre és a *nők aktivitásának demonstrálására az amerikai társadalom mai legégetőbb kérdéseiben*.

epd-w

KÖZÉP-AMERIKA

Managuában, Nicaragua fővárosában, október végén ünnepelték meg a közép-amerikai evangélikus kis egyházak, számos ökumenikus, nemzetközi vendéggel együtt az *első evangélikus igehirdetők érkezését Guatemala területére fél évszázaddal ezelőtt*. Az

országaira is kiterjesztették szolgálataikat.

Nicaragua evangélikus kisebbségi egyháza 1979-ben alakult meg Managuában. A Hit és Reménység Gyülekezetnek jelenleg 5 ezer tagja van. Az októberi ünnepen 100 új gyülekezeti tagot kereszteltek meg, illetve konfirmáltak. *Közép-Amerikában* Guatemalán és Nicaraguán kívül még főleg El Salvador, Honduras és Costa Rica államok területén alakultak evangélikus gyülekezetek, a Lutheránus Világszövetség nagy egyházcsaládjában.

Iwi de

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

Nico Smith, a dél-afrikai Stellenbosch Egyetem teológiai professzora borúlátó nyilatkozat-

ban szolt a „Hervormd Nederland” egyházi folyóiratban a „faji kiengesztelődés” előrehaladásáról a köztársaság fehér kisebbségének jelentős részében.

A széles körben ismert professzor megvallja, hogy *Karl Barth* teológiájának hatására 1970 óta arra tanította hallgatóit: az „apartheid” súlyos bűn és összeegyeztethetetlen a Szentírással. A legutóbbi években bekövetkezett nagy dél-afrikai fordulat ellenére a fehér lakosság nagyobb része még mindig nem tud megbékülni a fekete többség uralmával — írja. A „fehér egyházak” súlyos felelősséget hordoznak azért, hogy a fehérek jelentős része még mindig nem ismerte föl a faji megkülönböztetés

szembenállását a keresztyén hit lényegével.

Smith professzor, Beyers-Naudé és az „apartheid” más ismert egyházi ellenfelei *nyílt levelet* intéztek a Dél-Afrikai Köztársaság fehér lelkeszeihez, hogy tartsanak bünbánatot az „apartheid” egyházi elfogadása miatt. A lelkészek nagyobb része azonban még ma sem csatlakozott a „faji kiengesztelődés” mozgalmához, főleg a legnagyobb fehér egyházban a Dél-Afrikai Köztársaság területén (Dutch Reformed Church — NGK). Smith professzor úgy látja, hogy a fehér lakosság nagy része 25 éven belül inkább elhagyja majd Dél-Afrikát, semmint hogy megbéküljön a fekete őslakosság nagy többségével.

ENI

ALUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG TÖRTÉNETE 1947–1997

Jubileumi forrásmunka az 50 éves évfordulóra

1. Egyedülálló ünnepi ajándék

Mind tartalma, mind munkamódszere, mind külső alakja szerint különleges ajándékkal lepte meg 123 tagegyházát a Lutheránus Világszövetség, történetének félévszázados évfordulójára. A több mint félezer oldalas, nemzetközi író-gárdával készült, Európában és Észak-Amerikában egyszerre megjelent forrásmunka és kézikönyv Hongkongban, a LVSZ IX. Világgyűlésén külön ünnepség keretében került bemutatásra a világökumené nyilvánossága számára.

Rendkívüli munka több szempontból is. Először is, a tartalma szerint. Múltban levő évszázadunk egyháztörténetének legújabb, legizgalmasabb öt évtizede történetét mutatja be az evangélikus világcsalád eseményeinek tükrében. Mélyrehatóan elemzi a 20. század második felének teológiai alakulását, az igehirdetés, az evangélizáció és a misszió, valamint az egyházi szeretetszolgálat globális irányvonalait az ökumenikus mozgalom hatalmas előrelépését és az egyház társadalmi és nemzetközi szolgálatának konkrét megvalósulását. Természetesen elsősorban a világ evangélikus egyházaiban, de mindig az egész keresztyén ökumené nagy összefüggéseiben.

Rendkívüli ez a kötet a keletkezése és módszere vonatkozásában is. Erről — mint közvetlen résztvevő külön is szólni szeretnék. Nagy jelentőségű ez a négy évi munkával elkészült mű, végül a *jövő felé irányultsága* miatt is. Aki mélyebben szeretné megismerni Krisztus egyháza és annak részeként az evangélikus egyház előtt álló föladatokat a harmadik keresztyén évezred kezdetén, annak nem ajánlhatok jobb segítséget ennél a hatalmas történelmi munkánál!

Számunkra, magyar evangélikusok számára, külön is jelentőséget ad ennek a forrásmunkának, hogy a Lutheránus Világszövetség félévszázados történetében olyan kiemelt helyet kapott hazai egyházunk nehéz sorsa és szolgálata. Mert egyetlen kisebbségi egyház sem

szerepel olyan sokat ebben a hatalmas kötetben, mint a miénk: Ordass Lajos püspök, LVSZ-alelnök, hitvalló és világszerte megbecsült tanúságtétele, Káldy Zoltán püspök, LVSZ-elnök sokat vitatott szolgálata és a Budapesten, 1984 nyarán tartott VII. Világgyűlés. Közismert, hogy a történetírásban a legnehezebb egyik vagy a másik oldalról való elfogultság és harag nélkül (*sine ira et studio*) írni meg korunk eseményeit azok részéről, akik azt maguk is átélték. Annál inkább hálásaknak kell lennünk azért, hogy ez az eseményeket más-más oldalról elemző, egyháztörténeti munka bűnbánatra, bizó hitre, a további közös szolgálatra, Krisztus egyházának jövője iránti keresztyén reménységre hívja egyházunkat és a világ egyházait a jövő kapujában!

2. A „LVSZ-történet” keletkezése

A nagy évforduló megünneplése a VIII. Világgyűlés (Curitiba, 1990) után került előtérbe. A „LWF History Project” kidolgozására *Viggo Mortensen* dán professzor, a Teológiai Osztály igazgatója, 1993 februárjában küldte szét a meghívót. A LVSZ „régí gárdájának” a tagjai, volt és még élő elnökök, főtítkárok és genfi munkatársak kaptak meghívást, mintegy huszonöten. Ezen a fontos találkozón jelen volt *Mikko Juva* volt LVSZ-elnök. *André Appel* és *Carl Mau* volt főtítkárok és még vagy 10 volt genfi, közvetlen munkatárs. *Vajta Vilmos* volt teológiai igazgató, sajnos, nem tudott részt venni a tervekészítő ülésen. Így hazai egyházunkat, sőt a középkelet-európai kisebbségi egyházakat is egyedül képviseltem a meghívottak között.

A tanácskozás színhelye *Wennigsen* johannita kolostora, evangélikus tanulmányi központ volt Hannover közelében. Az a megtiszteltetés érte egyházunkat, hogy a megnyitó istentisztelet szolgálatát a magyar résztvevő végezte. Három napon át tartó vita után végre kialakult a jubileumi kiadvány részletes terve és munkafelosztása.

Tőlem két fejezet alapíratát kérték (VII. Világgyűlés

Budapesten, Káldy Zoltán életrajza és elnöki szolgálata). Az egész kötet szerkesztésére és végső formába öntésére Jens Holger Schjorring dán szisztematikus professzor kapott megbízást, akit egészen „új emberként” nem kötött a LVSZ egyik vagy másik irányának elkötelezettsége. A társszerkesztők Norman Hjelm (USA) és Prasanna Kumari asszony (India) voltak. Ezután még számos más munkatárs is bekapcsolódott a közös munkába. Magyar részről Harmati Béla, Terray László, Hafenscher Károly és Pósfay György vettek abban részt, valamint volt egy szűk körű budapesti konzultáció 1995 februárban, Schjorring professzor részvételével.

Nem kevés vita folyt a történeti mű címe körül. Magam a „Növekedés a kereszt alatt” (*Growing under the Cross*) címet javasoltam, utalással Luther kereszt-teológiájára, a Világszövetség keletkezésére és növekedésére századunk legküzdelmesebb évtizedeiben. Végül is egy másik javaslat került előtérbe: „Szövetségből egyházi közösségre” (*From Federation to Communion*). A kívülálló számára ugyan nehezen érthető cím, de kétségtelenül fontos utalás a Világszövetség belső átalakulására.

A részlettanulmányok alapján az egyeztetett, végső szöveg — a szerkesztő és jelentős részt megíró Schjorring professzor valóban hatalmas munkájával — 1996 őszén készült el és került kiadásra közvetlenül a világggyűlés előtt.

3. A jubileumi kötet tartalma

(1) *Felosztás*. A jóval több mint félezer oldalas munka négy részre tagozódik. A *Bevezetés* (I–XXIV. old) a tartalomjegyzék után közli Ishmael Noko főtitkár rövid előszavát, a szerkesztőbizottság részletesebb bevezetését, a munkatársak hosszú névsorát és a kötet legfontosabb forrásmunkáit.

A könyv két főrésze közül az első és a legnagyobb rész „*A Lutheránus Világszövetség története*” (1–350. old). A második főrész „*A Lutheránus Világszövetség Kézikönyve*” (351–519. lpk), részletes információkkal az eddigi világggyűlésekről, a LVSZ volt elnökeiről és főtitkáiról. Erről a két főrésztől külön szólnunk.

A kötet *befejező része*. G. Brakemeier elnök zárószava; a függelékben a LVSZ első (Lund, 1947) és legújabb alkotmánya (Curitiba, 1990), a jelenlegi 123 tagegyház névsora és a Világszövetség legfontosabb pénzügyi adatai 1947 és 1995 között, a könyvben előforduló személynevek jegyzékével. A könyv anyagát 65 kép díszíti a Világszövetség történetéből.

(2) *A Lutheránus Világszövetség története, 1947–1997*

A jubileumi kötet legfontosabb része a világon élő evangélikus egyházak szövetségének megalakulásával és az első öt évtized történetével foglalkozik. Nagy értéke az események kontextuális hátterének és teológiai indítékainak bemutatása évszázadunk legnehezebb évtizedeiben.

Az egyes *fejezetek*. 1. A LVSZ „elő-története”, majd *megalakulása* a II. világháború romjain; a világ-evangélikusság „hároms tömbjének” szerepe (Európa – Észak-Amerika – „harmadik világ”); a LVSZ „négy gyökere” (egyházi szeretet-szolgálat a romokon; a világmiszió új helyzete; a teológiai irányzatok küzdelme és az ökumenikus kihívás). 2. *A LVSZ öt évtizede*: az egyes évtizedek legfontosabb témái és eseményei. 3. Az egyházak kölcsönös „világsegély-szolgálatának” kialakulása. 4. *A misziói szolgálat*, mint az egyházak alapszolgálat és „kétirányú folyamat” a LVSZ-ben. 5. A Teológiai Osztály megalakulása és a különféle *teológiai irányok*. A „megigazulás” vita. A „szociáletikai áttörés” Evianban (1970). Az ekkleziológiai kérdések előtérbe

kerülése. 6. A Világszövetség új, önértelmezésének kialakulása: nem csupán szövetség, hanem *egyházközösség (communio)*. Identitás és új LVSZ-alkotmány. 7. Evangélikus identitás és *ökumenikus elkötelezettség* egyszerre: az LVSZ ökumenikus szolgálata. 8. Az egyházi közösség *etikai* konzekvenciái: a nők, a fiatalok és a sérültek helye és szerepe a LVSZ-ben, az emberi jogok témaköre.

(3) *A Lutheránus Világszövetség Kézikönyve*

A jubileumi kiadvány második főrésze, a Világszövetség kialakulásának és fordulatok eseményeinek „hosszmeteszben” történő elemzése után, most „keresztmeteszben” mutatja be egyfelől az LVSZ-történet csomópontjait, a nyolc világggyűlést, Lundtól Curitibaig (1947–1990). Minket természetesen legközelebből érint a VII. Világggyűlés (Budapest, 1984) részletes elemzése és globális egyházi visszhangja az LVSZ-ben. Másfelől megismerjük az LVSZ addigi kilenc elnökét Nygrentől Brakemeierig, valamint 7 főtitkárát Michelfeldtől Ishmael Nokoig; életüket, teológiájukat és elnöki szolgálatuk főbb eseményeit, illetve a főtitkárok munkáját az LVSZ genfi központjában. Ez a rész igazi „LVSZ-lexikon”, fontos, hiánypótló forrásmunka a legutóbbi 50 év evangélikus egyháztörténetének teljesebb megismerésére.

4. Értékelés és ajánlás

Befejezésül hadd ajánljam ezt a legújabb egyháztörténetről szóló, egyedülálló, új forrásmunkát első sorban egyházunk fiatal lelkészeinek, a nyelvi nehézségek ellenére is. Annyi ellentétes dolgot hallottak már a mögöttünk lévő, próbatételekkel telt, küzdelmes időszakról! Ismerjék meg belőle mélyebben a világ-evangélikusság legújabb kori történetét olyanoktól, akik hitükkel végigküzdötték ezeket a nehéz időköt és megtapasztalták a történelem Urának rejtett, kegyelmes vezetését két világháború romjain, a világ- és egyháztörténet nagy viharaiiban.

És hadd ajánljam tanulmányozásra ezt a rendkívüli könyvet azoknak is, akik évtizedekig a „vasfüggöny” mögé zárva, itthon is szűk korlátok közé szorítva végezték hűséggel a rájuk bízott szolgálatot. Bizonyosan maguk is tapasztalták: nincs nagyobb veszély a lelki életben, a szolgálatban és a teológiában, mint a kiszakadás Krisztus egyháza nagy közösségéből, a szűklátókörű egypoldalúság és az egymás elleni harc az egyházban. *Meg kell végre tanulnunk, hogy messzebbre lássunk a magunk szűk környezeténél; lássuk az egyházban a „nagy egészet” is, a saját egyházunk és a többi egyházak világméretű közösségében. Mert csak így látjuk meg az egyház életében Isten Szentlelke igazi hatalmát, rejtett vezetését a földi történelem legnagyobb viharaiiban is.*

Legyen *reménységre bátorítás* ez a rendkívüli könyv mindazoknak, akik féltik és féltőn szeretik az egyház jövőjét mai társadalmunkban és ebben a zavaros, ellentétekkel teli modern világban, egy új keresztyén évezred küszöbén!

Nagy Gyula

Jegyzet

Az ismertetett forrásmunka adatai. Angol nyelvű kiadás: *From Federation to Communion — The History of the Lutheran World Federation*. Edited by Jens Holger Schjorring, Prasanna Kumari, Norman A. Hjelm. Coordinator: Viggo Hortensen. Fortress Press, Minneapolis, USA, 1977. XXIV + 552 lap. A német nyelvű kiadás: *Vom Weltbund zur Gemeinschaft — Geschichte des Lutherischen Weltbundes*. Herausgegeben von Jens Holger Schjorring, Prasanna Kumari und Norman A. Hjelm. Koordinator Viggo Mortensen. Lutherisches Verlagshaus, Hannover 1997. XXIV + 488 lap. Ára: DM 49,80.

FIGYELŐ

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ TÁRSADALMI FELELŐSSÉGE

A MAGYAR RÓMAI KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR KÖRLEVELÉNEK KIHÍVÁSA

A Magyar Római Katolikus Püspöki Kar tavaly augusztusban megjelent körlevele - amelyről már nagyon sokat beszéltek, amelyet sokszor elemeztek, sokan kritizáltak - ezzel a mondattal kezdődik: "Az Egyház hivatása az, hogy minden történelmi helyzetben hirdesse az Evangéliumot, megmutassa az utat az örökkévalóság felé, s ennek tudatában adjon szempontokat földi életünk alakításához."

Ezt a hitvallásszerű mondatot nemcsak a római katolikus egyház vallja, hanem vállalni tudja a többi egyház is, mégis a szociáletikai kérdésekhez más és más a különböző felekezetek affinitása ma Magyarországon. A római katolikus egyház szociális tanítását a múlt század végi *Rerum Novarum* szociális enciklika óta aktualizálták újra meg újra különböző dokumentumokkal a kor kihívásainak megfelelően. Az evangélikus egyháznak sokszor vetették a szemére, hogy szociáletikai kérdésekben ill. az ezzel kapcsolatos gyakorlati teendőikben nem eléggé aktív. **Hermann Ehlers** egykori német parlamenti házelnök 1951-ben így ír egy választási újságban: "Tudjuk jól, s szenvedünk is eleget amiatt, hogy az evangélikus/protestáns oldalon sokan a legcsekélyebb hajlandóságot sem mutatják, hogy politikai felelősséget vállaljanak. Többre becsülik azt a magatartást, melyet azok valósítanak meg, akik a politikai események szélén állva, csak kritizálnak, gyakran mindennemű hozzáértés nélkül, s így a politikai felelősséget másokra ruházzák át."

Az utóbbi évek Lelkipásztor és Theológiai Szemle folyóiratait átböngészve egy sor szociáletikai témájú cikke bukkan fel, melyek aktuális kérdések kihívásaira felelnek. De ilyen formájú, tartalmú hivatalos körlevelet, mely a rendszerváltozás után a társadalmi kérdésekhez szólna hozzá és az általános etikai vákuumban lévő mai magyar nemzetnek valamilyen segítséget próbálna felkínálni, nem találtam. Meg kell állapítanunk, hogy sem evangélikus, sem református részről nem jelent meg semmilyen ehhez hasonló hivatalos egyházi reflexió. Van pl. egy nyilatkozat az *Evangélikus Élet* 1997. jan. 19-i számában - újévi nyilatkozatnak is nevezhetjük -, mely rövid terjedelemben három dolgot vet fel. Egyrészt "cselekvően támogatja a szabadságot visszanyert magyar nemzet megújulási törekvéseit". Itt tulajdonképpen a "cselekvő támogatás" rövid kifejtésében a római katolikus szociális tanítás szubszidiaritás elvét véltem felfedezni. Másrészt fontosnak tartja a szolidaritás

hangsúlyozását. Ez a két gondolat a szociáletika alapfogalma. Ezután - eléggé meglepő módon - egy egészen más, inkább egyházpolitikai jellegű kezdeményezés következik, ti. Nagypéntek egyházi ünneppé, munkaszüneti nappá való nyilvánítása. Nem a kezdeményezés tartalma okoz problémát (persze sokan vitatkoznak erről is), hanem az a tény, hogy nem illik a sorba. Ez a nyilatkozat azt mutatja, hogy evangélikus egyházunk is foglalkozik a társadalmi kérdésekkel, de a fenti példa alapján is elmondható, hogy ez kevés.

Két kérdést kell feltenni - a közélet, a közjó, a társadalmi problémák és az ezekre reagáló nyilatkozatokkal kapcsolatban: ki a megszólító, és a megszólítottakhoz hogyan jut el a megszólítás?

1. KI SZÓL AZ EGYHÁZ NEVÉBEN?

A kérdésnek aktualitást is ad az, hogy nemrégiben a pápa nyilatkozott arról, hogy javasolja minden államnak törvényi szabályozásra az emberek klónozásának a megtiltását. Úgy gondolom, ez jó példa arra, hogy mi a minden vasárnap a templompadban ülő buzgó katolikus hívő reagálása. Nem biztos, hogy tudja azt, egyáltalán mi is az a klónozás, de amikor meghallja a rádió vagy TV hírműsoraiban, hogy már ez is lehetséges, akkor az első pillanattól tudni fogja, ez valami ördögi dolog lehet, mert a pápa azt mondta: nem szabad!

Amikor egy katolikus püspöki kar pásztorlevelet ad ki, annak is lehet ilyen érvénye egy-egy társadalomra nézve.

Az Ökumenikus Tanács is adott ki nyilatkozatokat, pl.: a leszerelésről, a Nemzeti Megújulás Programjáról, az emberi jogokról, az enyhülés és a leszerelés kérdéseiről stb.

Most csak a Nyilatkozat a Nemzeti Megújulás Programjáról c. dokumentumot veszem példaként. Aláírták a római katolikusok és az Ökumenikus Tanács. Figyelemmel és érdeklődéssel fogadták a Nemzeti Megújulás Programját és ígéretük szerint tovább tanulmányozzák.

Ez a dokumentum a Theológiai Szemlében jelent meg. Kérdés, hogy akik olvasták, továbbadták-e? Az Ökumenikus Tanulmányi Füzetek sorozat is tagadhatatlanul sok fontos, mai kérdést vet fel, s próbál megválaszolni, hiánypótló helyet tölt be, de kérdéses, hogy mekkora hatást tud gyakorolni egyházaink életére.

Ezért tűnik jogosnak a kérdés:

2. KIKHEZ JUTNAK EL EZEK A TÁRSADALMI KÉRDÉSEKKEL KAPCSOLATOS NYILATKOZATOK?

A római katolikus egyház körlevele kapcsán nagyon sok kritikai észrevétel fogalmazódott meg, többek között a terjedelmével kapcsolatban, "hossza miatt igen kevesen olvassák el," és "terjedelme miatt egyetlen templomban sem olvasták fel." "Csupán amolyan 'jelzésértékű' kiadvány: végre a Püspöki Kar is foglalkozik (bár nagyon megkésve!) a nemzet létkérdéseivel..."⁵ írja a novemberi Magyar Fórumban Vörös György. Hasonló kritika fogalmazódott meg az Új Magyarország 1997. január 31-i számában, hogy a "hívők és a többi jóakarátú ember nem ismeri kellőképpen" a körlevelet.

A kritika közvetlenül a körlevél megjelenése után valóban jogos lehetett, de időközben egyre többen ismerhették meg a tartalmát. Hiszen az előbb említett újságcikk a Magyarok Világszövetségének szegedi Universitas Szervezetében tartott konferenciáról számolt be, amelynek a témája a püspökkari körlevél. A cikk interjú Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspökkel, aki elmondja: "Azon túl, hogy a sajtóban publikációk eleltek meg ezzel kapcsolatban, vélemények hangzottak el a rádióban, televízióban, külföldi fórumokon, ugyanakkor se szeri, se száma azoknak a leveleknek, amelyek a püspöki kar titkárságára érkeztek. Békesi Árpád szocialista honatya például három tanulmányát is eljuttatta címünkre, mert úgy véli, azok megoldásokat eleltenek az általunk felvetett problémák rendezésére."⁷

Nemcsak ilyen jellegű feldolgozása volt és van a körlevélnek, hanem számos konferenciát, előadást is tartottak ebben a témában.

Egyházmegyéik küldötteinek is tartottak tájékoztatást és képzést az Országos Lelkipásztori Intézetben 1997. február 22-én Budapesten. A képzés abban kívánt segítséget nyújtani, hogy az egyházmegyéik küldöttei minél szélesebb körben tudják terjeszteni és feldolgozni a pásztorlevelet.

A sok konferencia, értékelés, megbeszélés, levél eredményeként született egy újabb dokumentum, melyet a fenti képzésen mutattak be: *Keresztények beszélgetnek a Magyar Katolikus Püspöki Kar társadalmi kérdésekkel foglalkozó körleveléről*. A füzet a körlevél feldolgozásához, megbeszéléséhez kíván segítséget adni.

A pártok közül a FIDESZ MPP készítette el a legelőször a programját a következő választásokra. Ebben az "Az egyházak...kritikus tükröt tartanak a társadalmi változások elé, a jelzéseket adva a társadalmi feszültségekről, fölemelve a szavukat a kárvalloittak érdekében. Hüen tükrözi ezt a körlevél a Magyar Katolikus Egyház Püspökkari Konferenciájának Körlevele." Hasonló alapállást fogalmazott meg az MDF az 1997. márciusában megjelent XI. Országos Gyűlésének dokumentumai között, amikor a történelmi egyházakhoz fűződő viszonyról azt írja, hogy: "tudja és hirdeti, hogy a történelmi egyházak az országalapítás óta fontos szerepet töltenek be a magyarországi életében, a nemzet megmaradását, szellemi és erkölcsi felemelkedését szolgálják...tisztelt és vallja a kereszténység embereszményét és erkölcsi elveit... elutasítja az egyházellenesség minden nyílt és burkolt formáját." A Lelkipásztorban **Varsányi Ferenc** írt egy részletes ismertetést a 96/11. számban, majd a következőben megjelent egy általa készített interjú, melyben **Mayer Mihály** pécsi megyéspüspök fejt ki a körlevél témáit a megjelenéssel kapcsolatban.¹¹ Ezért most nem

a körlevél tartalmát ismertetem, hanem inkább a kihívásokat, különösen azokat, amelyek evangélikus egyházunk felé érkeznek.

3. KIHÍVÁSOK EVANGÉLIKUS EGYHÁZUNK FELÉ

1991-ben a Győr-Soproni LMK-ban tartottam egy előadást "A mai magyar társadalom kérdései" címmel. Ebben összehasonlítottam **Nagy Gyula**: Egyház a mai világban c. szociáletikáját, mely a pártállam idején készült, **W. Trillhaas** 1970-ben kiadott etikájával. A pártállam idején kötelező volt minden teológiai műben a diakóniai teológia alapállása. W. Trillhaas (az akkor még NSZK-nak nevezett) Németországban írta könyvét, ezért nem meglepő, sok kérdésben a kettő közötti különbség. Felvetődött bennem akkor, nem sokkal a rendszerváltozás után a kérdés: ha a szociáletikában a diakóniai teológia túlhangsúlyozásától eltekintünk, nem marad-e bizonytalanság sok kérdéssel kapcsolatban ill. nem veti-e fel sok kérdés újragondolásának igényét.

Egy példa: Nagy Gyula szociáletikájában "korunk nagy vitája"-ként jelöli meg a "szocializmus új rendjének és a régi tőkés polgári rendnek" a nagy vitáját, mellyel kapcsolatban megállapítja, hogy "ezen a téren nincsen egységes keresztyén állásfoglalás."¹² Majd a keresztyén magatartás általa megjelölt 3 fő típusából a passzív-konzervatív és a keresztyén gazdasági-társadalmi rend elméletét elveti és a "szociális diakónia" magatartását helyesli. Mert a szocialista társadalomban döbbsen rá igazán a keresztyénség, hogy miután elszakadt a világtól vagy uralkodni próbált rajta, meg kell keresnie igazi helyét: a "szolga helyét."¹³ Ezzel szemben Trillhaas egész másként fogalmaz az államformák kérdésével kapcsolatban: "A három klasszikus államformából - az egyeduralom (Monarchia, Tyrannis) oligarchia és demokrácia - ma egyedül a demokrácia aktuális, persze problematikus is."¹⁴ A totális államok, mind a fasiszta, mind a kommunista típus demokráciaként, mégpedig "népi demokráciaként" jelennek meg. "Egy statisztikai kitekintés a ma érvényben lévő államformákról azt mutatja, hogy az egész világon terjed a demokratikus eszme krízise: az ún. keleti világban, azaz a szocialista államokban az uralomban túlsúlyban van az exkluzív állampárt."¹⁵ Úgy érzem, világosan szembetűnő a nézőpont különbsége az államformák tekintetében a két szociáletikában. A példa nem egyedülálló, más kérdésekkel kapcsolatban is fennáll ez a különbség. (Pl. család; a nő munkába állásának kérdése; tulajdon vagy köztulajdon; a munkanélküliség, szegénység, hajléktalanok, menekültek kérdése pedig a pártállami időszak alatt nem volt aktuális szociáletikai kérdés.)

E rendszer felbomlása után a magyarországi evangélikus teológiai irodalomban számos szociáletikai témájú cikk, tanulmány, kiadvány jelent és jelenik meg. Gondoljunk csak a nemrégiben elhunyt **Andorka Rudolf** tanulmányaira, vagy ha megnézzük pl. a Lelkipásztor "A teológia szomszédságában" c. rovatát, ott is találkozunk ilyen témájú tanulmányokkal. Az azóta megszűnt Diakónia c. periodikánk megjelenésének utolsó időszakában, az 1992/3. számtól kezdve, tematikus szerkesztésű sorozatában foglalkozik olyan kérdésekkel, amelyeket a kor kihívásaiként értékelhetünk. Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az 1993/3-as számban a Szerkesztőség az evangélikus lelkészi karunk hozzáállásáról a következőket volt kénytelen közölni: "...próbáltunk cikket hozni az elmúlt rendszerben háttérbe szorított lelkészek mai

életérzéséről. Nem sikerült. Megértjük a felkért munkatársat, mert a szükséges őszinteség bántó lehetett volna a „pártállapot kifejezetten támogató lelkészek számára.”¹⁶ A közel egy évvel korábban elfogadott Zsinati Hitvallásunkkal kapcsolatban pedig már többen, több helyen kifejtették, hogy igazából nem teljesítette küldetését, mivel szinte csak általánosságokat fogalmaz meg, konkrétumok nélkül.¹⁷

S most már a körlevél négy fő fejezetéből - a teljesség igénye nélkül egy-egy problémát kiragadva próbálok a kihívásokat és az arra való reagálásokat ismertetni.

3.1. SZOCIÁLIS VISZONYOK ÉS EGÉSZSÉGÜGY

Reuss Andrásnak jelent meg az abortusz kérdésével kapcsolatban egy tanulmánya¹⁸, s az állami abortusz-törvény megjelenése előtt az Ökumenikus Tanács is adott ki egy rövid nyilatkozatot. A tudomány fejlődése kapcsán manapság egyenesen elképesztő kihívásokkal találjuk szembe magunkat. Az emberek klónozásának a lehetőségét már említettem, most egy ehhez hasonló ügy: 1997. június 2-án a Kossuth Rádió Déli Krónikájában hallottam a következőket. Abortált magzati szöveteket használnak fel a lombik bábik létrehozására - jelentette ki az MTA elnökhelyettese. Az anyákat, akiken az abortuszt végrehajtották nem tájékoztatják erről. A riporter megkérdezte: miért nem? Erre azt a választ kapta, hogy ilyenkor olyan lelkiállapotban vannak, hogy úgysem fognak fel, miről van szó, és úgysem veszik észre, hogy a "kiszippantott" magzatot hová teszik, melyik lombikba. Tulajdonképpen azt is mondhatnánk, hogy a megszülető lombikbébi anyja az abortált magzat, s a nagyanyja pedig, akin az abortuszt végrehajtották!¹⁹

A szociális viszonyokról hosszan lehetne írni - elszenyedés, munkanélküliség stb. (nincs olyan nap, hogy kilépve a házból a lakótelepen ne látnék "kukázókat"). Mégis azért emeltem ki az abortusz kérdését, mert vésszesen fogy az a társadalom, amely iránt a keresztyéneknek felelősséget kell vállalniuk (95-96-ban 70 000-rel lettünk kevesebben), s az abortusz vállalásánál sokszor az az indok, hogy egyre nehezebb a megélhetés.

3.2. GAZDASÁGI ÉLET

Egyik katolikus kolléga vetette fel azt a kérdést, hogy szabad-e a koldusnak pénzt adni? Hiszen ha adunk, akkor a mi megadóztatott pénzünket adjuk, vagyis nem követjük-e el "az utcára szocializálás" bűnét?

A közteherviseléssel, adófizetéssel kapcsolatban szembetalálkozunk az adócsalás problémájával. Például mi a helyzet akkor, amikor egy pedagógus nem vallja be a magánórát az adójába (csupán kb.2-3000 Ft-ról van szó) vagy egy bankár több milliót nem vall be. Melyik a nagyobb csalás? A szituáció enyhítő vagy súlyosbító körülmény-e? Sokan azért nem vesznek jegyet a BKV járatokra, mert egészen egyszerűen nem tudják megfizetni. **Robert Kolb** amerikai professzor, aki a Missouri Zsinat tagja, az 1996. évi protestáns posztgraduális tanfolyamon a Luther tanítása és mai kérdések egyházról és államról c. előadásában - Gal 5,1 magyarázatokor - mutatott rá arra, hogy a keresztyének abban a feszültségben élnek, amikor nem egyszerűen csak látják, hanem sokszor meg is élik, hogy két rossz közül kell választani. Erre példa Victor Hugo: Nyomorultak-ja vagy éppen a német teológus, Bonhoeffer döntése. A probléma nem abban van, hogy az Isten törvényének megfelelően - mindig jót tegyünk a felebaráttal s e közben kikerülhetetlenül szembesülünk

azzal a ténnyel, hogy megszegünk állami törvényeket, hanem abban, hogy amikor kikerülhetetlenül rosszat választunk, mert két rossz közül kell választanunk, akkor azt meg akarjuk magyarázni. Ez a lelki kényszer az alapja például az amerikai szituációs etikának, melyben eljutottak oda²⁰ hogy az ember maga dönti el, hogy mi a jó, s mi nem.

Az előzőekben láthattuk, hogy a tudomány fejlődése, ebben a részben pedig a gazdasági élet is adja az újabb és újabb kérdéseket. Jól szemlélteti ezt egy dél-afrikai egyetemi tanár - aki számos ottani vállalat tanácsadója - a morális vállalati kultúra kialakítása témájában. *"Képzelnék el valakit, aki a 16. században és ma Európa egyik nagyvárosa fölött repül. A 20. századi város képét már nem a katedrálisok és templomok határozzák meg, hanem a pénzüintézetek, az ipari és kereskedelmi központok hatalmas épületei."*²¹ Gazdaságetika: hová tűntek a keresztyének? c. tanulmányában a Vigiliában arra keresi a választ, hogy "Részt kell-e vennie az egyházaknak a gazdasági élet dolgaiban?" Különösen figyelemre méltó az a része, amikor "három elégtelen 'keresztyén etikát'" ír körül. Ezek közül az egyik amikor " ...a Bibliából vagy a keresztyén tanításból vett bizonyos fogalmakat vagy elveket - mint az elhivatottság, a gondoskodás és igazságosság - eredeti összefüggésrendszerükből kiemelnek, és a gazdaság világára alkalmaznak. Ezután elméleti ajánlások vagy előírások jelennek meg arra vonatkozóan, hogy ezek mit jelenthetnek, vagy mit kell jelenteniük a gazdaság világában. Az ilyen módon alkalmazott keresztyén etikát valóban nehéz megkülönböztetni a filozófiai etikától." Nagyon érdekes elemzése végén arra a következtetésre jut, hogy "Az egyházaknak a posztmodern kultúra által kínált lehetőséggel, hogy ismét bekerülhet a gazdasági életbe, élnie kell, nem azért, mert ez lehetőséget teremt a hatalomból való részesedésre, hanem mert a keresztyén életfelfogásnak az élet minden vetületében mélyreható következményei vannak."²²

A bevezetésben így fogalmaztam: etikai vákuum van ma Magyarországon. **Jean-Marie Lustiger**-nek, Párizs érsekének a tanulmánya nagyon érdekesen járja körül ezt a problémát. Abból indul ki, hogy a "magukat modernnek tekintő társadalmak a vallásos hitet archaikusnak, egy letűnt kor ittfelejtett kövületének ítélik. S hogy ez a tény ma előtérbe kerül azt mutatja, hogy a társadalom meglehetősen zavarban van. Ezzel kapcsolatban két elemet emel ki:

- A törvényhozók felfogása teljesen a visszajára fordult. "Házasságról, a házastársakról vagy a leszármazottakról a törvény immár nem a mindenki által elfogadott morális kereteken belül próbálja elrendezni a társadalom életét. ... A törvényhozók újfajta magatartása bonyolult reakciókat vált ki, és sokszor drámai következményekkel jár."²³

- "A másik fejlemény, hogy a pénz lett az egyedüli mércéje a társadalmi javaknak és értékeknek", s ha ez így van, akkor miért ne lehetne megvásárolni a gondolatokat, döntéseket is?

Ez az egyensúlyvesztés némelyekben nosztalgiát ébreszthet a régi rend iránt, "amikor az erkölcs és a vallás, szerintük még a társadalmi élet elismert normái voltak...mintha a jelenlegi állapot rendezésére nem volna más megoldás, mint azoknak a korlátozásoknak visszaállítása, amelyekből a szabadság alapjára épülő társadalmak annak idején meg akartak szabadulni...Fennáll

annak a veszélye, hogy a kommunista diktatúra jármából alig szabadult országok egy olyanfajta szabados társadalom csapdájába esnek, amely elutasítja a politikai intézmények szabályozó mechanizmusát. És akkor újból föltűnik a régi rend, a kommunista rend iránti nosztalgia..."

Ezekkel a gondolatokkal összecseng **Mayer Mihály** véleménye a már említett interjúban. Arra a kérdésre, hogy mi ma Magyarországon a legnagyobb probléma, azt válaszolta: "Széttört, szétmorzsolták az erkölcsi normákat, szétbontották az erkölcsi értékeket és mindazt, ami valamikor szilárdnak, keresztyény értéknek számított. Mindezeket az elmúlt évtizedekben olyannyira megkérdőjelezték, hogy a mostani társadalmi viszonyulásunkban, állandóan arról hallok, hogy új értékeket kell keresni, nem találtuk meg a megfelelő értékeket, annyira megkérdőjelezték a hagyományos erkölcsi és szellemi értékeket, hogy sok ember szorongással gondol vissza arra, hogy visszatekintsen a valamikori hagyományainkra."²⁴

A háromféle problémafelvetést nem véletlenül állítottam ilyen sorrendbe. Az első a keresztyének részvételét hiányolja a gazdaság-etikai problémák megoldásában, a második a szabadosság veszélyére figyelmeztet, míg a harmadik azt hangsúlyozza, hogy merjük vállalni a régi, vallásos alapon nyugvó etikát. Szinte fokozásnak tűnik ez a sorrendbe állítás. A harmadik véleménnyel kapcsolatban felvetődik a kérdés, hogy milyen "új értékeket" keresnek, akik "szorongással" tekintenek vissza a régi hagyományokra. Elég csak néhány hirdetőtáblát megnézni, néhány újságba beleolvasni, hogy megtaláljuk a választ. Ilyen "új értékek" lehetnek a különböző szekták, (62 hivatalosan bejegyzett "egyház" van Magyarországon²⁵), a testi kínokból gyógyulni akarók számára gyógyulást kínáló ezoterikus orvoslási ajánlások, betetőzve Jim Sanders önmagát Krisztushívőnek valló gyógy módjával, nemzeti identitás-keresés egyedül üdvözítő módjának tartott felfogás, vagy például az erkölcsi "másságot" tükröző csoportok. Természetesen más és más a megjelenítése a fenti "új értékeknek", mert míg a gyógyulást ígérők egyszerű fénymásolt plakátokon hirdetik magukat, addig a "másság kötelező elfogadása" mindennapi agitációjá vált az önmagát "közszolgálatinak" mondó médiákban.²⁶

3.3. ÁLLAM ÉS POLITIKA

A mai magyar társadalmi helyzet hasonló ahhoz, amit Trillhaas etikájában a rendszerváltozásról leír. "...egy rendszerváltozás sohasem váltja be a hozzáfűzött reményeket. A világ ugyanolyan marad, és egy politikai fordulat mindenekeelőtt a fennálló rend szétrombolását jelenti és ehhez beláthatatlan anyagi és morális károk kapcsolódnak. Az ember valamit eldob, anélkül, hogy tudná, mire változtatja. Ez az öskeresztyén szkepszis a világ állapotával (arculatával) szemben, ami elműlik (1.Kor 7,31), s ami az első keresztyénség politikai kötelezettségét akadályozta...A kozmológiai és antropológiai pesszimizmus, amely itt kifejezésre jut, nem veszély nélkül való, és a konzervatívizmust, amibe szívesen öltözik, könnyen lehet a fennálló rend szolgálatába állítani."²⁷ Tehát az a fajta keresztyén álláspont, amelyik azt mondja, hogy a fennálló rossz ellen nem emelem fel a szavamat, mivel ilyen a "világ arculata", nem jó. Nem keresztyén, hanem nihilista felfogás az, amelyik abból az aspektusból szemléli az

éppen aktuális helyzetet, hogy a következő rendszer sem lesz jobb. Erre az álláspontra volt példa azon kollégák magatartása, akik arra buzdították híveiket, hogy ne menjenek el szavazni, s ne legyenek egy pártnak se tagjai, mert a pártok csak megosztják őket és a gyülekezetet.

A rendszerváltással kapcsolatban is a döntő választ akkor találjuk meg a keresztyén ember felelőssége szempontjából, ha Isten kétféle kormányzásáról szóló lutheri tanítást felidézzük, annak is elsősorban a világi kormányzással kapcsolatos részét. Mert a fő kérdés ezzel kapcsolatban az, hogy szükséges, hogy rend legyen a világban, nehogy a káosz erői uralkodjanak. S az egyház szempontjából is fontos, hogy olyan rend legyen, amelyben küldetését szabadon tudja teljesíteni. "Mielőtt hát a lelki kormányzatot megalkotja, Mózes elrendezi a világi kormányzást. Mivel az evangéliumot nem lehet másképp hirdetni, csak ha előbb az országban nyugalom és béke honol...Mert ahol nincs béke és nyugalom, ott ugyan az evangélium is hirdetetlenül marad!"²⁸ Az idei tavasz kiskőrösi gazdatüntetésén a demonstrációt felvezető traktorra nagy betűkkel volt felírva: "Csak az Úrnak nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk!"²⁹ Kiskőrösön sok evangélikus él, így magától értődő, hogy a tüntetésen a gyülekezet, sőt a presbitérium nagy része is jelen volt. Az egyik helyi lelkész, Lupták György úgy döntött, hogy naponta néhány órát kint tölt a tüntetők között. "S ha valaki értetlenül állna lelkészi radikalizmusa előtt, megbocsátóbb lesz, ha felidézzük: Petőfi, Kossuth, Bajcsy-Zsilinszky szintén evangélikus volt." - írja az Új Magyarország riportere.³⁰

Szükséges, hogy rend legyen a világban, de hogy ez a rend milyen államrendként jelenik meg (politikai pártokon alapuló demokráciaként vagy éppen monarchiaként), az alapkérdés szempontjából nem lényeges. Éppen ezért aktuális Luther tanítása minden korban, így ma is. (Persze azt sem szabad elfelejteni, hogy addig "jó" ez a rend, amíg bünt nem kíván a felsőbbbségnek való engedelmisség. /ApCsel 5,29/) Az már más kérdés, hogy Luther óta az államformák fejlődése a demokrácia felé haladt. De felsőbbbség van a demokráciában is, aminek engedelmisséggel tartozunk. (1Pt 2,13-17)³¹

S mivel a korábbi rendszer, a "pártállam" korlátozta az egyházat abban, hogy küldetését szabadon teljesíthesse, ezért a keresztyének számára is fontos, hogy egy olyan új rendszer szülessék, amelyben ez lehetővé válik.

nagy ajándékának és kegyelmes rendjének, csak Isten igéje. *A világi jó renddel kapcsolatban Luther az igehirdetői feladatot is megfogalmazza: "Mert az igehirdető támogat, erősít és megtartani segít minden felsőbbbséget, minden időleges békét, gátolja a békétleneket, engedelmisségre, jó erkölcsre, fegyelemre és becsületre tanít: megtanít az apai, anyai, gyermeki és szolgálati köteleységekre, egyszóval minden világi hivatás és életrend (dolgoira). Ezek ugyan a legkisebb jócselekedetek a lelkész részéről, mégis oly nagyok és értékesek, hogy még a pogányok bölcsei sem ismerték fel és értették meg mindezeket, még kevésbé tudtak ebben segítséget adni, egyetlen jogász, főiskola, kolostor vagy alapítvány sem ért ezekhez a feladatokhoz, sem az egyházi sem a világi jogászok nem tanították meg ezt igazán. Mert senki más nem nevezi az ilyen világi hivatást (weltliche amt) Isten És egyedül az igehirdető tisztsége dicséri és emeli ezeket olyan magasra."*³²

3.4. KULTÚRA

A körlevél e fejezetének egyik pontja külön foglalkozik a média szerepével. 1997 katolikus sajtója "hemzseg" az ezzel kapcsolatos írásoktól. Az Egyházforum c. folyóirat egyik cikkében felteszi a kérdést: Katolikus média-mánia? S így ír: "Az egyházak Magyarországon a folyamatos keresés állapotában vannak, amelyről a katolikus sajtó rendkívül szűrtén tudósíthat. S ha az egyházi folyamatokról nem lehet eszmét cserélni a sajtóban, akkor vitatkozzunk inkább a sajtóról."³³ Persze a médiáról nemcsak a katolikus sajtóban írtak sokat, az Ökumenikus Tanulmányi Füzetekben is jelent meg egy tanulmány Média és etika címmel. A Kossuth Rádióban is volt egy fórum az Egyházak és a média címmel. Az egyházi műsorok kapcsán az egyik felkért hozzászóló, Fischer György, elmondta: "a vallásos emberek halmozottan hátrányos helyzetűek, ezért lényegesen rosszabb érdek-, és akaratérvényesítési lehetőségekkel rendelkeznek, mint azok, akik vallástalannak mondják magukat. Ennek történelmi és szociológiai okai vannak".

SUMMARUM

Végül egy kihívás a világ más tájáról: a Német Evangélikus Egyházak Tanácsa és a Német Katolikus Püspöki Kar Ökumenikus Pásztorlevele, amelyik 1997. februárjában jelent meg.³⁴ (A német viszonyoknál érdemes egy pillanatra megállni, hiszen már az Alkotmányuk Preambulumában, az első mondatban világossá teszik, hogy az állami törvényes rend elválaszthatatlan Isten akaratától³⁵, s ezzel nem kevesebbet hangsúlyoznak, mint azt, hogy az emberi életnek nincsen olyan területe, amelyből ki lehetne hagyni az Istent. A német gazdasági önismerethez tartozik, hogy a vállalatok nagy része keresztyén etika alapján áll, vagy legalábbis ezt vallja magáról.)

Mivel a német körlevelet hosszú előmunkálatok, konferenciák előzték meg, ezért megállapításai természetesen konkrétabbak. Viszont bizhatunk abban, hogy mivel a magyar körlevél éppen elindítója volt a különböző tanácskozásoknak, az egyházak megnyilatkozásainak a jövőben nagyobb súlya lesz!

Egyfajta költői állásfoglalást mutat **Horváth Sándor** kárpátaljai költő verse, amely gyönyörűen foglalja össze azt, hogy a hitből fakadó társadalmi felelősségvállalás és a hazaszeretet összetartozik. Ez a vers hangzik fel adekvát zenei feldolgozásban **Illés Lajos**: Magyar Ének c. művében, a Mekis Ádám lelkész vezette Evangélikus Ifjúsági Kórus tolmácsolásában³⁶:

"Mert a haza nem eladó
ezüst pénzre nem váltható
Mert a haza lelked része
határait beléd véste
ezer éve
ezer éve a hit.

Mert a haza kereszted is
betlehem-i csillagod is
Hiába tiporták hadak, él
Hiába tiporták hadak, él
Mert a haza
mert a haza te magad vagy."

JEGYZETEK

- ¹ Igazságosabb és testvériesebb világot! A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele a hívekhez és minden jóakarátú emberhez a magyar társadalomról 5. lp.
- ² Hermann Ehlers, Präsident des Deutschen Bundestages. Ausgewählte Reden, Aufsätze und Briefe 1950-1954, Herausgegeben und eingeleitet für die Hermann - Ehlers - Stiftung von Karl Dietrich Erdmann, Boppard am Rhein 1991, 87.o. in: Gottfried Mehnert: Protestánsok a keresztyéndemokráciában 23. lp.
- ³ A Magyarországi Evangélikus Egyház elnöksége 1997. január 7-i ülésén az alábbi nyilatkozatot adta ki in: Evangélikus Élet 1997. január 19. címlap
- ⁴ Nyilatkozat a Nemzeti Megújodás Programjáról in: Teológiai Szemle 1990, Uf, XXXIII. 250-251. lpk. v.ö.: még Nyilatkozat a békéről és igazságosságról in: Teológiai Szemle 1983. Uf, XXVI. 358-361.; Nyilatkozat a leszerelésről, in: Teológiai Szemle 1989 Uf, XXXII, 7-8.; Nyilatkozat az Emberi Jogokról szóló Egyetemes Deklaráció 40. évfordulójára in: Teológiai Szemle 1989, Uf, XXXIII. 7.; Nyilatkozat az enyhülés és leszerelés kérdéseiről. in: Teológiai Szemle, 1981, Uf, XXIV. 41-42 lpk.
- ⁵ Vörös György: A Püspöki Kar körlevelének értékelése, in: Magyar Fórum Havilap November 70. lp. v.ö.: még J. Horváth Tamás Németországban (Waldalgesheim) élő közgazdász is sok kritikai észrevételt fogalmaz meg a Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevelével kapcsolatban: A magyar körlevél későn jött. Voltak-e a körlevélnek olvasói vagy még inkább megvalósítói?; Mit tettek az egyházi szervezetek a körlevél szellemében?; Van-e kapcsolata az egyházaknak Magyarországon a vállalkozók és a munkavállalók szervezeteihez?; stb. v.ö.: J. Horváth Tamás: Szolidáris és igazságos jövőért A németországi Evangélikus Egyház Tanácsa és a német püspöki kar 1997. február 22-i nyilatkozata a gazdasági és társadalmi helyzetről, in: Távlatok, A Magyar Jezsuiták Folyóirata, 341-343. lpk.
- ⁶ Új Magyarország, 1997. január 31. 5. lp.
- ⁷ im. uo.
- ⁸ Új Magyarország, 1997 ápr. 10. 8. lp.
- ⁹ A polgári Magyarorszáért - a Fidesz-MPP vitairata, 1996. Budapest, 106-107 lpk.
- ¹⁰ Az MDF XI.Országos Gyűlésének dokumentumai, Gödöllő, 1997. március 1-2., 25. lp.
- ¹¹ Varsányi Ferenc: Első kézből, interjú Mayer Mihály pécsi megyéspüspökkel, akit az "Igazságosabb és testvériesebb világot" c. Püspökkari Körlevél megjelenésével kapcsolatban kérdeztünk. In: Lelkipásztor, 1996/11. 454-456 lpk.
- ¹² vö: Nagy Gyula: Egyház a mai világban, Budapest, 1967. 191. lp.
- ¹³ vö: im. 192-202 lpk.
- ¹⁴ Trillhass, Wolfgang: Ethik, Berlin, 1970. 453. lp.
- ¹⁵ vö: im. 453-454 lpk.
- ¹⁶ vö: Diakonia, 1992/4 - 1993/4. Tematikus számok: Szegénység és abortusz, Kisebbség, Információ, Agape-szeretet, Egyházak a rendszerváltozás után, Közösség
- ¹⁷ Zsinati Hitvallás, in: Evangélikus Élet, Zsinati melléklet, 1992. július
- ¹⁸ Reuss András: A művi abortusz etikai összefüggéseiben; Andorka Rudolf: A művi abortusz - a demográfia nézőpontjából; Bízik László: A művi abortusz - lekipásztori összefüggésben, in: Diakonia 1992/3, 38-40;50-52; 53-54 lpk.
- ¹⁹ Kossuth Rádió, Déli krónika, 1997. június 2.
- ²⁰ Kolb, Robert: Luther tanítása és mai kérdések egyházzal és állammal - V. Protestáns Posztgarduális Tanfolyam Rendszeres szeminarium, Budapest, 1996.
- ²¹ Gedeon Josua Rossouw idézi: May, W.W.: Dominating Spires of Business and Social Responsibility, in D. G. Jones (szerk.), Business, Religion, and Ethics, Oelgeschlager, Guss and Hain Publishers, Cambridge, 1982. 167-176.lpk. in: Rossouw, Gedeon Josua: Gazdaságetika: Hová tűntek a keresztyének? in: Vigilia 1997/3. 177. lp.
- ²² v.ö.: Rossouw, Gedeon Josua: Gazdaságetika: hová tűntek a keresztyének? in: Vigilia 1997/3. 177-191. lpk.

23 Lustiger, Jean-Marie: Erkölcs, vallás és társadalom in: Vigilia, 1997/4. 259- lpk.

24 v.ö.: Első kézből Varsányi Ferenc.: Interjú Mayer Mihály pécsi megyéspüspökkel in.: Lelkipásztor, 1996/11. 454-456 lpk.

25 A magyar közélet kézikönyve, MTI Sajtóadatbank, Módosítások 1997. szeptember (Lezárva: 1997. augusztus 31.) 299-311.lpk.

26 Új értékek: szekták: Németh Sándor a Hit Gyülekezete vezetője is radikalizmusról tett tanúbizonyságot, amikor elhatárolódott a METÉSZtől. Az idézett cikk még egy érdekes idézetet közöl Németh Sándortól (mely szintén radikalizmusára utal) "A terrorizmus, ez hozzátartozik az arab vérhez... Először egy arab terrorista, utána ember." v.ö. Lovas István: Metész-kontra(szt) in.: Új Magyarország 1997. április 11. 1,5.lpk. vö. még: Protestánsok – kis egyházak – szekták in.: Ökumenikus Tanulmányi Füzetek 1991. december; "Senki titeket meg ne tévesszen... in.: Ökumenikus Tanulmányi Füzetek 1992. december; Új nemzeti identitáskeresés: Badiny Jós Ferenc jezsuita szerzetes foglalkozik a magyarság őstörténetével. A magyarok sumer eredetét vallja, s ugyanakkor azt is, hogy a magyarok eredete és Jézus családjának eredete egy tőről fakad. S ebből az következik, hogy Jézus nem volt zsidó. Erről a gondolatmenetről volt egy előadás Szentendrén a Petőfi Kulturális Egyesületben. A szomorú tény az, hogy vannak a fenti elgondolásnak komoly hívei egy kisváros polgárságán belül is, akikkel vitatkozni sem igazán érdemes, mert úgy érvelnek, mint a szekták képviselői v.ö.: Badiny Jós Ferenc: Betlehemi herceg, Buenos Aires 1995.; v.ö. még: Badiny Jós Ferenc: Adiabene Mária in: Demokrata 3.évf. 10.sz.; Badiny Jós Ferenc: Káldeától Ister-Garnig I.-II.-III. Budapest, 1996-1997. Másság: v.ö.: Tökéczki László: A másság hamis kórusa in.: Magyar Nemzet, 1997. július 5.

27 Trillhaas, W. im. 43. lp.

28 Luther, Martin: WA 16,339. Idézi Nagy Gyula: im. II.6.13.7. jegyzet, 359 lp.

29 Csak az Úrnak nagy kegyelme ... in: Énekem az Úr én., 8 lp.

30 Valkó Béla: Emberek, életek, gyökerek a homokon in: Új Magyarország, 1997. március 25. 9. lp.

31 v.ö. Trillhaas, W.: i.m. 425-438 lpk.

32 Luther, Martin WA 30,II 537 kk. Eine Predigt, dass man die Kinder zur Schule halten soll - idézi Nagy Gyula i.m. 15.7. jegyzet 361 lp.

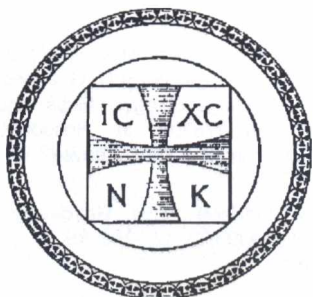
33 Katolikus média - mánia? in: Egyházfórum, 1997/ 1. 44.lp.

34 Für eine Zukunft in Solidarität und Gerechtigkeit, Herausgegeben vom Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland, Herrenhäuser Strasse 12, 30419 Hannover, und vom Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Kaiserstrasse 163, 53113 Bonn, é.n. A pásztorlevél előszavának keltezése: Hannover/Bonn, 1997. Február 22. v.ö.: még: J. Horváth Tamás i.m. 334-341. lpk.

35 "Isten és ember előtti felelőssége tudatában, attól az akarattól áthatva, hogy nemzeti és állami egységét megőrizze és mint az egyesült Európa egyenjogú tagja a világbékét szolgálja, a német nép...az állami élet új rendjének átmeneti időre történő kialakítása céljából akotmányozó hatalmánál fogva meghatározta a Német Szövetségi Köztársaság jelen alaptörvényét." Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Kommentar / von Hans D. Jarass, 3. Auflage - München:Bech, 1995. 8.lp., A Német Szövetségi Köztársaság alaptörvénye (Bonn, 1949. május 23.) 316.lp.

36 vö: Illés Lajos: Magyar ének I-II-III. Cantus Hungaricus, 1997 hangkazetta, kiadja: Lármafa Bt.. Készült az Úr 1996. esztendejének február-augusztus havában.

Magassy Sándorné

Brebovszky János 1961–1997

Tragikus körülmények között ment el közülünk kollégánk, a pilisi gyülekezet lelkésze. 36 évet élt.

Körmenden született 1961. január 22-én. Édesapja Brebovszky Gyula lelkész, édesanyja Radnóti Ilona volt. Iskoláztatásának helyei édesapja szolgálati helyeit is jelzik. Órimagyarósdon és Csorváson volt általános iskolás, Orosházán járt gimnáziumba. Érettségi után az Evangélikus Teológiai Akadémia hallgatója lett Budapesten. 1983-ban alapvizsgázott, 1986-ban szigorlatozott. Tápiószentmártonban avatta lelkésszé dr. Nagy Gyula püspök a leánytestvérével együtt. 1986 őszén Nagymányok-Váralja gyülekezetében kapott megbízást a lelkészi szolgálatra, ahol német nyelven is tartott istentiszteletet. Onnan került át Paksra segédlelkészként, s miután 1989 őszén megszerezte a lelkészi oklevelet, hamarosan Paks megválasztott lelkésze lett. Sok — talán elszakíthatatlan — szállal kapcsolódott össze ezzel a gyülekezettel. 6 évi munka után Pilisre választotta meg a gyülekezet lelkésznek a kettős lelkészi állásra feleségével együtt. Beiktatásuk 1995. október 2-án volt. Abban a reményben kértük Isten segítségét az elinduláskor, hogy a Pest megyei Egyházmegye legnagyobb lélekszámú gyülekezetében sokszínű lelkészi munkában tudja értékesíteni képességeit.

Teológus évei idején Pintér Mártával kötött házasságot, aki lelkésztestvére is lett. 1984. augusztus 11-én tartották esküvőjüket a Budapest Deák téri templomban. Házasságukat Isten 3 gyermekkel gazdagította: Klára, Péter és Eszter. Fontos lett volna számukra, ha az édesapa pótolhatatlan jelenléte kísérte volna felnőtté válásukat.

Ez volna az, ami azóta nem hagy napirendre térni afölött, ami július 17-én a korahajnali órákban történt. Hamvait a Kelenföldi Egyházközség templomában istentisztelet keretében 1997. augusztus 2-án helyezték el. Urnája mellett Roszik Mihály nyugalmazott alberti lelkész hirdette az igét és kérte a gyászolóknak a vigasztalást, az elhunyt kollégánknak Isten kegyelmes ítéletét.

A gyászjelentésen Zsid. 4,16 igéjét olvastam: „Járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónusához, hogy irgalmat nyerjünk és kegyelmet találjunk, amikor segítségre van szükségünk”.

Ezt a megemlékezést a kegyelem trónusához járulás közben vetette papírra a volt esperese.

Detre János

K i a z e m b e r e k k ö z é ...

A magyarországi egyházak ökumenikus missziója a Pólus Centerben

Elvi alapvetés és intézkedési, működési terv

I. változat, 1997. május

Az alábbiakban a magyarországi egyházak újfajta missziós tevékenységével kapcsolatos ötleteket foglalom össze. Hálaadásra indító tény, hogy amikor oly sokféle széthúzás és individualizmus tapasztalható a bennünket körülvevő világban, a magyarországi felekezetek összefognak egy közös terv és elképzelés megvalósítására.

ELVI ALAPOK

A bevásárlóközpontokban folyó missziós tevékenység alapelve, lényege

Az egyház majd 2000 éves fennállása alatt az Istentől kapott elhívás és a világba való kiküldetés betöltése érdekében mindig arra törekedett, hogy megtalálja azt a formát, ahogy a rábízott örökérvényű isteni igazságot a mindig változó világ számára érthetővé és hallhatóvá teheti. Jézus kérdése a tanítványokhoz: *Hát ti kinek mondotok engem?* (Mt 16,15), szól a mindenkori egyházhoz, így korunk keresztyénységéhez is. Az erre a kérdésre adott válasz tartalma, vagyis Péter vallástétele: *Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia*, semmit nem változott az elmúlt majd 2 évezredben. Ami változott, az ennek a válasznak a megfogalmazása, továbbadási módja, illetve a továbbadás formája, eszközei. A válasz megfogalmazásának változásában elsősorban a válasszal megcélzott világ változásai játszanak szerepet. Másképp kellett szólnia Pálnak a filozófiai gondolkodáshoz szokott rómaiak között Krisztusról és másképpen kell szólnia korunk egyházának is az elektronika által kiszolgált emberekhez. Az egyik oldal tehát a közlési forma változása, bővülése a világban, ami hat az egyház igehirdetésére, tanítására.

A másik oldal pedig abból a parancsból következik, amellyel Isten a tanítványokat és az egyházat az emberek közé küldte, hogy *tanítvánnyá tegyenek minden népet, megkeresztelve és tanítva őket* (Mt 28,19–20). Ahogy egykor a tanítványoknak, úgy az egyháznak is az emberek közé kell mennie. Ez pedig azt jelenti, hogy oda kell menni, ahol az emberek vannak, mert az egyház csak így tolhatja be az isteni parancsot és csak így őrizheti meg igehirdetése frissességét és tarthatja életben a rábízott lángot.

A két oldal szorosan összefügg. Hiszen ha az egyház odamegy, ahol az emberek vannak, tehát kilép a sokszor teljességgel zárt világból, akkor meg kell találja azt a közlési formát is, ahogy az adott embercsoport megszólítható. Ez a használatos szókincs átalakítása és az új közlési formák kipróbálása, használatát jelenti.

Miért éppen a Pólus Center?

Jól megfigyelhető a világban, hogy a hatalmas bevásárlóközpontok terjedésével többek között egy újfajta időtöltési mód és sajtóságos életforma kialakulása jár együtt. Már hazánkban is készültek felmérések, amelyek ezen nagy központok látogatóinak szokásait, jellemzőit

elemzik. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a sorban nyíló új központok hatalmas tömegeket vonzanak, sokszor nem is csak a vásárlás szándékával. A látogatók zöme, főként fiatalok, hosszabb időt tölt el egy-egy központban, ahol nemcsak szórakozva vásárolhat, de étkezhet, sportolhat, mozizhat is. Ezek az összefüggések irányították a magyarországi egyházak és egyházi szervezetek figyelmét erre a merőben új missziós területre.

Úgy tűnik tehát, hogy a Pólus Center és a többi bevásárlóközpont, egyike azoknak a helyeknek, ahol manapság az emberek vannak...

Az ökumenikus fellépés fontossága

Minthogy a felekezeti szétszakadozottság ellenére a keresztyénység üzenete egy, a magyarországi egyházaknak a lehető legnagyobb mértékben közösen kell megjeleníteni és ezt az üzenetet továbbadni. A közös megjelenés és szolgálat által lesz arra lehetőség, hogy a világ előtt hitelesen jelenjék meg az egyházra bízott isteni igazság. Ez a közös misszió segítheti, továbbá, a felekezetek egymás közti kapcsolatának fejlesztését és lehetőséget ad arra, hogy a XX. század végére az egyházak felül-emelkedjenek korlátaikon, lépjenek ki a világba, a rájuk bízott feladat betöltésére.

A misszió formája

A misszió formáját alapvetően meghatározza a bevásárlóközpont légköre és funkciója. Azzal, hogy az egyház ebben a környezetben vállalkozik misszióra, vállalja azt is, hogy mint a „piac” egyik szereplője jelenik meg. Az egyház is a saját „portékáját” kívánja „eladni”. Erre a fajta szemléletre azért van szükség, mert tisztában kell lenni azzal, hogy annak, amit kínálunk és ahogy kínáljuk versenyképesnek kell lennie a piacon. Ennek megfelelően ahhoz, hogy az egyház „versenyképességét” megőrizze komoly, közös teológiai munka nyomán kell megtalálja azokat a formákat, amelyek az örökérvényű mondanivaló jelen helyzetben és körülmények között való átadására a legmegfelelőbbek.

Minden bizonnyal tartózkodni kell a hagyományos egyházi formák egy az egyben való megjelenítésétől, mert azok vagy semmit nem jelentenek a megcélzott tömegeknek, vagy pedig — a korábbi esetleg nem túl jó tapasztalatok miatt — az ellenkező hatást válthatják ki. Tehát hiba lenne kiindulni a mindennapi gyülekezeti gyakorlatból és beszédstílusból ezen szolgálat megkezdésekor. Az emberek megközelítéséhez teljességgel új módszerek kialakítására van szükség.

Szintén hiba lenne a misszió, gyakran tapasztalt, agresszív folytatása. A legtöbb esetben ugyanis visszatetszést szül a túlságosan rámenős, a személyiség önállóságát, szabad döntését nyomás alá helyező missziói forma. Ennek megfelelően ebben az esetben semmiképpen

nem lehet szó a direkt értelemben vett misszióról. Az ugyanis azt jelentené, hogy minden a bevásárlóközpontba lépőt szórólappal ontanánk el és megkérdeznénk tőle, hogy ismeri-e Jézus Krisztust.

Egyfajta indirekt misszióra kellene gondolni, amely nem elsősorban magasztos szavak viszonylagos rendszerességgel való hangoztatását jelentik. A verbalitás ebből a szempontból háttérbe szorítandó. Az elképzelés az, hogy a misszióban résztvevők kisugárzása, jelenléte — egyházasan: emberek között való forgolódása —, kommunikációs képessége csábítja majd az embereket és vezethet majd odáig, hogy az Istenről való konkrét beszéd befogadásra találjon. A kedvességgel, nyitottsággal való jelenlét, a keresztyénység igaz megélése lehet eszközzé a látogatók/vásárlók között. Erre, természetesen, alaposan fel kell készíteni a szolgálatban résztvevőket, ami nagy feladatot jelent minden felekezet számára. (A misszió formájára vonatkozó további elképzeléseket ld. lejjebb!)

GYAKORLATI KÉRDÉSEK

A misszió területe

A felekezetek képviselői tárgyalásban vannak a Pólus Centerrel, ahol egy üzlethelyiség megszerzése a cél. A missziós tevékenység bázisa ez, a reményeink szerint, ajándékba kapott bolt lenne, ahol alaptevékenységként könyvárusítás (ld. lejjebb) folyna. Ebbe a helyiségbe szervezünk különféle programokat, eseményeket. Lehetőségeket kell teremteni arra is, hogy különleges esetekben a Center más területei is igénybe vehetők legyenek (nagyobb méretű rendezvények céljára). A „misszionáriusok” tevékenységüket a boltból kiindulva, a Center egész területén végzik majd, tehát hívogatnak, beszélgetnek.

Az üzlethelyiség berendezése

A helyiség berendezésekor figyelembe kell venni, hogy több funkciósnak kell lennie. Alapfunkcióként jelen lesz a könyvárusítás, emellett személyes beszélgetésekre, esetleg előadásokra, előadói rendezvényekre is sor kerül. Fontos, hogy impozáns és egyben praktikus legyen.

A berendezésnél nemcsak a könyvek igényes és színes elhelyezésére kell gondot fordítani, hanem arra is, hogy a bolt hangulatával is hívogató legyen. Szükség van egy szeparált, vagy szeparálható beszélgetősarok kialakítására. Emellett tanácsos több leülési lehetőség beépítése is, valamint egy olyan könnyen alakítható helyre is szükség van, ahol esetleg egyes programok (ld. lejjebb!) megvalósítása elképzelhető. Komolyan el kell gondolkodni azon is, hogy legyen-e bármiféle egyházi jellege a boltnak vagy sem (pl. világítással, egyes részletek kialakításával).

A berendezéssel kapcsolatban minden bizonnyal a Pólus Center is megfogalmaz majd elvárásokat.

A missziós módszer

Amint az a fentiekből kitűnik, a Pólus Centerben folyó missziós munka rendhagyó. Feltétlenül szükség van egy teológailag közösen átgondolt missziói terv, elvi alapvetés elkészítésére. Ez biztosítaná, hogy az itt folyó munka konkrétan tervezhető legyen és hogy a különböző felekezetek egy akaraton legyenek és maradjanak a missziót illetően. Az elvi alapozásra épülve alakulhat ki egy konk-

rét működési forma, ami aztán más, hasonló központokban is használható.

A missziós tevékenység több szinten folya. Vannak elsővonalas kapcsolatteremtők, akik az egyes programokra hívogató szóróanyagok terjesztésével, a bábészkodók megszólításával, a gyakran a Centerbe járókkal való beszélgetéssel teremtenek kapcsolatokat. Egy másik szint akik az üzlethelyiségben tartózkodnak állandóan némelyek elsősorban a könyvek árusításával foglalkoznak majd, míg mások elsősorban a betévedőkkel, vagy az egyes rendezvényekre érkezőkkel foglalkoznak. Az utóbbiak már képesítve lesznek arra, hogy a szeparált beszélgető helyen komolyabb beszélgetéseket folytassanak. Kívánatos lenne egy még belsőbb szint kialakítása is, ahol időszakonként csak egy ember lenne, aki egyben vezetője is lenne a boltnak, illetve a missziónak. Neki/nekik (minthogy a vezetők is váltják egymást) kell majd az egészen komoly lelkipozdózi beszélgetéseket vállalni, illetve a felmerülő ügyes-bajos dolgokat megoldani.

Ez a fajta szintezés nem jelent azonban semmifajta hierarchikus megosztottságot, hiszen mindenki beszélgethet és adhat el könyveket. A cél csupán az, hogy az előrelátható szolgálat minél ésszerűbben felosztható és betölthető legyen.

Minden a misszióban közreműködő elsősorban „hallgató” kell legyen, hiszen a betévedővel való beszélgetés, vagy a különböző programokra, eseményekre odacsábított érdeklődők megismerése nem történhet másként csak azáltal, hogy hagyjuk magukról beszélni őket. A célravezető és szükségszerűen változó módszer kialakításában nagy szerepe van a misszionáriusok képzésének. Annyi mindenesetre biztosnak látszik, hogy a bevett egyházi formáktól való eltérés feltétlenül szükséges. Annak érdekében, hogy ez az eltérés ne lehessen önkényes és semmiképpen ne vezessen tévedésre, szükséges a közösen átgondolt és elkészített elvi alapvetés és az erre épülő gyakorlati útmutató.

Misszionáriusok

Az eddigiekből is jól kivehető, hogy nagyon sok múlik azokon, akik részt vesznek ebben a szolgálatban. Hiszen elsősorban az ő kisugárzásuk, megélt keresztyénységük az, ami beszél. A cél szempontjából mindenképpen fontos, hogy csakis lelkileg teljesen egészséges emberek vegyenek részt a misszióban. Ellenkező esetben komoly károk keletkezhetnek és adott esetben ellenkező hatás érhető el. A szó igazi értelmében vett keresztyénekre van szükség tehát. Az ő meglelésük tűnik egyelőre a legnehezebb feladatnak, mégis hadd nevezek meg két korcsoportot, akikre feltétlenül támaszkodni kellene.

Az egyik csoport a huszonéves fiatalok. Az ő fellelésükben és összefogásukban nagy szerepe lehet a városban működő egyetemi gyülekezeteknek. Reménység van arra, hogy a gyülekezetek tagjai, lelkészei és a rajtuk keresztül elért többi fiatal össze tud majd állítani egy-egy lelkes kis csapatot. Az egyetemista korosztály bevonása azért is célszerű, mert a Pólust látogatók nagy többsége fiatal, akik saját korosztályukkal minden bizonnyal könnyebben találhatnak szót. A misszióban tevékenykedők idejük odaszánásáért fizetést is kapnak, ami kis mellékes jövedelemhez juttathatja a résztvevő fiatalot. Több ifjút is meg kellene nyerni az ügynek, hogy variálhatóak legyenek és hogy senki ne legyen túlterhelve. Mindenképpen el kell kerülni, hogy ez a szolgálat munkává, rutinná válva kedvetlenségbe hulljon!

Egy másik csoport a fiatal nyugdíjas korosztály, akiknek — sok esetben — energiája és ideje szabadult fel. Ezzel a felszabadulással élhetne a misszió, ha sikerülne egy-két lelkes, lendületes idősebb misszionáriust megnyernie. Jelenlétük egyfajta biztonságot sugározna. Talán többen akadnak majd, akik szívesebben beszélgetnek idősebb emberekkel és az ő társaságuk megnyugtatóbb számukra. Nekik szintűgy jól jön majd egy kis anyagi segítség.

A két csoport szorosan együttműködné, ami megint jól hathat az általános megjelenésre és lehetőséget biztosítana arra, hogy a fiatalos lendület és a korral járó bölcsesség egyesülve valami hasznosat és hívogatót hozzon létre. Természetesen ez a fajta „elegy” magában hordoz bizonyos súrlódásokat is, amelyek közös megoldása gazdagíthatja mindkét felet. Egységüket, közösségüket kifejezné az öltözködés is: egyforma póló és ápoltság. Szintén fontos tulajdonságuk kell legyen a nyitottság és a többi felekezetek elfogadása és alapszintű ismerete. Hangsúlyos, hogy az egyes misszionárius nem mint egyházának térítője van jelen, hanem az egészért tevékenykedik.

A misszionáriusok képzése, „karbantartása”

A működés magas színvonalú biztosítása érdekében szükséges, hogy a misszióban tevékenykedők egy nem túl hosszú, de alapos, jól átgondolt tanfolyamon essenek át, ahol megtanulhatják az alapjait annak, amivel azután foglalkozni fognak, valamint bevezetést nyernek a misszió életébe és sajátosságaiba. A munkaterv és a tanfolyam felosztása még hátra van, ezt is közösen kellene kitalálni.

A képzéssel egyenrangú feladat a misszionáriusok „karbantartása” is. Ez lelki és szellemi értelemben egyaránt értendő. Hiszen, ha valaki maga rosszkedvű, másokat sem indíthat lelkesedésre. A karbantartás másik fontos szempontja, hogy a misszionáriusok érezzék és megtapasztalják, hogy egy törődő közösség tagjai. Szinte a közösség lélegzéséből, egészségéből táplálkozik majd a misszionárius és maga a misszió is. Hiszem, hogy ez a szolgálat is nemcsak azokat, akiket megcéloz segítheti, hanem azokat is, akik által a célt elérni szándékozunk.

Az imádság szerepe

Fontos, hogy most az előkészítő szakaszban, de majd az „éles” tevékenység beindulásakor is a misszióban résztvevők közösen imádkozzanak és kérjék Isten vezetését a mindennapokban.

Bizonytal lesznek olyanok is egy-egy gyülekezetben, akik imájukkal segítik majd a misszió működését. Erre és egyáltalán a szolgálat sokféle módjára nagy szükség van.

Vezetőség

A vezetőség feladata a misszióban folyó munka szervezése és felelős vezetése. Emellett azonban, mint a missziós közösség vezetői a munkatársak lelkiületéért is sokat tehetnek. Személyük biztosítaná az állandóságot. Fontos, hogy több vezető legyen, akik kreativitásukkal, lendületükkel másokat is lábba tudnak hozni. Egyelőre úgy tűnik, hogy a feladatok jó elosztásával két majdnem egyenrangú vezetőre volna szükség. Egy, aki elsősorban a lelki, míg egy másik, aki elsősorban az anyagi dolgokra figyelne oda. Bizonyos döntéseket (pl. új misszionáriusok fölvétele, napi beosztás, extra programok szervezése) közösen hoznának meg, de a napi ügyek tekinte-

tében jól elválasztható és körülhatárolható feladata lesz egyiknek is másinak is. A munkatársak lelki gondozása mellett fontos a vezetők lelki karbantartása, táplálása is.

Felügyelet

A közreműködő nagyobb felekezetek, szervezetek megadnának egy-egy referens személyt, akikkel egyes szervezési kérdések, vagy netalán problémák megbeszélhetőek, feldolgozhatóak. Ezek a személyek, mint az egyházak és a szervezetek képviselői, lennének a felettes szerv, akik a napi ügyekbe nem, de az elvi és hosszabbtávú kérdésekben felelősek. Ez a testület felelne, többek között, az állandó teológiai felügyeletért. Az elképzelés pontosítása még hátra van.

Könyvárúsítás

Az egész elképzelés egyik lényeges eleme az állandó jelenlét, ami csak egy állandó tevékenység árnyékában képzelhető el. Ennek megfelelően nagy szükség van valamifajta „fedőtevékenység” folytatására. Kézenfekvőnek bizonyul, hogy a rendelkezésünkre bocsátott helyiségben könyveket, bibliai témájú video kazettákat és ehhez hasonló cikkeket árusítsunk. Ezzel, mint állandó tevékenységgel a jelenlétünk nem válik „értelmetlenné” senki számára, de nekünk is könnyíti a helyzetünket, hiszen nem lehet állandóan programokat szervezni. A könyvek kapcsán is kialakulhatnak beszélgetések, illetve egy-egy kapcsolatteremtő beszélgetés után ajánlhatók lesznek kiadványok.

Fontos lenne, hogy az elárúsítók szintén tevékenyen részt vegyenek a misszióban és kedvességükkel élenjárjanak a közösségben.

Rendezvények, programok

A könyvárúsítás, mint állandó tevékenység mellett, a misszió működésének másik tengelye a különböző programok szervezése. Ezeknek a feladata az, hogy csalogassa a Centerbe látogatókat, elérhetővé és megfoghatóvá tegye őket. Nagyon kell vigyázni, hogy ezek a rendezvények semmiképpen se legyenek a hagyományos egyházi formákkal túlterheltek és túl egyházasak sem. Tudatában kell lennünk annak, hogy ami egy gyülekezetben esetleg vonzana érdeklődőket az egy ilyen teljességgel idegen környezetben nem biztos, hogy sikerre visz.

Ennek kapcsán fontos feladat lenne minden támogató és résztvevő számára, hogy olyan „egyházi produkciókat” keressenek, amelyek megállják a helyüket ebben a formában is.

Itt is megmutatkozik az elvi alap kidolgozásának szükségessége, hogy senki se támadhassa meg „belülről” — az egyházak felől — ezt a fajta missziót, mint nem keresztyént. Néhány javaslat: *bábosok bemutatója; beszélgetés hírességekkel; video vetítés gyerekeknek, utána kérdések és beszélgetés; kórusok szereplése; kis zenekarok szereplése; könyv bemutatók; rajzverseny meghatározott témáról, nyereményekkel; gospel; igényes, ötletes színjáték; igényes karácsonyi összeállítás + egyéb ünnepi összeállítások; alkalmankénti rádió műsorok a helyszínről.*

(A missziói munka — mint arról a sajtó különféle híradásaiból értesülhettünk — a Pólus Centerben elindult. Ezt a tanulmányt a teológiai téma időszerűsége miatt közöljük.)

Művészi igényesség a soproni evangélikus gyülekezet évszázadaiban

Ha egy emberi közösség életét megfigyeljük, amely valamilyen cél elérése érdekében létesült, különféle kifejezésformákat láthatunk. Van közösség, mely a gazdasági érdek mindenhatóságát hangsúlyozza, minden értéket pénzben, anyagiakban akar lemérni. De van olyan is, amely anyagi bázisát a művészi értékek megszerzésére fordítja első renden, és ez tükrözi belső világát, lelki habitusát. Az egyház közössége kezdettől fogva azt, ami Isten szeretetéből ragadta, a legszebb módon akarta kifejezni: csiszoltan fogalmazta meg mondanivalóját szavakban (retorika vonalán is érvényesül). Irodalmilag első lecsapódása a Biblia, mely a mai napig az irodalmat motiválta etikailag, inspirálta mondanivalóját és legszebb művészi alkotások születtek azoktól, akiket az önzetlen szeretet foglyul ejtett Jézus Krisztus eljövele óta. Így a képzőművészetek gazdag tárháza áll ma is két évezred óta a szépre, jóra, tisztára, szeretetre éhező, szomjazó, a második évezred utolsó éveiben élő, az élet döntő kérdéseiben megoldást kereső ember számára.

Miből fakad az egyház művészi igényessége? Az Ószövetségben Izrael áldozathozatalában mindig a minőség dominált. Csak hibátlan áldozatot lehetett az oltárra hozni. Ami azt jelentette, hogy Istennek nem lehet „selejtet” felajánlani. Az Újszövetség népe, egyháza vallja, ha Isten büntelen Fiát, Jézus Krisztust áldozta fel a kereszten, akkor követőiben a hálaáldozat kifejezésre jut mindazokban az eszközökben (irodalmi, művészi eszközök), melyekkel továbbítja emberek felé Isten megmentő, szerető szándékát és egymásért élő, közösséget formáló erővonalait. Nem véletlen az, hogy Zinzendorf Miklós gróftól annak idején egy templomi oltárkép mondanivalója ragadta meg, amely művészi hitelességgel állította elé Jézus életáldozatát: Ezt tettem érted, mit teszel te értem!? Ebből fakadt a gróf életetikája: hajlékot adott az üldözötteknek, sőt birtokán munkalehetőséget és a mindennapi kenyér mellé lelki erőt!

Ha oltárképről volt szó, kezdjük a soproni evangélikus gyülekezet templomának művészi értékű *oltárképével*. Az 1783-ban elkészült templomba a gyülekezet egy kész oltárt vásárolt a Bécs melletti Kahlenbergről, a kalmaduliak templomának 1730-ból származó barokk oltárát, mely beillett a templom berendezésének stílusában, de inkább a barokk művészetet kötődik. Az oltárképet Fischer Vince festette 1805-ben. Jézust ábrázolja, amint a gecsemáni kertben imádkozik, a halála előtti éjszakán és egy angyal erősíti. A három tanítvány mellette alszik. Művészi ábrázolása annak a ténynek, hogy Jézus tusakodik a kereszttel, a „keserű pohár” elvételéért, de erőt kap (angyali közvetítéssel is) az Atya akarátának cselekvéséhez, a kereszttel elhordozásához. A kereszttel szükségességét a tanítványok nem értik, ezért fásultan, testi-lelki fáradtságtól alszanak. Ezt a tényt, a tanítványok alakját a 190 év alatt sok minden elhomályosította, a festményen is, a gyertyák kormozása és az idő „vasfoga” kikezdte. Sürgősen restaurálni kellett a képet, ami az elmúlt évben meg is történt *Forrás Béláné Remete Valéria* restaurátor gondos munkájával és így teljes szépségében állhat előtünk, miután D. Szabik Imre püspök imádsággal adta át

további szolgálatának.

Meg kell emlékeznünk arról, hogy a soproni gyülekezet festményben örökítette meg azokat, akik életében, szolgálatában döntő szerepet töltöttek be. Így többek között *Lackner Kristóf*ot, a tudós humanistát, aki a várossal és országgal tett jót, mint polgármester, de mint evangélikus sokat munkálkodott a soproni gyülekezetért. Nemcsak szerette az irodalmat, művészetet, hanem művelte is. Iskoladramákat írt és 1626-ban jelent meg a „Soproni Füzes” (*Salicetum Sempronense*) című műve, mely komoly és tréfás idézetek, versek, közmondások és jelmondatok gyűjteménye. Fennmaradt saját készítésű serlege (amit a Tudós Szövetségre hagyott), önarckép festménye, ami a városi múzeumban található. Viszont évtizedek óta hiányzott egy róla készült festmény, amit már elveszetteknek véltünk. Végre előkerült az elmúlt évtized egy szakaszán, amikor a templom és gyülekezeti épület renoválása közben, az utóbbi padlásáról egy selejtezésre szánt, szakadozott festményt hozott le az iparos és tette elénk. Ezt keresték már talán félévszázad óta: *Lackner Kristóf arcképét halálos ágyán*. Bibliáján összekulcsolt kézzel fekszik, akiről azt mondta Barth Konrád lelkész emlékbeszédében: „jól kormányozta népét és sok jót tett az országgal”. A sérült festményt az Országos Evangélikus Múzeum támogatásával a Magyar Nemzeti Galéria munkatársai restaurálták. A festmény ismeretlen művész alkotása. Ehhez megjegyezni kívánatos, hogy sok ismeretlen művész volt a múltban, akik még nevüket sem tüntették fel, mert az alkotásukra helyezték a hangsúlyt. Jelen esetben: maradjon meg az utókor számára Lackner Kristóf áldott emléke. A gyönyörűen helyreállított festményt a soproni Evangélikus Múzeumban (Templom u. 10.) tekinthetik meg az érdeklődők.

Gyülekezeti nagytermünkben látható több lelkészről arcképfestmény, akik évszázadok alatt szolgáltak Sopronban. Folyamatosan történik az olajportrék restaurálása. Luther Márton életnagyságú olajfestménye immár felújítottan áll a középpontban.

A *soproni evangélikus gyülekezet kincstáráról* is szólnunk kell. Ugyanis a festmények mellett itt is kifejezésre jut és hangsúlyosan érvényesül a művészi igényesség. Azonban a művészi és kulturális fontosságának hangsúlyozása mellett döntő módon alá kell húznunk, hogy kincstárunk darabjai a kor hitbéli felfogásának tükrözői, egyúttal az adományozók hitből fakadó áldozatkészségének kifejezési formái.

Az egyháznak a legdrágább kincse az Isten szent evangélium — mondja a reformátor Luther Márton — és ennek forrásaiból, a bibliákból is gazdag kincstára van a soproni gyülekezetnek, mégis a szentségek szolgálatában álló felszerelések, a kereszttel és úrvacsorai edények bemutatása és értékelése kimagasló. Sőt dr. Gyimesy Károly az 1944-ben „Evangélikus templomok” címen megjelent könyvben ebből a szempontból a kincstárunkat így jellemzi: „evangélikus egyházunknak legtanulságosabb gyűjteménye”. Gyülekezetünk kincstára az egyházközség alakulásával veszi kezdetét. A kincstár ugyanis az evangélikus templom liturgikus felszerelése. A reformáció azzal a ténnyel, hogy az úrvacsorát a hi-

veknek két szín alatt szolgáltatta ki, a kehely és úrvacsorai kancsó szükségletét emelte és ezzel az ötvösművészet nagy lendülettel vitte előbbre. A keresztelőkészítő és úrvacsorai edényeknek a kor stílusán keresztül benső mondanivalói vannak. Azt fejezik ki, amit szóval elmondani nem lehet, és ezzel meggyőző hatást tudnak elérni. Hitvalló művészet ez, mely egy díszből duzzadó kehelyben a hittől mozgalmas és hitért harcoló kort („Harc a kehelyért”) állítja elénk. Ebben tükröződik az is, hogy a reformáció korában a kehely volt a hit szimbolikus középpontja.

A soproni gyülekezet kincstárának értéke elsősorban nem anyagi, hanem azért drága, mert lelki kincsek lecsapódása, ezeket őrzi és menti át az utódok lelkébe. Ezért mutatják be ezeket több év óta kiállítás keretében az Országos Evangélikus Múzeum Soproni Gyűjteményében, hogy az utódok, a mai fiatalok az iskolákból is ide látogatva kapjon jó ízt a tartalmas lelki élet gazdagságából, ami látható formában annak a lecsapódása, amit egyik ének így fejez ki: „Van örök kincsünk”, és ez Isten ígéje. Mivel az örök ige látható formái a szentségek, ezeknek legszebb hordozói a keresztelőkészítő és úrvacsorai edények.

Kincstárunk legértékesebb darabja a *keresztelő tál*, amelyet *Gálffy Ádám* magyar nemes és kamarás adományozott (1676), aki soproni gazdag földbirtokos-kereskedő. A tál súlya 2,87 kg. Készítési ideje: 1670–76. I. B. augsburgi mester műve. A tál relief, domborművű alkotás, vert ezüsből. Belsejének domborműve Jézus megkeresztelésének a jelenetét ábrázolja az evangéliumok alapján. Karimáján négy reliefben a gyermekek megáldásának a jelenete, valamint az Apostolok Cselekedeteinek könyvében előforduló 3 keresztelési jelenet (szerecsen főember, bíboráros asszony, Cornelius százados és házanépe) ábrázolása látható.

Noha a keresztelő tál a kispasztikai művek sorába tartozik, mégis a monumentalitás érzését kelti bennünk. Emellett szembetűnően plasztikus és rendkívül dekoratív. A főtémát (Jézus a gyermekeket megáldja) és a 4 részlettémát zseniális elgondolással foglalja egységes keretbe és úgy illeszti össze szervesen, hogy a tál kerete is kiemeli a belsejében ábrázolt főtémát. I. B. mester egyben pozitív igehirdető, mert nála még a díszítés sem pusztán dekoráció, hanem abban is igei mondanivalója van, ami a reformáció biblikus gondolatvilágából fakad. Klasszikus iskolapéldája az evangélikus igei ábrázolásnak. A keresztelő tál egészében és részleteiben az Ige megszólaltatója az ötvösművészet formanyelvén. Kiállításunkban látható *ostyatartó* (ciborium) *Johann Andreas Thelot* műve 1674–1676 között készült. Fedelének boltozatos részén ékkövekkel övezett ovális mezőkben passiójelenetek láthatók. Az alkotó Augsburgban I. B. mester tanítványa lehetett. Az ostyatartó aranyozott ezüsből van. A három dombormű közül az első az úrvacsora szereztesét ábrázolja, a második a gecsemáni jelenetet, a harmadik Jézus golgotai útját jeleníti meg. Thelot, aki I. Lipót császárról is készített domborművet, mint kiváló portréművész, igen kimagasló az úrvacsorai és passiójelenetek ábrázolásában és az ige egyházművészi formanyelvén nem marad mögötte elődjének, I. B. mesternek. Lenyűgöző az *ékköves barokk kehely*, melyet évente egyszer, a konfirmandusok első úrvacsoravételénél használunk. 1685-ben készült és adományozója *Gálffy Ádám*. Talpának minden mezején, valamint a kosár 3 mezejében festett passiójelenetek láthatók. Minden jelenet Krisztus-központúsága szembe-

tűnő. Az úrvacsora értelmezéseként az alatta megjelenített, keresztrefeszített Jézus áldozati halála látható. Magyar mester műve lehet, aki augsburgi minták után dolgozott.

Kincstárunk legrégebb kelyhe a 16. századból való *gótikus kehely*. Ezüst, részben aranyozott. Érdekes megfigyelni, hogy a stíluselemek miképpen jelentkeznek és kapcsolódnak egymásba. Gótikus kelyhünk szimbolikusan jelzi a reneszánszon keresztül az átmenetet a barokkba.

A *Torkos Sámuel* nevét viselő *szekrényben* (mely Torkos József templomépítő lelkész fiáról kapta elnevezését) található kiállításunkon a soproni evangélikus gyülekezet liturgikus felszerelésének néhány darabja. Így a passiójelenetes domborműves *kehely*, melyet a 14 bécsi kereskedősegéd adományozott a gyülekezetnek 1674-ben. S. M. augsburgi mester műve. Paténája (ostyatartó tányérja) teljesen sima. — E szekrényben található a barokk kehely Jézus passiójelvényeivel, melyet adományozójáról *Wirth-féle kehelynek* szoktak nevezni (1686). Paténája szélén leveles-virágos díszek vannak. Figyelemre méltó a *beteg-úrvacsorázató* reneszánsz kis kehely. A 16. sz. végén készült. Egyszerű forma, paténáján kis görög kereszt látható. Található a szekrényben egy úrvacsorai fedeles borkancsó a 17. sz. elejéről, valamint ezüst ostyatartó kis tokok és egyszerű, sima ezüst hatszögletű ciborium. — A látogatók figyelmét nem kerülheti el az *oltári feszület*: ezüst corpus ébenfa keresztben ezüst domborművel, mely 1600–1620 között készült magyar munka valószínűség szerint. Az ezüst dombormű az utolsó vacsora pompázatos ábrázolása. Az adomány az egyház leltárának 1695. évi függeléke szerint *Gálffy Ádám* nevéhez fűződik.

A soproni templom oltárán a központba helyezett feszület mellett kiemelkedő helye volt a *gyertyatartóknak* az évszázadok során, melyek az evangélium világosságát szimbolizáló gyertyákat hordozzák és elfogyásukkal Krisztusnak, mint a világ világosságának (Jn 8,12) áldozatát állítják elénk. Az oltári gyertyatartók igei ábrázolásokat tartalmaznak, háromlábú barokk díszes és domborműves talppal.

Hirdessék a soproni evangélikus gyülekezet kincstárának kincsei egyrészt Isten hatalmát és szeretetét, mellyel megtartotta a múltban a sok megpróbáltatásnak kitétt, a reformációban megújított egyházát. Másrészt a Krisztus-hitben élő evangélikusság adakozásának tükröi ezek a műkincsek, melyeknek igazi értékük a hitből fakadó szeretetben gyökerezik. Magasra értékelt művészi jellegük döntően azzal magyarázható, hogy aki Istennek Krisztusban hozott áldozatát, mint maximális szeretet elfogadta, annak hálája is maximalista, mert azt szeretné, ha Isten mentő szeretetének közvetítő tényei (ige, keresztség, úrvacsora) méltó eszközökön, edényekben jutnának a gyülekezethez.

A gyülekezet művészi igényessége 1996-ban Luther Márton halálának 450. évfordulójához is kapcsolódott. Nem a halott reformátort ünnepelték világszerte a reformáció követői és benne a soproni gyülekezet, hanem hálát adtak Istennek az élő, ható, szíveket megmozgató evangéliumért, az ígéért, mely „köszálként megáll”. Hálája jelül már több ízben realizálódott a reformátor emléke. Ennek szép kifejezése a Luthert és Gusztáv Adolf svéd királyt ábrázoló színes ablakok templomunkban és a temető előterében felállított *Luther emléktábla*, mely *Sz. Eged Emma* szobrászművész alkotása. A templomi

színes ablakok, valamint a temetői emléktábla a Káspár-
testvérek áldozatvállalásával valósulhatott meg. A refor-
mációra mutató színes ablakokat *D. Szévik Imre* püspök
adta át imádság és áldás keretében rendeltetésének több
évvel ezelőtt. A temetőben felállított emléktáblát *Weltler*
Sándor és Szimon János lelkészek áldották meg igei és
imádságos szolgálattal. A Luther-év csúcspontja
ugyanazon a napon, október 31-én, a Reformáció ünne-
pén este volt, amikor a gyülekezet által készített Lu-
ther emléktábla került a templom előterébe *Soltra E.*
Tamás szobrászművész alkotásaként. Az avatást *Dr.*
Fabiny Tibor egyháztörténész-professzorunk végezte. —
Azért került a „halottak birodalmának” előterébe és
templomunk előcsarnokába Luther emléke, hogy 450 év
távlatából ragyogjon az evangélium a mai nemzedék
életében („Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az
Úr tetteit”) és kerüljön a centrumba a Krisztus. Ez hatá-
rozta meg a soproni evangélikus gyülekezet művészi
igényességét a múltban és ez indította új művészi alkotá-

sok támogatására és elhelyezésére a jelenben, de értéke-
ink megtartása a jövő számára a hitből fakadó áldozatnak
állandó próbája, hogy egyház és haza számára közkinccs
maradjon!

Szimon János

Felhasznált irodalom

Ziermann L.: Von Kirche zu Kirche...

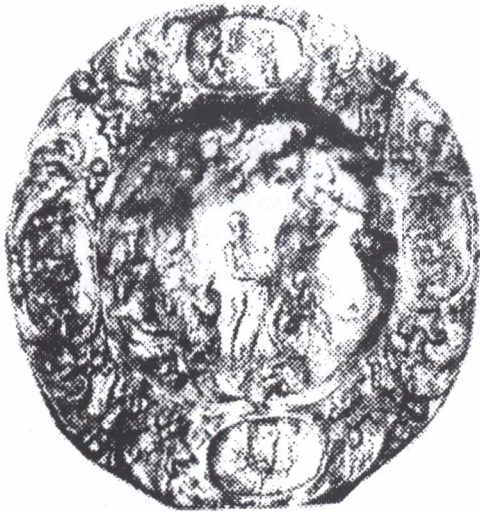
Dr. Gyimesy Károly: Evangélikus templomok (1944)

Soproni Evangélikus Gyülekezet évszázadai: Dr. Friedrich
Károly összeállítása. 1986.

Soproni evangélikus templom (Tájak-korok-múzeumok
kiskönyvtára 248.)

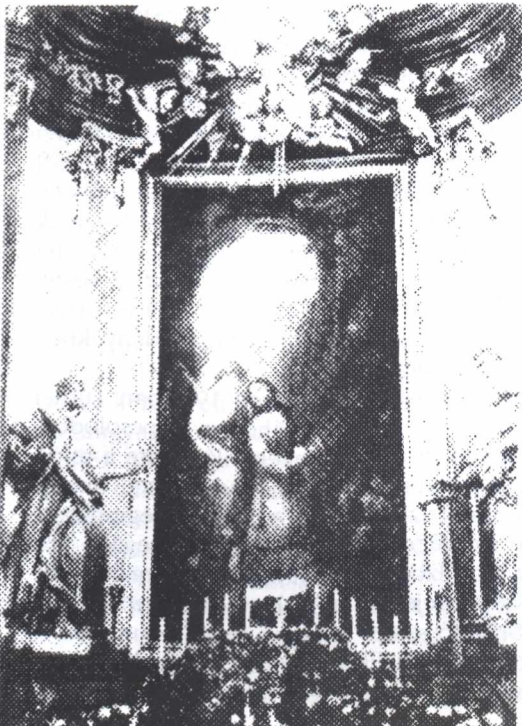
Harang (Családok vallási, kulturális, társadalmi hetilapja)
1990.II.28.

Chistophoros (A Soproni Evangélikus Gyülekezet Lapja 1997.
március)

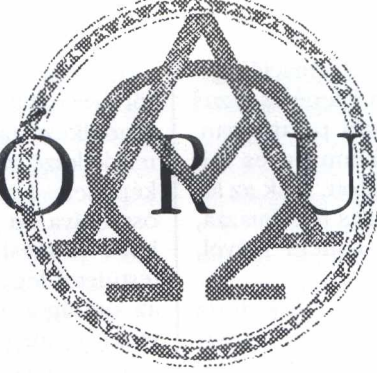
Ezüst keresztelőtál (1676-95, Augsburg)

Oltárkép
Jézus a gecsemáni kertben
(Fischer Vince 1805)

Az evangélikus templom
a belváros háza között

Zsinat után — Zsinat előtt

1991. június 8-án ünnepi istentisztelettel kezdődött a Zsinat a Budapest-Fasori templomban. Hatéves kemény munka után a Deák Téri Gimnázium dísztermében tartottuk a záróülést és a Budapest-Deák téri templomban a záróistentiszteletet. *Zsinat után vagyunk.* Kezünkben a megalkotott új törvényekkel várjuk a következő zsinati ülészakot, mert nem egyértelmű, milyen jogszabályi részletek alkalmazásával lehet mederbe szorítani azokat a múltból jövő tradíciókat és jövőnkre vonatkozó álmokat, amelyek olyan sok vitára adtak okot az elmúlt hat évben. *Zsinat előtt vagyunk.* 1998. tavaszán kezdődik majd el újra a munka előreláthatólag 2004. nyaráig.

Tanulni kell a demokráciát, tanulni kell a törvényalkotást! Összehíváskor az volt a többség véleménye, hogy 3-4 év alatt végzünk a törvényalkotással. Közben nemcsak az jelentette a nehézséget, hogy a környező társadalom parlamenti törvényalkotása és a változó körülmények egyházunkban új és új kihívásokat hoztak, hanem szembeülni kellett a teológiai, történelemértelmezési és egyházpolitikai pluralizmussal is. Mivel a javasolt új struktúra bevezetése nem azonnal, hanem csak 2001-től kezdődik, ma még lehetőségünk van az újragondolásra és bizonyos hibák kijavítására. A következő gondolatok ennek a célnak a jegyében fogalmazódtak meg.

I. Zsinat után

1. ZSINAT ÉS EGYHÁZPOLITIKA

Érdekes módon egyházunkban az egyházpolitikai csatározások, a különböző műtfeldolgozási és jövőt meghatározó elképzelések vitái nem az egyházi sajtóban, nem az adminisztratív presbiteri üléseken és közgyűléseken történtek meg, hanem zsinat-előkészítő országos és területi fórumokon és magán a zsinati ülészakokon.

Ott kezdődött a vita, amikor 1989-91 között az egyházi felsőbbség azt a kritikát kapta, hogy félelemből, változtatni nem akarásból össze sem akarja hívni a Zsinatot. Máris elkéstünk - hangzott. Pedig emlékeztetnének arra, hogy már 1987-től kezdve, amikor a Déli Egyházkerület új elnökségét beiktatták, tervszerűen és egyházmegyei szintre lebontva, a MEVISz és más szervezetek fórumait is beleértve, próbáltuk együtt megrajzolni a jövő egyházának képét. Amikor pedig 1991-ben összeült a Zsinat, az hangzott, hogy túl hamar hívtuk össze, és nem vagyunk még kellőképpen felkészülve.

A készültség azután meg is mutatkozott a tárgyalás sokszor terméketlen vitáiban. Az is nyilvánvalóvá

vált, hogy kevés zsinati tag rendelkezett az ilyen munkához szükséges tárgyalási mechanizmusokban való jártassággal és az egyház egészének ismeretével, valamint más egyházak életének ismeretével.

Az egyik alapvető álláspont volt a múlthoz, közelebb-ről az 1936-os Zsinathoz való ragaszkodás. Az volt a legutóbbi un. "igazi" Zsinat! Ennek a Zsinatnak tárgyalási szabályzatát vettük át apróbb módosításokkal és az akkori, Trianon utáni, két világháború közötti egyházmodell volt az abszolút példa. Pedig közben eltelt már 60-70 év. Érdekes egybeesés, hogy ez a 60-70 év megfelelt a zsinati tagok átlagéletkorának. Kevesen merték fölvetni a kérdést, miért jobb a régi, és miért kellene azt a struktúrát átvenni, amelyik tulajdonképpen a régi nagy evangélikus egyház modellje volt, a maga négy egyházkerületével, amikor hozzánk tartozott a mai szlovákiai, erdélyi, jugoszláviai és ausztriai-burgenlandi egyház is.

Adódott még egy szempont, és ezt a zsinati elnökség némely tagja is hangsúlyozta, és ez a *nép változtatási igénye*. Akár úgy, hogy hivatkoztak a második világháború utáni két "szocialista" körülmények között megtartott Zsinatra, a legutóbbi törvénykönyv hírhedt Ünneplés Nyilatkozatára a szocialista társadalmi rend igenléséről és dicsőítéséről. (V.ö. Dóka Zoltán írása az Ünneplés Nyilatkozatról, Evangélikus Élet, 1979. jan. 14.)

Természetes, hogy a társadalmi változások és az egyházi megújulási lehetőségek rengeteg változtatásra adnak lehetőséget. Ugyanakkor nem mindegy, mit és hogyan szeretnénk változtatni. Például az un. kétlépcsős zsinat ügye a MEVISz javaslata alapján került elő, de nem talált tetszésre, mert egyrészt nem értették a zsinati tagok, ha már most az új körülmények között megválasztották őket, miért kellene nekik lemondani, másrészt pedig az új javasolt választási mód országosan közvetlen jelölési és választási eljárást kezdeményezett. Így tehát egy-egy gyülekezetben esetleg többszáz jelöltre kellett volna szavazni, ami komolytalan.

2. A "HATALOM" ÉS A "HATALMI ÁGAK" ELVÁLASZTÁSÁNAK KÉRDÉSE

A magyar evangélikus egyházi hagyományokban újdonságot jelentett, hogy a Zsinat a francia tudós, Montesquieu 1721-es művére hivatkozva, a hatalmi ágakat, a törvényhozást, az adminisztrációt és a bíróságot elválasztani kívánta egymástól. Ez azt jelenti, hogy például a bíróságok tagjai nem lehetnek adminisztrációs tisztségeket betöltők, presbiterek, az adminisztratív vezetés tagjai pedig legyenek kirekesztve a bíróságokból.

A Zsinat tévedett akkor, amikor túlságosan nagy

"hatalmat" tételezett föl az egyházban. A reformációi-igei felfogás szerint a "hatalom" az egyházban Istené és Jézus is úgy bocsátotta el tanítványait a missziói parancsban, hogy "nekem adatott minden hatalom mennyen és földön" (Mt 11,28). Más "hatalom" nem adatott, csak az átruházott jézusi küldetés, ahogyan a hitvallás fogalmazza, "non vi sed verbo" (nem hatalommal, hanem Igével, /Ágostai Hitvallás, XXVIII.21./).

A másik tévedés az volt, hogy Montesquieu tételeit az államról az egyházra alkalmazták, kiragadva azon összefüggésekből, ahol a tudós nemcsak szétválasztásról, hanem megkülönböztető elválasztásról és funkcionális együttműködésről is beszél. Milyen lenne ugyanis az állam, ahol a végrehajtó adminisztratív hatalom nem adná tudtára a törvényalkotásnak, hogy milyen törvényekre van szükség és a bíróságok is együttműködnek mindenütt funkcionálisan az adminisztratív hatalommal.

Az egyház nem állam és berendezkedése, törvényes rendje nem igazodhat az állami rendhez! Hiszen például az egyházi bíróság nem jogos a büntetőtörvénykönyv hatálya alá eső esetekben intézkedni, ilyenkor az állami bíróságé az ügy. Az egyházi bíróságok *nem "bíróságok" abban az értelemben, mint az állami bíróságok, hanem inkább fegyelmi testületek*. Ezért az egyházban adódó fegyelmi ügyekben ott kell lennie a fegyelmi elé vont személy hivatali felettesének, a lelkészek esetében az esperesnek vagy a püspöknek. Ki tudja nálunknál jobban megítélni a reájuk bízott emberek mulasztásait, tévedéseit vagy tévtanításait? Az azonban természetes, hogy nem egyszemélyben ők az ítélelbírák, másnak kell hivatalból kivizsgálni az ügyet és többtagú bíróság szükséges az ítélethez.

A bírósági törvényünk azért alkalmazható nehezen, mert tulajdonképpen olyan bírósági tagok kellenek, akik sehol másutt nincsenek benne az egyházi közéletben és ezért, tisztelet a kivételnek, semmi másra nem voltak alkalmasak, hát jók lesznek bírának.

A Zsinat egyházpolitikai meghatározottsága abban is megmutatkozott, hogy bizonyos "kontra-végrehajtóhatalom" kísértésébe esett. Így például kizárták az egyházi elnökséget a zsinati elnökségből, ezért ilyen ügyintézés mellett nehéz lesz akár időponti, akár adminisztratív ügyekben együttműködni, nem is szólva a törvények végrehajtásáról és a megfelelő végrehajtási utasítások, szabályrendeletek kidolgozásáról. Túlzott zsinati önállóság mutatkozott meg abban is, hogy az új javasolt területi rendezés során a saját meghozott törvény világos előírásai ellenére nem kérdezték meg az egyes egyházmegyéek presbitériumait és közgyűléseit.

3. KÖZGYŰLÉSI RENDSZER - PRESBITERI RENDSZER

Alapdöntés volt a Zsinaton, hogy a korábbi presbitériumi kormányzás helyett bevezette a közgyűlési kormányzást. Tehát minden szinten, egyházközségben, egyházmegyében, egyházkerületben, országos egyházi adminisztrációban nem a presbitériumé a végső döntés az adminisztrációban, hanem a közgyűlésé.

Ez azt eredményezi, hogy például gyülekezeti szinten lelkészválasztásnál egy közgyűléssel többet kell tartani, mint eddig, pedig a gyülekezeti közgyűlések nem szoktak a leglátogatottabb gyülekezeti események lenni. Így például a Budapest-Deák téri gyülekezetben évek óta a gyülekezeti közgyűléseken kisebb a létszám, mint a presbitérium tagjainak száma.

Országos egyházi fokon a közgyűlés az új, majd 2000-től érvénybe lépő szabályok szerint 87 szavazati joggal rendelkező tagból és mintegy 15-20 tanácskozási joggal rendelkező tagból állna. Az ilyen 100 körüli nagy testület képtelen lesz elvégezni évente egyszer kötelezően összehívva azt a feladatot, hogy egyházunk "legszélesebb körű döntéshozó, legfőbb önkormányzati képviseleti testülete" legyen, olyan feladatokkal, mint megválasztani az országos tisztségviselőket, az egyházi intézmények vezetőit, megállapítani a díjleveleiket, bérezésük alapelveit, megtárgyalni az országos elnökség, a tisztségviselők, az előadók, a bizottságok jelentéseit, jóváhagyni a költségvetéseket és zárszámadásokat, országos szabályrendeleteket alkotni, stb. Aki volt már demokratikus testület tagja, az tudja, hogy maximum 30-40 ember tud konstruktív módon megbirkózni ilyen feladattömeeggel. Ha más tapasztalata a Zsinat tagjainak nem volt, akkor gondolhattak volna magára a zsinati munkára is, ahol az volt a baj, hogy túl nagy létszámú volt a Zsinatunk. *A sok tag nem mindig jelent, sőt sohasem jelent demokratikusabb munkavégzést!* Sőt! Nagyobb alkalmat adhat a befolyásolásra, a manipulálásokra, az időhiány miatt kicsikart döntésekre. A nagyobb testület nagyobb költségeket is jelent, a Zsinat hat éve 1992-97 között 15 millióba került egyházunknak.

Az ilyen "létszám-biztosította demokrácia" mögött talán "pártállami reflexek" húzódnak meg! Ott kellett mindig dupla számú "elvtársat" küldeni a kongresszusokra és ülésekre, mert ezek feladata volt egymásra vigyázni és egymást ellenőrizni. Jelenleg egyházunkban nincs is olyan ülésterem, ahol az ilyen nagyságú grémium tárgyalni tudna. Ilyen nagy közgyűlési testületre soha senki eddig nem gondolt!

4. REALITÁSOK FELMÉRÉSE

Tíz évvel ezelőtti beköszöntő beszédem egyik prioritása volt a lelki és anyagi felmérés elkészítése az egyházban. Ezt meg is kezdtük, és előre haladtunk vele. Országos egyházi munkánkat, az adminisztratív irányítást nem tudnánk végezni megfelelő előzetes felmérések (például iskolaindítási, diakóniai ügyekben) és utólagos hatásvizsgálat nélkül. A Zsinat kapkodása és a struktúra minden áron történő megváltoztatása azt mutatja, hogy sem az anyagi, sem a spirituális oldalt nem mérték be a zsinati határozatok. A javasolt hármas kerületi beosztás aránytalan, és az utolsó pillanatban "bedobott" ötletekkel döntötték el, az egyházmegyéek és kerületek megfelelő testületeinek megkérdése nélkül.

A Zsinaton sokszor kialakult kaotikus szavazási helyzetek hozták magukkal, hogy például senki sem mérte föl, mibe kerülne két új egyházkerületi központ kiépítése, miért kell a "főnökök" számát növelni, mikor nincs elég beosztott. A munkajogi, nyugdíj és választási kérdésekben valamint abban a nagyon fontos ügyben, milyen törvény lesz érvényes 1997-ben, 1998-ban, 1999-ben, nem döntött a Zsinat. Tudniillik, egy törvényen, a zárótörvényen belül két megállapítás található, amelyik kizárja egymást. A XI. törvény 1.§. az 1966. évi törvényeket hatályon kívül helyezi, az 5.§. pedig azt mondja ki, hogy a folyamatban lévő ügyekre és az egyházkerületek számára, területi beosztására és új szervezeti felépítésére vonatkozó törvényi szabályozások 2001. január 1-től hatálybalépő rendelkezései érvényéig az 1966. évi törvények az irányadók. Kérem, tessék ennek alapján eldön-

teni, milyen szabályozás szükséges 1998-ban, amikor az országos presbitérium jelenlegi testületének mandátuma lejár! Választani kell újakat természetesen, de melyik törvény alapján és mennyi időre!? Ebben az ügyben csak az a megoldás, hogy az új Zsinat azonnal 1998 elején értelmezi és újjáalkotja a vonatkozó rendelkezéseket.

A közlekedési és anyagi realitásokkal is fokozottabban kellene számolnunk. A zsinati vitában az utolsó percekben "dobálták" össze véglegesen a kerületeket és aránytalan a Dunántúli Kerület a maga túlsúlyával. Tolna-Baranya és Somogy vidékeiről nem olyan egyszerű eljutni Győrbe, az ország még mindig főváros-központú a közlekedésben. Számításba kell venni, hogy egy-egy vidéki egyházi kerületi központ kiépítése a jelenlegi viszonyok között 80-100 milliós nagyságrendű a megfelelő lakásokkal együtt. Ez azt jelenti, hogy a jelenlegi évben a két kerületben egyházközségi tatarozásokra rendelkezésre álló 20-20 millió forintot a következő két-három évben ezekre a célokra kellene fordítani, és elvonni a gyülekezetektől. Ez éppen akkor jelentkezne, amikor mind az állami források terén, mind a külföldi segítség terén /LVSz, bajorok, finnek/ visszafogják az anyagi juttatást. Az Egyház Háztartásáról szóló IX. törvény bevezetése ugyan arról beszél, hogy az önkormányzati egységek a maguk terhére hordozzák, és anyagilag támogatni kötelesek a többieket, a segítségre szorulókat, azonban az erősebb, gazdagabb gyülekezetek sem a lelkészi fizetések egységesítése és kiegyenlítése terén, sem a központi intézmények fenntartása terén nem mutatnak jó példát.

A realitások felméréséhez tartozik az az anyagi kép, hogy *egyházunkban a pénz nem alulról fölfelé, gyülekezetektől az országos egyházig, hanem fordítva, fölülről lefelé áramlik.* A kerületek költségvetésében alig 8% a gyülekezetek áldozata. A kisebb és szórványgyülekezetek országos segítség nélkül nem tudnák a maguk életét kialakítani. Az egyházközségeknek kereken 30%-a külső segítségre szorul, hogy eltartsák magukat.

Ebben a helyzetben tehát nem az adminisztrációs egységek számának, a kerületeknek bővítésére, hanem a rendszer egyszerűsítésére kellene törekednünk, és megfelelően képzett szakértőket, intézményi vezetőket nem a missziós munkára elkötelezett lelkészek, hanem a nem-lelkészek közül kellene verbuválni. Ehhez képzési stratégiára és intézményi háttérre van szükség, ami néhány éven belül a révfülöpi központ elkészültével, Telekgerendás lehetőségeinek kihasználásával és iskoláink megfelelő bevonásával lehetséges.

Eddigi tervezésünk józan háttére, hogy iskolák és intézmények vonalán egyházunk nem "nyerte túl" magát, mint az sokszor a református és a katolikus egyházzal látszik. Az intézményi fejlesztés központi, országos irányítással folyt, tehát nem lépett be az a "verseny-szellem", amelyik egy-egy püspökség, egyházkerület területén úgy működik, hogy "a másik kerületnek, egyházmegyének már van ilyen-olyan intézménye, nekünk meg nincs", hát legyen!

II. ZSINAT ELŐTT - 1998 - 2004

Az előzők alapján világos, hogy új Zsinatunknak rengeteg feladata lesz. A teljesség igénye nélkül hadd soroljam fel itt a legfontosabbakat véleményem szerint.

1. *A zsinati tagok és szakértők megválogatása lényeges szempont.* A törvényalkotáshoz szükséges, hogy az egyes egyházi munkaterületek mind képviselve legyenek.

Diakóniai vagy esperesi feladatokról olyanokra kell bízni az előterjesztést, akik benne vannak a munkában. Megdöbbentő volt sokszor az elmúlt zsinati vitákban, hogy a zsinati tagok úgy szóltak hozzá, hogy nem tudták, mi a jelenlegi helyzet az egyházban.

2. *Feltétlenül szükséges volna a Zsinat taglétszámának csökkentése.* A munka érdekében nem a reprezentáció, hanem a szakértelem legyen az első szempont. Ez természetesen nehézséget jelent, hiszen a választási törvényt az előző Zsinat hozta, és ennek alapján történik a Zsinat megalakulása.

3. *A Zsinat működési szabályzata megújítandó.* Az elnök nem lehet csak a felszólalók sorrendjét meghatározó egyszerű adminisztrátor, hanem a tárgyalásokat vezetnie kell, szabadsággal és felelősséggel. Ehhez megfelelő előkészítés szükséges. A törvényjavaslatok miatt ne mehetnének át az adminisztratív ügyintézők, az országos egyház bizottságai és osztályvezetői szűrőjén, mert ők tudják leginkább, mire van szükség a törvényalkotásban, mit kell szabályozni és mit nem. Így történik az államok demokratikus parlamentjeiben is.

Mennyire furcsa volt hogy, írásbeli és szóbeli beadványok ellenére sem volt hajlandó a Zsinat foglalkozni a lelkészek munkajogi, nyugdíj, szabadság, gyermeknevelési szabadság, stb. kérdéseivel, csak annyit szúrtak bele a szövegbe, hogy szabadság és nyugdíj jár a lelkészeknek (II. törvény 8-9.§.).

4. *Kétségtelenül az lesz a Zsinat legnagyobb kihívása, hogy az alapkérdéseket újragondolja!* Ilyen például a presbitériumok és közgyűlések viszonya. A közgyűlési vezetés helyett vissza kell állítani a presbiteri szakvezetés tekintélyét és természetesen a közgyűlésnek megmarad az ellenőrző funkciója. Föl kell vetnünk a jelenlegi és a következő Országos Presbitérium és Közgyűlés felelősségét és a Zsinathoz való viszony kérdését is.

Ha ugyanis egyházunk rendje az, amit az 1966-os törvények és az 1997-ben kihirdetett törvénykönyv egybehangzóan mondanak, hogy az Országos Közgyűlés, az Országos Presbitérium és az Országos Elnökség vezeti és irányítja az egyházat, akkor az alapdöntések ezeken a szinteken születhetnek. Az egyes testületek azután "megrendelhetik" a törvényhozó zsinatnál az alapdöntéseikhez megfelelően illő törvényi szabályozást és rendeleteket. Így történik ez az állami törvényhozás esetében is.

Tehát nem egyes zsinati bizottságok, esetleg önkéntes részvétellel vagy zsinati megbízással hivatottak arra, hogy alapdöntéseket hozzanak, hanem a Zsinatnak feltétlenül tanácskoznia kell az illetékes egyházi önkormányzati testületekkel. Az eddigi gyakorlat szerint ugyanis olyan "kettős hatalom" alakulhat ki, amelyikben egyik részről a Zsinat esetleg olyan törvényeket hoz, amelyek nem felelnek meg az egyházi önkormányzati testületek döntéseinek, másrészt pedig előállhat olyan helyzet is, amelyikben az ilyen módon meghozott zsinati döntéseket az adminisztráció nem tudja vagy nem akarja végrehajtani. A Zsinat tehát nem az adminisztrációs önkormányzati testületek felett, hanem mellettük helyezkedik el!

Kiélezve a kérdést: ki gyakorolja a vezetés és döntéshozás hatalmát az egyházban, melyik testület, a törvényhozó Zsinat vagy az önkormányzati adminisztrációs testületek? Ki dönt arról, például, hogy a Tolna-Baranyai Egyházmegye a Dunántúli Kerületbe kerüljön-e vagy nem? Tudvalevő, hogy a Zsinaton az utolsó pillanatban ötletszerű döntéssel került ez az egyházmegye abba a kerületbe, amelyik aránytalanul nagyobb, mint a töb-

biek, ráadásul Dunántúl földrajzi egysége sohasem volt a történelem folyamán egyetlen evangélikus egyházkerületi egység, csak most. Tehát nem beszélhetünk a hagyományok visszaállításáról! Régi és újabb törvényeink megegyeznek abban, hogy a területi beosztás megváltoztatása esetén meg kell kérdezni az illetékes egyházközösséget vagy egyházmegyét. Ezért érthető, hogy mivel ez nem történt meg, a Tolna-Baranyai Egyházmegye önkormányzati testületei tiltakoztak egyházmegyéjük új beosztása ellen.

Az a véleményem, amelyet sokan osztanak egyházunkban, hogy mind az 1966-os, mind az 1997-es törvények szerint a Zsinat egyházunk törvényhozó testülete és mint ilyen, nem feladata az egyházi adminisztratív és végrehajtó "hatalom" közvetlen gyakorlása. A VI. törvény 5.§. szerint "a Zsinat a Magyarországi Evangélikus Egyház törvényhozó és a jogszabályok összhangját felügyelő szerve". A IV. törvény 103-104.§. szerint viszont "Az Országos Közgyűlés a Magyarországi Evangélikus Egyház legszélesebb körű döntéshozó, legfőbb önkormányzati testülete. Az Országos Közgyűlés irányítja, segíti és felügyeli a Magyarországi Evangélikus Egyház lelki, szellemi és anyagi életét." Ezen feladatmegosztás illetve "hatalmi ágak" szerinti szétválasztás értelmében a *legutóbbi Zsinatunk túllépte hatáskörét.*

5. Szakítani kell az Új Zsinatnak az egyháztól és a teológiától idegen, az állami életre alkalmazható, de az

egyházi "hatalom" világában anakronisztikus Montesquieu-féle elvek gyakorlatával. Nem "bíróság" kell az egyházban, hanem fegyelmi testület, különben is milyen egyházi bírósági törvény a most meghozott, amelyik a legnagyobb létszámú egyházi alkalmazotti gárdát, az iskolai tanárokat, a nevelőket kiveszi a törvény hatálya alól!

6. Összefoglalva azt látjuk, hogy a következő zsinati években *az a kihívás áll előttünk, vajon meg tudjuk-e teremteni egyházunk számára azokat a kereteket, amelyek nem a "sola structura" elvére épülnek a négy reformátori hangsúly, "Solus Christus, sola Scriptura, sola gratia, sola fides" mellett, hanem szolgáló karakterrel épülnek bele az evangélium hirdetése, a misszió és evangélizáció, a szeretetmunka végzése szolgálatába.*

Bizonyos vagyok abban, hogy hamarosan elérnek bennünket azok a kihívások is, amelyek az európai nagy közösséghez való csatlakozás során jogilag és egyházjogilag, anyagilag és az egyház anyagi alapjait közvetve érintő módon kötelező és szükséges alkalmazkodást írnak elő a törvényalkotásunk számára. Szabad tehát már most kitekintenünk és testvéregyházi kapcsolatok révén nem annyira a saját 60-70 évvel ezelőtti struktúráinkhoz, hanem előre a megtekinthető és sokféle változatban előttünk levő nyugat-európai példákhoz igazodnunk ökumenikus alkalmazkodással és tanulni akarással.

Harmati Béla

Résztvevőként a nagy zsinatról, mai kérdéseiről

Hosszabb gondolkodás, elemzések után meggyőződéseim, hogy az 1991-1997 évig, páratlan intenzitással dolgozó zsinatot tárgyilagosan említsem a „nagy” jelzővel. Számos zsinati bizottsági ülésen, a zsinat valamennyi ülészakán vehettem részt, ezek eredményeit, hibáit, mai kérdéseit közlelő ismerhetem. Közben számos hibát magam is elkövettem. A magasabb szintű egyházi gyűléseken elhangzott beszámolókat, a sajtó információit, a médiumok egyházi közvetítéseit is mérlegelve, ezek bírálatait, negatívumokat megmutató üzeneteit is elemelve, számomra egyértelműnek látszik, hogy a múlt zsinat értékes, kiemelkedő egyháztörténeti esemény volt. Istennek legyen hála, hogy nemcsak „rendszeráltó” zsinat volt, hanem — zökkenői közepette is — meglehetősen újszerű gyakorlatot, súlyos értéket is hozott létre.

Legfontosabb gyümölcse természetesen „A Magyarországi Evangélikus Egyház Törvényei” című törvényrendszert volt. Ezzel nemcsak hatályon kívül helyezte az 1966. évi Egyházi Törvényeket s az új törvényeket 1997. július 6-án életbeléptette, hanem számos jelentős, korszerű újdonságot hozott létre. Itt csak a legfontosabbakat említem meg, a törvényszámozási sorrendhez igazodva úgy, hogy néhány, ezekkel kapcsolatos mostani kérdést is érintek.

Már az új jelenség, hogy az általános praeambulum helyett Zsinati Hitvallás vezet be a törvényeket. Ez egyszerű, érthető, teológiailag jól megalapozott. Híd ez a több évszázados múlthoz és megfelelően hangsúlyozza küldetésünket, közösségvállalásunkat. Ez szól felénk mai egyházi helyzetünkben is: „A jó rendbe vetett hitel egy-

házi törvényeink kötelező erejét elismerjük magunkra nézve és azokat minden kényszer nélkül önként teljesítjük. Mindezt a Szentírás intése alapján valljuk: 'Éljetek méltóan ahhoz az elhivatáshoz, amellyel elhivatottok, teljes alázatossággal és szelídséggel, türelemmel, viseljétek el egymást szeretettel, igyekezzetek megtartani a Lélek egységét a békeesség kötelékével!' Érzékelem, hogy a zsinatról folytatott mai vitáink során milyen nehéz Isten előtti, alapvető komolysággal kezelni mind a „kötelező erejét elismerjük”, mind a „teljes alázatossággal és szelídséggel...” mondanivaló súlyát magamnak is, vitázó testvéreimnek is.

Nagyon jelentős, hogy „A Magyarországi Evangélikus Egyházzal” című I. törvény 17. §-a szerint egyházunk a három hatalmi ágat egymástól elválasztotta. A törvényesség érvényesülése érdekében, a törvényben követhető módon a törvényhozás, az egyházkormányzás és a bírálkodás elvileg egymástól elválasztottan működik. A hatalmi ágak között azonban az elválasztás sikere mély, összehangolt együttműködést is igényel. Így válhatnak ezek az egyházon belüli, keresztényként vállalt demokratizmus objektív mércéjévé. Ehhez egyházunk széles köreiben érett társadalmi színvonalra s az egyházkormányzás felső szintű irányítóinak jószándékú, szakszerű segítségére van szükség. Az egyházkormányzás jelenlegi, centralizálást szolgáló tendenciái ezen a területen nagyon hátrányosak.

Jelentős értéke van e törvény 6. §-ában annak, hogy egyházunk tiszteletben tartja a teológia művelésének szabadságát. Ezt tovább pontosítja a VIII. törvény 4. §-a.

Érdekes, színvonalas küzdelem alakította ki a II-IV. törvények rendszerét, tartalmát, beosztását. Az 1. számú

Bizottság, amely a teljes törvényrendszer felépítéséért volt általában felelős, az egyház struktúrájának, szervezeti rendjének kívánt elsőbbséget biztosítani. Erre építette fel javaslatrendszerében logikusan az egyházban működő személyek és intézmények jogállását. Jogászi szempontból ugyanis szinte vitathatatlan, hogy az egyház szervezete az alapkérdés. A 3. számú Bizottság viszont, amely a struktúra konkrétumaiért volt felelős, az egyházi szolgálat kiemelt szabályozását hangsúlyozta javaslataiban. Ez a rendszer különösen a felsőbb egyházkormányzati szinteknél vezet erőltetett megoldásokhoz. Néhány évig ez utóbbi hangsúlyával alakultak ki a törvényszövegek.

Végül az utolsó két ülészakon kiegyenlítő megoldást talált a Zsinat a „Törvénykönyv kialakítását véglegesítő csoport” közreműködésével. A II–IV. törvények címében, rendjében az egyházi szolgálat kérdései kerülnek ugyan előre, s csak utána, de azonos, sőt az Országos Egyházban szinte kizárólagosan a szervezet, az önkormányzati funkciók. Ugyanakkor külön törvény, a VII. törvény szól rendszeres alapossággal a választásokról és a szavazásról, ami a szervezetkialakítás alapkérdése.

Ezzel a háttérrel értékes újulás várható az egyházközségek törvényileg hangsúlyozott önállóságában, önkormányzatában, sok munkaterületre ható rendjében. Nagy reményre jogosít fel a lényegesen hangsúlyosabbá tett egyházmegyei élet is. A törvény ösztönzései mind a lelki, mind a jogi és gazdasági területeken széles körben írnak elő rendezett feladatokat, köteleességeket, s ezekkel lehetőségeket. Az eddig működő, általában csak esperes centrikus és a régi típusú lelkészi munkaközösség által koordinált egyházmegyei munka helyett a nemlelkészek törvényes bevonásával sokrétű feladatmegoldás, ezek között az evangélicizációs és missziói felelős, az ifjúsági felelős, a katechetikai felelős, a diakóniai felelős és az un. egyházmegyei megbízottak szervezett működése alakulhat ki.

Újdonságokban s törvényalkalmazási nehézségekben azonban leggazdagabb a IV. törvény második és harmadik része (57§–156§). Az egyházkerületek és az országos egyház önkormányzata, valamint az ehhez kapcsolódó tisztségviselők körét az Országos Egyházi Irodának, igazgatójának, tisztségviselőinek köre teszi teljessé. Ez teremt az országos Egyházi Bíróság hatáskörébe tartozó ügyeknek s a zsinati ügyintézésnek is szabályszerű „otthont”. Ez a jelentős fejlesztő, adminisztratív fejlődést hozó lépés eléggé sürgetőnek látszik.

Nehézséget okozhat az országos közgyűlés hatásos működése terén nagy létszáma. A Zsinathoz hasonló létszámú közgyűlés csak a múlt Zsinathoz hasonló szervezetségi színvonalon tudja megoldani küldetését. Üléseinek tartalmi előkészítése, időbeosztása, időtartama alapvető korszerűsítésre vár.

A IV. törvény ezen részeit érintik szinte kizárólagosan a XI. törvény átmeneti rendelkezései. A Zsinaton folytatott viták alapján világosnak látszik, hogy a 2001. év január hó 1-én hatályba lépő három egyházkerülettel kapcsolatos törvényi szabályozás csak a két és három kerület közötti területkülönbséget és az egyházkerületek, az országos egyház vezetését érintik. Ezek folyamatban lévő ügyeire a hatályon kívül helyezett 1966. évi Egyházi Törvények szabályozása az irányadó. Ez a szűk törvényi sáv nem ad indokot számos eddig elhanyagolt szervezésre, intézkedésre.

Ez a jogalkalmazó szemlélet világossá teszi például,

hogy „az országos elnökség tagjai az egyházkerületek püspökei és felügyelői” (IV. törvény 127§.). 2000 év december hó 31-ig azonban tagja az országos felügyelő is (XI. törvény 4§.). Ezt alkalmazva mind az öten szavazati joggal hivatalból a Zsinat tagjai (VI. törvény 9§.). Ezért hibának látszik bármelyiküket választás alapján küldeni a Zsinatba. Ezzel az egyértelműsítő szemlélettel kellene s kellett volna számos kérdést az országos elnökségnek törvényt tisztelő módon megoldania. Kár lenne a szükségtelen kérdésfelvetésekkel az új zsinatot terhelni.

Nem szeretném elhallgatni azt sem, hogy a rögzített törvényekben hibák is vannak. Talán a legszembetűnőbb a IV. törvény 107§-a és a 132§ közötti ellentmondás az új választási ciklus első országos közgyűlésének összehívásáról. Az összehívás az egyik helyen a választási bizottság elnökének, a másik helyen az elnök püspök és az elnök felügyelő feladata. Ezt az ellentmondást gyakorlatilag könnyen feloldja — gondolom — egy testvéri konzultáció az érintettek között. Természetesen ez nem enyhíti azt a köteleességet, hogy a hibákat — jelentőseket, jelentékteleneket egyaránt — a jövő zsinatainak ki kell javítania. A törvények teljes összeállítása — reményem szerint a közeli nyomdai kiadása során — egyébként is igényli azt a formát, amelyben javításkor, kiegészítésekor cserélhető, behelyezhető lesznek a lapok.

Feltűnően sok korszerű vonást rögzít „Az egyházi szolgálat külön területei” című V. törvény. A címeit sorolom fel, hogy tükröztessem a társadalmilag is lépést tartó újdonságait. I. Az egyház evangélicizáló és missziói munkája. II. Az egyház hitoktatásáról. III. Felkészítés a konfirmációra, illetve a felnőttkeresztségre. IV. Az egyházi szeretetszolgálat. V. Gusztáv Adolf Segélyszolgálat. VI. Az egyházzenei szolgálat. VII. A tömegtájékoztatás eszközei az egyház szolgálatában. VIII. A tábortéri lelkészi szolgálat. Jól látszik, hogy népegyházi jellegével együtt egyházunk a missziói, a társadalmilag kifelé forduló egyház jellegét is erősíti. Ezt a hatást tovább erősíti a VIII. törvény II. címe, „A Magyarországi Evangélikus Egyház közoktatási intézményeiről” szóló rész, amely az állami közoktatási törvényben rögzítettekhez igazodva részletes törvényi alapot ad egyházunk közoktatásához.

Jelentős korszerűsítést hozott az egyházi jogalkotásról, a zsinatról szóló VI. törvény, főként azzal, hogy a zsinat munkáját „folyamatosan” hatéves ciklusokban írja elő. Ezentúl is azonban erőteljes rendezéssel teremt medret számos újdonságnak. A zsinati tagok feltűnő többségét az egyházközségi javaslatok alapján választott egyházmegyei küldöttek képviselik. Elnöksége a választott tagjaiból áll. Színvonalas munkáját Tanácskozási és Ügyrend szabályozza. A zsinatról szóló törvény jól tükrözi azt a sok és sokoldalú tapasztalatot eredményező küzdelmet, amit a múlt zsinat nyújtott. Valóban szakszerű mozgásteret biztosít egyházunk egyik — elválasztott — hatalmi ágának (I. törvény 17§).

Az egyház intézményeiről és egyesületeiről szóló VIII. törvény főként az Evangélikus Hittudományi Egyetem megerősödését rögzíti. Jelentőséget ad e folyamatnak, hogy a törvényben rögzítetten hatéves lelkészképzést folytat, s tudományos súlyának növekedése is keretet kap. Ez a törvény rendszerezi továbbá az egyházi gyűjtemények, az új jellegű lelkészi munkaközösségek s az egyesületek, egyletek jogi helyzetét is.

Néhány megjegyzést a X. törvény, az egyház bíraskodásáról szóló törvény végrehajtásáról kell még tennem. A bíraskodás, mint elválasztott hatalmi ág, gyakorlatában nagyobb rendezettséget, támogatást

érdemelne egyházunkban. Bár volt több, értékes bírói eljárás a törvény hatálybaléptetése után, amely színvonalával, az eljárás pontosságával példamutató volt. Ugyanakkor vannak feltűnően szabálytalan eljárások is és a bíraskodási szervezet teljessé tétele is hiányzik.

A teljes törvényanyag létrehozása mögött levő zsinati erőfeszítés páratlan eddig egyházunkban. 27 ülészak 2–3 napos tényleges munkával és a záróülés ünnepi kiértékeléssel példa nélküli jelenség. Ehhez zárkózott fel az Evangélikus Élet mellékleteként 27 Zsinati Híradó értékes tájékoztatója. Természetesen voltak tévedései is, de ezekből a legnagyobbak is eltörpülnek a tájékoztató értékes súlya mellett. A fokozatosan létrejövő Zsinati Irodának pedig többször éjszakába is nyúló erőfeszítése biztosította a bizottsági és zsinati ülések megbízható előkészítését, lebonyolítását. Az irodai munkának voltak hibái, zavarai is. Most is meghat azonban, hogy milyen

sokan támogatták sok-sok óras közvetlen, helyszíni, irodai munkával s vidékről hibafeltáró, jószándékú levelekkel.

A zsinati ülészakokat széleskörű, szabad, általában — különösen 1993-tól — alkotó vita jellemezte. Így egyszerre voltak az egyházon belüli hatalmi küzdelmek terei, a konszolidáció és éledő egyházi tudatunk területei. Szinte mintául szolgáltak egyéb egyházi grémiumok lassan-lassan fejlődő aktivitásához. Alapot adott a további színvonalas munkához, ahová várjuk egyházunk fiatal nemzedékét.

Zsinati beszámolóimat a mögöttünk levő években gyakran ezzel az őszinte sóhajtással zártam: „Krisztus Urunk, segíts meg!” Ma hozzá kell tennem: „Köszönjük, hogy eddig gazdagon megsegítettél”.

Koczor Miklós

Hozzászólás az Óvás a lelkészi pályához című cikkhez

Az univerzális lelkész?

„Az egyházközség gyülekezeti lelkésze számára a következő kötelességeket állapította meg: Isten szent ígéjének tisztán és igazán való hirdetését; a szentségeknek Krisztus Urunk rendelése szerint való kiszolgáltatását; a szeretetszolgálatnak mindenki irányában való gyakorlását; gyermekeink és ifjúságunk oktatását és keresztyén hitben való nevelését; valamennyi egyháztagunk, de kiváltképpen az elesettek, öregek és betegek lelkipásztori gondozását, hogy mindezekkel Isten titkainak jó sáfára lehessen” — olvasható lelkészi díjlevelemben. Belegondolok: hol vagyunk már az eredeti hívány elvárásaitól?! Ha csak a gyülekezetben a spirituális feladatokra kellene gondot fordítani a lelkésznek, akkor sem lenne könnyű a szolgálata. Napjainkban pedig éppen a lelki munkát kell sok esetben háttérbe szorítani, mert olyan sok egyéb elvárás fogalmazódik meg a lelkésszel szemben. A mai valóságra már reg nem lehet adaptálni a lelkészi díjével kívánalmait.

Milyen feladati vannak egy lelkésznek a fent említett gyülekezeti szolgálat területein felül? Lehet sorolni, amit bizonyára még tovább lehetne bővíteni.

Első helyen is az építkezések és renoválások feladatkörét említeném. Annak előkészítésével, lebonyolításával, minden járulékos gondjával együtt. Szinte nincs gyülekezet, amelyik ne kapott volna vissza volt ingatlanai közül egyet vagy többet. Az esetek döntő többségében a visszakapott épületek gyalázatos, teljesen lelakott állapotban vannak, amelyeket az összedőlés fenyeget. Templomaink többségére is ráfér a tatarozás, hiszen az elmúlt fél évszázad nem templomaink megújulásának időszakaként fogja magát beírni legújabbkori egyháztörténelmünkbe. Nagyon szerencsés helyzetben van az a lelkész, aki maga mellett tudhat olyan segítőt, aki tényleges támasza a lelkésznek. Inkább az jellemző, hogy a lelkésznek kell futni, szervezni, tárgyalni, alkudni, terveket elkészíttetni, műszaki ellenőrré válni.

A másik sok időt rabló feladata a lelkésznek a végtelennek tűnő adminisztrációs munka. Levelezések, iktatás, statisztikai kimutatások, zárszámadások és költségvetések elkészítése, anyakönyvezés és sorolhatnám tovább.

Az íróasztaltól felálló lelkész azután elindul a szórványba. Hittanórára, látogatni, vagy az ottani gyülekezet problémáit megoldani. Még mialatt úton van, keresik. Temetésbejelentés. A gyászoló hozzátartozók nem értik, a lelkészt miért nem találják

odahaza? Sopánkodnak, most újra vissza kell jönniük. És amikor este a lelkész hazaért fáradtan, csengetnek, a hozzátartozók jöttek vissza a temetést megbeszélni.

Ha ez még mind nem volna elég, akkor lehetne szólni a hittanos gyermekek karácsonyi műsorának összeállításáról és bemutatásáról, ami megintcsak a lelkész feladata.

Bizonyára lehet bővíteni a sort, mindenesetre ennyi is érzékelteti, hogy mi mindent kell a lelkésznek felvállalnia. Jellemző, hogy amikor egy svéd lelkésszel beszélgettem ezekről a dolgokról, egész egyszerűen nem akarta elhinni, hogy mindezeket jobbára egyedül végzi a lelkész.

Mindez azonban még nem a teljes kép. Nagyon félszavas lenne a lelkészi szolgálat és feladatok bemutatása, ha ennél a pontnál megállnánk. Mert akkor még nem szóltunk a családról, ahol szintén helyt kell állni a lelkész szülő(k)nek. A délelőttöket, amikor a gyermekek iskolában vannak, nyugodt munkával ki lehet tölteni. De mihielyt megérkeznek a gyermekek az iskolából, kezdődik a délutáni hajsza. Különórák, szakkörök, egyéb iskolai elfoglaltságok. Nálunk például zeneiskola és néptánc van terítéken, más családoknál más. Ilyenkor az autó is előkerül, mert két délutáni program között oly kevés az idő és a két helyszín között oly nagy a távolság, hogy csak autóval lehet mindkét helyre odaémi.

Egyébként is a család sokszor látja kárát a szerteágazó szolgálatnak. Nem lehet egy családi programot előre tervezni, mert egy váratlan temetés felboríthatja a legjobban előkészített programot is. A hétvége sem a családé. Amikor mindenki más békésen, meghittén, szeretteivel tölti az ünnepet, akkor a lelkész kutyafuttában eszi meg az ebédet, mert a délelőtti istentisztelet után még várja a délutáni szolgálat. Még inkább így van ez karácsonykor, ami köztudottan a legsűrűbb időszak egy lelkész szolgálatában. Késő este van már, amikor Szenteste végre megnézhetik az egész napi izgalomtól az idegösszeomlás szélén álló gyermekeim, mi van a karácsonyfa alatt. Jöszerevel a lelkész családjának nem marad más, mint a szabadság. Feltéve, ha tud helyettest szerezni, vagy el tud csípni egy olcsó, papi fizetéséhez képest elérhető beutalót egy-egy egyházi üdülőbe.

Tovább megyek. A gyülekezetek anyagi helyzete, az általános elszegényedésnek megfelelően egyre romlik. Sok helyen képtelenek a lelkész fizetésének karbantartására. Hovatovább a lelkész lesz a falu legszegényebb embere, de legalábbis a lét-

minimum alatt kénytelen élni. Igaz, néhány esetben azért, mert a lelkész szerény, önmagának nem kér fizetésemelést, a presbitériumban pedig nincs olyan, akinek eszébe jutna felvetni a fizetésemelési kérdését. Ám sok gyülekezet valóban elerőtlenedett, és ha akarna sem tudna nagyobb javadalmat adni lelkészének. Ki vetheti ezek után a lelkész szemére, ha megrendült anyagi helyzetének javítására másodállást keres? Mert fel kell nevelnie gyermekét, iskoláztatni kell és élni is kell a családnak valamiből. Mindezt lelkészi szolgálata mellett.

Akkor még nem szóltam arról, hogy bizony elvárják a gyülekezet lelki vezetőjétől, hogy a település közéletében részt vegyen, véleményt nyilvánítson, eseményeken megjelenjen. Ha tisztiséget nem is vállal, nem húzódhat be a parókia falai közé.

Sok ennyi feladat? Vagy kevés? Ez relatív. Aki végzi, annak talán egy idő után elviselhetetlenül sok. A kívülről szemlélőnek, vagyis a gyülekezeti tagoknak talán kevés, mert még ennél is többet várnak lelkészüktől.

Mert hogy sok mindent vár lelkésztől a gyülekezet, az bizonyos. A szoros értelemben vett lelkészi szolgálat jó elvégzése mellett elvárják a lelkésztől, hogy mindig elérhető legyen és fogadja a hozzá érkezőket. Első szolgálati helyemen, egy falusi gyülekezetben többször előfordult, hogy hajnali fél ötkor hozták az egyházi adót, mert akkor vitték a gazdákat a tejsamokba a tejet. Mivel útjuk a hivatal előtt vitt el, úgy gondolták, hogy egyúttal ezt is elintézik. Amikor finoman céloztam rá, hogy én ilyen hajnali órában leginkább még aludni szoktam, akkor sértődötten reagáltak rá és azt mondták, nem kell a pénzük?

Elvárják a gyülekezet lelkésztől azt is, hogy mindig ugrásra készen álljon, ha szükség van rá. Több esetben előfordult, hogy úgy jöttek a gyászolók a temetést bejelenteni, hogy a temetés időpontját már eldöntötték. Sőt, a táviratokat is elküldték. Az, hogy esetleg a lelkésznek éppen akkor más programja is lehet, eszükbe sem jutott. Természetesnek vették, hogy a lelkész rendelkezésükre áll.

Elvárják a lelkésztől a gyülekezeti tagok azt is, hogy a prédikációkban csak simogató dolgokról halljanak. Hirdesse az evangéliumot az „aranyház pap”, de a hibákról, a botlásokról hallgasson. Ne pellengérezzen ki bennünket és ne foglalkozzon a magánéletünkkel.

Elvárják a lelkésztől azt is, hogy minden, univerzális, mindenhez értő, menedzser lelkész legyen. Minden problémára a megfelelő választ adja és minden feladatát hibátlanul elvégezze. Pedig mindenhez értő ember és mindenhez értő lelkész nincs. A polihistorok kora régen elmúlt.

A teljesség idénye nélkül szóltam néhány, a lelkésszel szemben megfogalmazódó elvárásról, de azt hiszem ennyi sem kevés. Vajon meg tud-e felelni, képes-e valaki is megfelelni ilyen mértékű elvárásnak? Úgy vélem, hogy semmiképp. A lelkész is ember, nála is csak huszonnégy órából áll egy nap, nincs neki

sem emberfeletti ereje és neki is szüksége lenne kikapcsolódásra, szórakozásra, művelődésre. Tudásának gyarapítására.

— Az egy másik kérdés, hogy munkájáért — még ha jöllehet hiányos is esetenként munkája — kap-e elismerést a lelkész a gyülekezet részéről? Nem anyagi elismerésre gondolok elsősorban (bár az sem utolsó szempont), sokkal inkább erkölcsi elismerésre. Keserűen kell megállapítani, hogy nem minden esetben. Miért? Elsősorban azért, mert a lelki, szellemi munkának nincs megbecsülése és súlya. Egyik gyülekezetben az egyik lelkész elődről zengtek dicsőhimnuszokat az idősebb egyházközségi tagok. Nem azért, mert ragyogóan prédikált, vagy mert teológailag olyan képzett lett volna, mégcsak azért sem, mert jó pásztor módjára az egyetlenért is elment. A dicséret oka más volt. Nevezetesen az, hogy nagy és tehetős gazdálkodó volt és aratáskor felvette a versenyt a falu legjobb kaszásaival. Ez valóban elismerésre méltó teljesítmény, de szívesebben hallottam volna más indokot a dicsőhimnuszra.

Azért sem ismerik el sok esetben a lelkész munkáját, mert nem ismerik valójában. Ez alól sok esetben a gyülekezeti életet élők sem jelentenek kivételt. Azt látják csak, hogy a lelkész szolgálati autójával hol itt, hol ott bukkan fel. Ha vizont keresik, nem találják otthon. Májris levonják a felületes konzervenciát: csavarog. Arra nem gondolnak, hogy akkor is munkáját végzi a lelkész, amikor történetesen úton van.

Egy harmadik okot említve mondhatnám azt, hogy igehirdetői szolgálatát sem ismerik el igazából a lelkésznek. Sztereotip vélemény: a lelkésznek elég kiállni a szószékre, mert rutinból csak kirázza kisujjából a prédikációt. A sok imádsággal, gyötrődéssel járó készülésekről nem is hallottak.

Egyébként is, mondják sokan, a lelkész is csak a munkáját végzi, mint mi mindnyájan. Mi is keményen dolgozunk a saját munkahelyünkön és mi sem várunk el érte dicséretet, vállvergetést.

Pedig néha jölesne bizony az elismerő szó, a dicséret. Szükség lenne rá, hogy a lelkész önbizalma növekedjen, mert sokszor magányosan, egyedül maradván, pislákoló hittel és néha bizony megkeseredve végezzük szolgálatunkat.

Az eddigiekből azt hiszem kitűnt, hogy a címben feltett kérdésre nemleges választ kell adni. Nincs univerzális, mindenhez értő, minden szolgálatát és feladatát hibátlanul elvégző lelkész. Lehet-e ezek után jó lelkiismerettel a gyülekezet elé állni? Igen, ha szolgálatát a hibák ellenére is hűséggel, hittel, imádsággal végzi. A mennyiség nem az egyetlen mérce. Különböző mértékű talantumot kapva végzik szolgálatukat a lelkészek. Nem mindenki tudja olyan mértékben szaporítani a talantumokat, ahogy esetleg elvámák tőle. Ám attól még jó szolgálta, hűséges szolgálta, aki méltó a gyülekezet szeretetére.

Kiss Miklós

C. G. Jung: Gondolatok a vallásról és a kereszténységről

(Fordította: Bodrog Miklós)

A természetes vallásos érzést elfojtotta a felvilágosodás kora. Az utolsó évszázadok folyamán az ész apránként teret nyert és a modern technika, a tudomány, a természet, a psziché jelentőségét háttérbe szorította.

A XIX. században a tudósok legtöbbször azt állította, hogy a fejlődés ellentétben áll a teremtés gondolataival. Az egyház viszont nem vette figyelembe, hogy a hagyományos világnézet nem illeszkedik be a modern tudomány rendszerébe.

A legutóbbi időkben megerősödött a legfelső egyházi körökben az a felismerés, hogy a kétféle világnézet összehangolása érdekében szükséges a vallás és a tudomány összehangolása. A mai modern ateista tudósok nem számoltak azzal a ténnyel, hogy az emberiség lelkében tovább élnek az ősi lélektani struktúrák (Süle) és így meddő az a törekvés, amely a lélek létezésének valamennyi kérdésére csak a tudománytól vár választ. Ez esetben joggal félhetünk érzelmi és erkölcsi világunk megsemmisüléséről. Jung a hit és a tudás szétválasztását

tudathasadásos tünetnek tartja, mely az újabb kor zavart állapotában tükröződik.

Természetesen nem kibővíti a tudományos kutatás eredményeit, hogy a tudományos fejlődésnek határai vannak. Az egyház sem foglalkozik azzal, legalábbis jelenleg, hogy az anyagi világról ismereteket közvetítsen. Pl. legutóbb hivatalosan elismerte az evolúciós törvények érvényességét és a tudományos felfogásnak megfelelően vallja, hogy az anyag létezése folyamatosan kibontakoztatja a maga gazdag világát.

A világmindenségben lévő roppant változatosság a fejlődése folyamán megteremtette az emberi élet alapjait, mely az isteni törvények szerint fokozatosan kialakult lelki működéssel olyan fejlődést ért el, hogy irányítani tudta a környező világot.

Talán itt találjuk meg egyedül a látszólagos ellentmondást a tudomány és a hit között, pedig a fejlődés nem áll ellentétben a teremtés gondolatával. A Szentírás csak részben kinyilatkoztatás, részben történelem.

A hiten alapuló vallás etikus jellegű tételeket tartalmaz, tehát nem ellentétes a tudománnyal. A vallásosság rendszerint élményből születik. A természettudomány viszont egyetlen vallásos tételt sem tartalmaz. Szoros, de nem kétirányú kapcsolat létezik a tudomány és a bölcsélet között. Úgy látszik, hogy a tudomány és a hit között a bölcsélet a híd.

Jung az őselményt kutatja. Szerinte az Isten a tudattalanunkban lakik, ahol a szorongásnak, az ellenállás erőinek is a forrása van. Jung érvei nem istenbizonyítékok, hanem egy archetipikus kép létét feltételezik. „Isten országában bennetek van” (Lk 17,19) — idézi. A vallás értelme és célja az egyén Istenhez való viszonya. Aki érdektelen

a vallással szemben, az a vallás fölöslegességét akarja bizonyítani.

A psziché és a test kapcsolatában ma már senki sem kételkedik. A terapeuta néha olyan etikai kérdésekkel találja magát szemben, amelyben illetéktelen ugyan, de mégis segítenie kell és ez a tény szükségszerű alkalmazkodást követel. A pszichoterápia nem ellensége a hitnek. A transzcendentális gondolkodás ma már bevonult a pszichoterápia gyakorlatába.

Jung szerint az a hit, amely csak tradíciókra épül és pusztán szokásokra, az formális és nem más, mint regreszió. Csak akkor igazi a hit, ha az valódi és eleven. Belülről kell eljutnunk a szorongató tudattalanunkig és a bennünk lévő ellenállások felismeréséig. A nyugati kultúrájú embernek nem szabad elszakadnia a gyökerektől. Vissza kell térnie saját természetéhez. A hit kiegészíti önmagunk megértését.

Jung szerint a kereszténység nemcsak hitből és külső formákból áll, hanem saját lelkünk (énünk) megismeréséből is. Lelki fejlődésünk legnagyobb akadályának egyike, hogy a kollektív, konvencionális eszmékhez húzva elengedjük fülünk mellett a belső hangot. Jung a kereszténység jövője érdekében szükségesnek tartja a tudattalanunkban végbemenő folyamatok felismerését. Ez vezethet az erőszakmentességhez és az egymás iránti bizalom megteremtéséhez.

Jung műve Bodrog Miklós kiváló tolmácsolásában nemcsak a tudomány és a hit együttélésének szükségességét hirdeti ebben a tanulmányában, hanem a keresztény ökumené megteremtését is elősegíti.

Németh György

C. G. Jung: Gondolatok a jóról és a rosszról

(Fordította: Bodrog Miklós, Kossuth Kiadó 140 oldal)

A könyv mondanivalójának lényege mindjárt az első oldalon megjelenik. „A hagyományos teológia, a tradicionális kereszténység enyhíti szorongásaimat, de valójában csak a mélylélektan bizonyul gyógyítóknak.”

Ha jobban megismerjük önmagunkat, a bennünk lakozó rosszat és jót, ez kivezethet bennünket abból a zsákutcából, amelyben élünk. Minden jóban benne van a rossz csírája és minden rosszban a jóé. Jung szerint minden rossznak egyik legerősebb gyökere a tudatlanság, amikor az ember nem vet számot avval, mit is cselekszik.

Sokszor nem tudjuk biztonsággal, mi a jó és mi a rossz. Ha úgy gondolkodunk, hogy cselekvésünk lehet rossz is meg nem is, akkor esélyünk van a helyes cselekvésre. Viszont tudnunk kell azt is, hogy a rossz is jónak tűnhet más népek és korszakok fényében.

Az Isten transzcendens személy, ennél fogva nincs emberi logikának alávetve. De ha Lucifer, Isten angyala a rontásra vágyik, a teremtésen rajta van a rossz kézjegye is. Jung szerint a félelem oka az, hogy Isten jóval és rosszal tölt el minket.

Az egészen tiszta nem létezik, a dolgok keverednek a tisztátalannal. A hit mellett ott van a kétség, az erkölcsösséghez társul a kísértés. Az ellentétek feltételezik egymást. A mélymagban (Selbst) nemcsak fény, hanem sötétség is lakozik, így a jó és a rossz, a

szabadság és a kötöttség is. Az istenfogalom történetének fejlődése magával hozta, hogy a „haragos” Jahve a keresztény reformációban a jó Isten lett, akivel szemben az ördög egyesített magában minden rosszat.

Ő a bűn hordozója.

Az életnek, mint az energetikai folyamatoknak szüksége van az ellentétekre. A sorstól való félelem ismeretlen veszélyeket rejt magában. Ha a neurotikus ódzkodik az élet bátorságától, érthető, ha félrevonul, nehogy belebonyolódjék a számára veszélyes harcba. Aki lemond az élettapasztalat merészségéről, az erre hívogató vágyat is el kell fojtani magában. Ebből adódnak a halálfantáziák.

Az embernek iszonyú pusztító hatalom adatott a kezébe. Vajon tud-e az emberiség ennek ellenállni és ezt olyan indulatra konvertálni, amelyet a szeretet és a bölcsesség szelleme fékezni képes?

Ha valaki a Gonosz problémájára választ kíván kapni, annak elsősorban önmegismerésre van szüksége: mennyi jó és mennyi rossz telhetik ki belőle. Mindkettő valós és egyikől sem szabadul meg teljesen.

Ezért a lélekgyógyászok arra törekednek, hogy a jó megléte éppúgy tudatosodjék, mint a rosszé. A jócselekedeteknek is vannak önző indítékai.

Ha egy etikailag értékelendő helyzettel kell szembenéznünk, látjuk az árnyék mellett a világos oldalt

is. Néhány efféle élmény birtokában, ellentétek közt ítélkezve megérezzük, mi is lehet önmagamban és pacienseimben? Építőnek csak az hat, ha meggyőződésből tudom nyújtani a betegemnek az elismerést és mindig adott pillanatban. Sokszor kerülhetünk olyan helyzetbe, amikor a törvénnyel vagy a közkeletű morállal szemben cselekszünk, mégis legbelső énkünkhez vagyunk hűségesek. Viszont tudnunk kell azt, hogy nincs olyan rossz, amelyből ne származna valami jó. Sokszor a szorongást keltő kaotikum tár fel mély értelmet. Mert lassanként gátak emelkednek a káosz ellen, az értelem elkülönül az értelmetlentől és a káosz ereje csökken.

A rossz lelkiismeret kellemetlen számunkra. A lelkiismeret a szükségszerűen megjelenő ellentéteket tudatos érzékelés formájában tárja eléink. A tudattalan nem csupán rossz, nemcsak állati, hanem a legmagasabb javak forrása is lehet.

A freudi elmélet merőben negatív fényben tárja eléink a tudattalant, pedig a háborús események tanulságai kinyithatták volna a szemünket, hogy a tudatos cselekvések mennyire ördögibebbek. Rendszerint csak bizonyos határig engedelmeskedik az ember saját lelkiismerete szerint, mert a sokszor visszataszítónak tűnő kötelesség-ütközések eltántorítják ettől.

Azt vetették a pszichoanalízis szemére, hogy felszabadítja az állati ösztönöket az emberben s ezáltal beláthatatlan szenvedés okozója lehet. A pszichoanalízis tudatossá teszi ugyan az ösztönvilágot, de ezt azért teszi, hogy elrendezze őket egy értelmes egészben; ellenkező esetben az elnyomott tartalmak más területeken jelentkeznek. Ha viszont az egyén világosan látja árnyoldalait, akkor jobban remélhető, hogy megtanulja embertársait jobban megérteni és szeretni. Jung óvatosságra int, ne-hogy saját árnyékunkat kivetítsük másokra (projekció). Tehát a tudattalan nem valami démoni szörnyeteg. Ez csak akkor lesz veszélyes, ha vele szemben helytelen a tudati beállítottságunk. Akkor leszünk igazán szabadok, ha az erkölcsösség motiváló erejét saját természetünk alkotóelemeként érezzük és nem a külső korlátozottságunknak.

A lélekgyógyász figyelme nem arra irányul elsősorban, hogy mi történt, hanem hogyan történt, mert abban egész lénye foglaltatik.

A gyerekek „kegyetlenek”, mert magától értetődik számukra az erőszak. A gyermek még a mondavilág kollektív tudattalanjában gondolkodik. Az álmainkban megjelenő tudattalanunk nem erkölcsi intelmeket tartalmaz, hanem sokszor a legvadabb erkölcstelenségeket produkálja.

Jung bevallja, hogy orvosi működésében sohasem egészen biztos, hogy erkölcsi döntései helyesek-e. Sokszor veszi észre, hogy ami az egyiknél erény, a másiknál vétség; ami az egyik számára jó, a másiknak mérge. Az emberek általában elnézőbbek olyan bűnözőkkel szemben, akik nem tudnak botlásaiokról. Ám a természet semmiképp sem irgalmas a vétkeiket feledő bűnösökkel és ugyanolyan szigorral büntet.

Az elmúlt 2000 év vallása bizonyos kultúrformát hozott létre, csakhogy a psziché mélyebb rétegei még nagyon is korábbi irányultságukat követve munkálkodnak tovább. Ennek következménye, hogy a tudattalan eleve-nen megőrizte a pogányságot. Ezzel kapcsolatban azt vetették Jung szemére, hogy az ősi tudattalan asszimilációja aláassa a kultúrát és a legmagasabb értékeket kiszolgáltatja a primitivitásnak. A Gonoszt nem lehet a Jó hiányának feltüntetni. Meghatározó lett a rossz. És ezzel meg kell tanulni bánni, mert együtt akar élni velünk. Vakmerőség elképzelni, hogy mindig meg tudjuk mondai, mi a jó és mi a rossz a pacienseinknek. Lehet, hogy valami rossz a számára, de ezt követi a lelkiismeret-furdalás és ez gyógyászati szempontból jó lehet. Tehát olykor át kell élnie a rosszat és elszenvedni annak hatalmát.

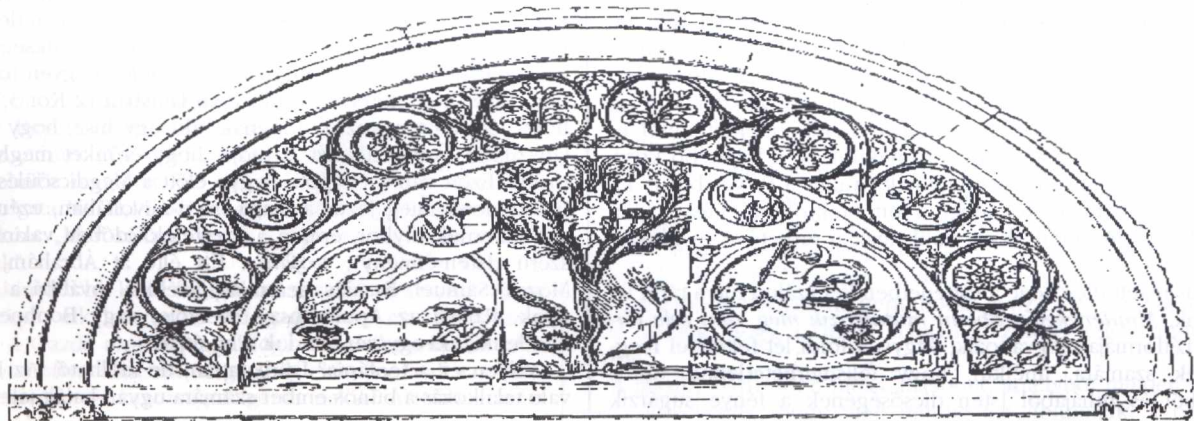
A kereszténység megnyitotta ugyan az utat, hogy az ember belső természetét megváltoztassa, de minden attól függ, hogy a tudományt és a technikát kezelő ember erkölcsileg hozzáférhető-e? Már Herakleitosz megmondotta, hogy a pszichológiai törvények átlendülhetnek azok ellentétébe, a kultúra annak elpusztításába. „Ki kívánná ezt”, teszi fel a kérdést Jung. Mégis olykor min-denki teljes odaadással szolgálja a démonot.

Voltak Jung praxisában olyan személyiségek, akik a változtatást etikai okokból elutasították. Inkább beletörődtek a neuroziséjukba, sőt ezekért a tünetekért hálások is voltak, mert megmutatták nekik, hol tértek el az individuáció útjáról.

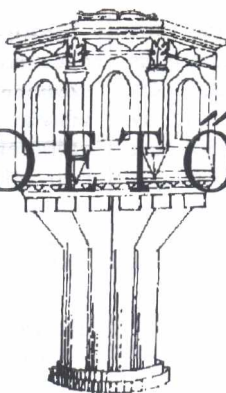
Az ember természete azt sugallja, hogy jobb volna, ha szilárdan hinnénk valamilyen értelemmel telített élet-módban vagy Istenben és a halhatatlanságban. Beláthatatlan idők óta vannak az embereknek képzeik egy vagy több magasságos lényről s valamilyen túlvilágról. Csupán a modern kor hiszi azt, hogy meglehetünk e nélkül is.

A könyv elolvasása minden szakember számára élményt jelent, de laikusok is hasznosan forgathatják. Kár, hogy nem alkot egészet, hanem csak a Jung eredeti könyveiből és leveleiből vett szemelvényeket tartalmazza.

Németh György

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Vízkereszt utáni utolsó vasárnap

Mt 17,1–9 exegézise

A Jézus megdicsőüléséről szóló történet mind a három szinoptikus evangéliumban szilárd hagyomány. Különösebb eltérés nincs a három változat között. Mégse engedjünk a kísértéseknek, és ne mossuk el az elbeszélések közti különbséget. Talán éppen egy sajátos vonás fog inspirálólag hatni reánk. „Márknál az előadás elevensége és elfogulatlansága, míg Máténál az ünnepélyessége és áhítata érzékelteti a történet jelentőségét” — írja Lohmeyer kommentárjában.

Érdemes elgondolkodnunk azon, hogy miért volt fontos az első gyülekezetek számára megőrizni Jézus megdicsőülésének hagyományát, holott Jézus feltámadásának nagyszerűsége mindenképpen felülmúlta táborhegyi dicsőségét. A megoldást, mint oly gyakran, most is az összefüggésből következtethetjük ki. A tanítványok nemrég hallották első ízben Jézust a reá váró szenvedésről és halálról beszélni (Mt 16,21–28). Mesterük kiszolgáltottsága pedig sehogyszem fért bele a felőle táplált reménységeikbe. Ha mindaz, amiről Jézus szól, megtörténhet vele, akkor nincs is vele az Isten. Múlhatatlanul szükségük van tehát arra, hogy hacsak átmenetileg is, de *felvillanjon előttük Jézus dicsősége, és megtudják, hogy a szenvedés útjára induló Jézus Isten oldalán áll, Isten pedig az ő oldalán*, minden ellenkező látszat ellenére. „Minden ezért történik — mondja Luther egy 1538-ban tartott prédikációjában —, hogy Jézus az ő tanítványait a kereszthalál miatt reájuk váró megbotránkozástól megóvjá” (Luthers Ev. Auslegung 575. o.).

De annak a felismerésére, hogy kihez is tartozik valójában az, aki tudatosan megy a gyalázat fája felé, húsvét után is változatlanul szükség van. Enélkül ugyanis mindazt, amit vele művelnek, a fájdalmas, de gyakran megtörtént emberi tragédiák közé sorolhatjuk. Ellenben, ha ez olyan valakivel történik, aki Istenhez tartozik, akkor *kereszthalála Isten és ember konfliktusának és egyúttal megbékélésének alkalmává lesz*. Mindehhez még azt is hozzá kell tennünk, hogy a menny visszfénye Jézuson *húsvét után is el van rejtve* a gyarló emberi tekintet elől, és legalább annyira szükségünk van nekünk is a teljesebb krisztusismeretre, mint a tanítványoknak. Amint a 9. versből is kitétni: Jézus akarata értelmében a történeletről csak húsvét után szabad beszélni, mert akkor válik igazán érthetővé és időszűrűvé.

Jézus rejtett dicsősége a történetben két szálon futva tárul fel előttünk. *Mindenekelőtt abban mutatkozik meg, ami vele történik*. Létformája megváltozik, vagyis a földi lét feltételei megszűnnek számára, anélkül, hogy felismerhetetlenné válna. Lényéből és ruhájából Isten dicsőségének a fénye sugárzik

ellenállhatatlan erővel, amint ez egykor Mózesrel is történt (2 Móz 34,29kk). Ilyennek látta látomásában a megdicsőült Urat János is Patmosz szigetén. Az Ószövetség Isten világába elragadt két legjelentősebb alakja, Mózes a törvény és Illés a próféták képviselője beszélnek vele, majd pedig maga Isten jelenik meg, fénylő ködbe takartan, mint egykor a Sinai hegy felett (2 Móz 24,12kk), és mennydörgésszerű hangja most is megszólal, mint Jézus keresztségénél, és tanúskodik mellette: *Ő a szeretett Fiú, s amit ő mond, az Isten eszkatológikus, végérvényes szava*. Nyomatékosabb a Törvény és a próféták szavánál is.

Nem kevésbé áruklodó az is, ami a tanítványokkal történik: A tapasztaltak porba sújtják őket, mint egykor Ézsaiás prófétát is a templomban (Ézs 6,1kk). Pedig először Péter még szívesen élvezné a biztonságos mennyei környezetet, de a bűnös ember számára Isten közelsége elviselhetetlen. Ám Uruk érintése, mint oly gyakran a betegek esetében, az életet és a félelemtől való megszabadulást jelenti a tanítványok számára. (Lohmeyer i.m. 268.)

Ami megnyílt az övé előtt, alig pár pillanat múltán ismét bezárult. De velük maradt Jézus, úgy, ahogy azelőtt is volt, elviselhető, meghitt közösségben. Most már azonban rejtett, mennyei dimenziója ismeretében. Lohmeyer szerint megismerhetők „leplezetlen valójában”. Ez monofizita kijelentésnek hangzik, mintha embersége nem volna valódi. *Pedig egyszerre áll Isten oldalán és a mi oldalunkon*, akire nemcsak rábízhatjuk magunkat, hanem akit szerethetünk is.

Cserháti Sándor

Igehirdetést segítő gondolatok

Az utolsó vízkereszt vasárnapval véget ér a karácsonyi ünnepek, és elindulunk a böjti időszak felé. Ez nem csupán az egyházi év mesterséges beosztása, hanem hitéletünk velejárója. Hitben való megszületésünk örömteli csodáját követi a próbatételek időszaka. Az utolsó vízkereszt ige segít erre főkészülni. Valahogy úgy, ahogy a szülő készíti föl gyermekét az élet viharaira, arra az időre, amikor majd egyedül kell megállnia a helyét. Jézus is ezt teszi, amikor közelgő szenvedéseiről beszél tanítványainak. Jól tudja, hogy nem lesz könnyű nekik átvészelnii a *teológia crucis* megrázkódtatásait. Eddig csak a zseniális tanítót, a hatalommal cselekvőt látták benne, és gyermeki hitük összeroppanna, ha így kellene szembesülniük a kereszt borzalmával. A kereszt azonban elkerülhetetlen a mai tanítványok életében is, ezért ma is, nekünk is szükségünk van a megerősítésre. Ezt kapjuk a megdicsőülés hegyén történelemben. Igaz, hogy hitben járunk, nem látásban (2 Kor 5,7). Igaz, hogy Jézus azt nevezi boldognak, aki úgy hisz, hogy nem lát (Jn 20,29). Ám Jézus azt is tudja, hogy erőnket meghaladó a próba. Ezért van a Golgota hegye előtt a Megdicsőülés hegye. Ezért jelenik meg Jézus a maga Isten-mivoltában, ezért adatik az embernek olykor, éppen a megfelelő időben valami nagyszerű „Isten-élmény”, *teofánia*. Ezt élte át Ábrahám, Jákób, Mózes, Sámuel, Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel, továbbá a tanítványok, Pál és az Apokalipszis szerzője, vagy Bonhoeffer, és mindenki, aki egyszer elindult a hit útján.

Milyen ez a teofánia? Leírhatatlan, de átélhető. Az Istennel való találkozás a bűnös ember számára ugyan halált jelent, de a

kegyelem által mégis túlélhető. Titok, de mégis vannak olyan mozzanatai, melyek megragadhatóak. Ilyen mozzanatok a LÁTÁS és a HALLÁS. A megdicsőülés látványa, mely megnyitja a lélek vak szemeit egy új látásra. Ez a látás a *másként látást*, felszín alatti dolgok meglátását, az értelem számára elérhetetlen valóság felfogását jelenti. Ez a hallás — Az Atya szózatának meghallása — olyan „információ”, mely később az apostoli tanúságtétel (2 Pét 1,17–18) alapja lesz. A sokféleképpen megélt hit ellenére ez a *másként látás és hallás* minden keresztyén bizonyágtétel közös alapja.

Amikor meglátjuk Jézuson tükröződni Isten dicsőségének fényét, valami bennünk is megváltozik. Igaz, a kereszttel alatti mi is eljutunk akár a tagadásig is, de már él bennünk a dicsőséges Krisztus képe, amit később a föltámadás csodája megerősít.

Péter viselkedésében magunkra ismerünk. A „jó itt lenni” önfeléd, át nem gondolt állapotában van, míg fel nem rázza az egyértelmű atyai kinyilatkoztatás: „*Ez az én szeretett Fiam, akiben én gyönyörködöm, őt hallgassátok!*”. Péter jól érzi magát — ezért nem lehet őt elmarasztalni. Jó, ha mi, mai tanítványok örömet keresünk és találunk hitünk útján. Jeremiás vallja: „*Ha eljutott hozzám igéd, én élveztem, igéd vidámságot szerzett nekem és szívbéli örömet*” (Jer 15,16).

Krisztus földön élő egyháza mégsem arra hivatott, hogy vallási, kulturális, vagy esztétikai élvezetet nyújtson tagjai számára, hanem fölkészüljön a kereszttel hordozására. Valaki ezt így fejezte ki: „*A keresztyénségből nincs olcsókönyvtári kiadás*”. Péter örömet leli az „előkelő társaságban” — ezért nem vethetünk rá követ, hiszen a Mózes és Illés nevével fémjelzett vallási irány tiszteletre méltó, nem kell megtagadni. Isten azonban teljesen egyértelművé teszi a számunkra, hogy az üdvösség szempontjából nincs alternatíva, nincsenek „szünergoszok”, nem lehetséges a szünkretizmus, még a zsidó-keresztyén vallási keretek között sem. Péter jól megtanulta a leckét, amit bátran képvisel is a Nagytanács előtt: „*Nincsen üdvösség senki másban, mert nem is adatott más név, amely által üdvözülhetnénk...*” (ApCsel 4,12)

A kinyilatkoztatás félelmetes. Az ember mindig megrendülten éli át az Istennel való találkozást. Öröm és félelem ambivalens kettőssége állandó kísérője hitünknek. A fénylő és az egyszerűsége öltözött Krisztus ugyanaz. Csak a színe változott — a lényege nem! Ez a Krisztus érinti meg az örömtől bódult, félelemtől elalélt tanítványokat. Az Ő érintése állítja talpra és vezeti őket most már, a kereszttel botránnyán át, Húsvét fénye felé.

Győri Gábor

Hetvened vasárnap

Mt 20,1–16 exegézise

Szakaszunk Mt 19,30 példázatbeli megvilágítása: hogy lesznek elsőkből utolsók és utolsókból elsőek. Záró keretversként meg is ismétli ezt a mondatot Máté, csak éppen megfordítva. A Mester így figyelmezteti tanítványait: noha ők az elsőek, ne essenek az utánuk jövők lenézésének vétkébe, ne gondolják kivételesebbnek magukat, ne váljanak gőgössé és elbizakodottá. A Vulgata Mt 22,14-ből még mindehhez hozzáfűzi végső konklúzióként: „Mert sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak”.

Jézus, akinek több képe foglalkozik a szőlő motívumával, az Isten országát alkalmazottak felfogadásához és díjazásához hasonlítja. A Gazda rögtön reggel fogad, s első munkásaival 1 dénár napszámban alkuszik meg. A délelőtt 9 óraikat szánelomból hívja el, méltányosságot ígérve nekik. A többi turnus

felfogadása vázlatosan van leírva: senki se problémázik a fizetés miatt, mindenki örül, hogy aznap mégis kaphat munkát és valamennyi bért. Isten kegyelmének jele, hogy még az utolsó órákban (17.00 órakor) is fogad fel semmittevőket (αργος), a „nagy bérélszámolás” előtti utolsó alkalmat is kihasználva állít embereket szolgálatába.

A fizetésekor megfordul a sorrend, s az utolsóknak kiadott napszám feljogosítja az elsőket a többi bérreményére. De a jutalmazás nem teljesítmény, hanem Isten szándéka szerint történik. Ő mindenkihez jó akar lenni, előtte egyforma mind-egyik munkása. Nem ad se többet, se kevesebbet, hanem személyváltogatás nélkül ajándékoz meg mindenkit az örök életnek megfelelő pénzegységgel. Logikátlanok, sőt igazságtalanok tűnik ez az egyenrangúsítás, pedig Isten nagyon is korrekt, senkit sem károsít meg, hiszen így alkudott meg velük. A példázat, amely rokon a tékozló fiú bátyjának történetével, csapás a farizeizmus azon véleményére: „ha több érdemet tudok be magamnak, akkor több jutalmat is várok”. Pedig Isten országa nem jogrend, hanem kegyelmi rend, ahol nem lehetnek előjogok, s ahol Isten ész feletti, nem kiszámolható jósága uralkodik. A zúgolódók „gonosz szeme”, irigysége, érdemre építő önzésük nem bírja elviselni a kegyelem bőkezűségét. Keserű szájjal viszonyítgatnak: mások ne kapjanak annyit, ami nekik viszont jár, hiszen azért ők ezen a köves vidéken gürcölve keményen megdolgoztak. Nem veszik észre: számukra az a komoly jutalom, hogy kezdettől Isten munkásai lehettek, s bár a nap hevetől izzadtak, ugyanakkor megélhetésük biztos tudatában lehettek. Míg bizonytalan sorsú, emberpiacon naphosszat ácsorgók, akiket senki se fogadott fel, akiknek „nincs emberük”, az elhanyagolt tengődők nem várt reménységet nyertek.

Megdöbbenő, hogy a történet ellenére Isten (mint Júdás csókjakor Jézus) a családias „barátom” kifejezéssel illeti a lázadókat, akik döntési jogát vonták fellengzősen kétségbe. Már csak egy lépés választotta el őket a Mt 21-ben szereplő gonosz szőlőmunkásoktól, akik végül maguknak sajátították ki a szőlőt. Nem tudtak együtt örülni a Gazdával és társaikkal, mert önhittségük erősebb volt, ők csak maguknak akartak jót. Ők voltak igazságtalanok, nem Isten. Milyen könnyen megváltották a Gazdát, akinek ez elleni tiltakozását Máté „a kettős tagadás = erős állítás” eszközével fejezi ki: „egyáltalán semmi igazságtalanság nem történt veled”. Testük lámpása sandán és eltorzultan gonoszságról árulkodott, egész mentalitásuk tükröződött tekintetükből. Magukat degradálták elsőből utolsóvá.

Gabnai Sándor

Igehirdetést segítő gondolatok

Azt szeretem Jézus példázataiban, hogy valami mindig picit másképpen van, mint a valóságban. Vagy legalábbis a mi valóságként ismert földi életünkben. Lehet, hogy első hallásra fel sem tűnik olyan nagyon, mert az emberek automatikusan bezárják a fülüket az „egyházi” szövegek előtt, vagy azért, mert úgy vélik, hogy az ilyesmin nem kell túl sokat gondolkodni, vagy pedig már egyébként is sokszor hallották. Ha nem így lenne, sokkal többen felkapnák a fejüket: hát ez a szőlősgazda bolond! Alapvető fogalmi sincsenek a gazdálkodásról, előbb-utóbb tönkre fog menni, fizetésképtelenné válik. Mint mindig a jézusi példázatokban, ez a szabálytalan rész Istenre vonatkozik. Akinek a jósága számunkra — valljuk be — sokszor boldonságnak tűnik.

Ugyanakkor tükröt tart elének is ez a példázat. Nem tudom, ki hogy van vele, de én megpillantottam magam ebben a tükrőben. Isten igazságossága és jósága mellett arról is szól a textusunk, hogy a szőlőben munkálkodva két alapvető hibát szoktunk elkövetni. Először is összehasonlítjuk magunkat másokkal, látszat szerint megítélve, hogy az a másik mennyit dolgozik, fáradozik. Mondanom sem kell, hogy ebből az összehasonlításból többnyire mi kerülünk ki győztesen. És komolyan el is hisszük, hogy a látszat alapján igazságos ítéletet tudunk hozni!

A másik, alapvetően hibás álláspont, amelyből minden más rossz következik, hogy még mindig azt gondoljuk: a bér a

munka függvénye. Minden vallásnak a fő gondolata az, hogy miképpen lehetne méltó és alkalmas az ember arra, hogy az istenséggel kommunikáljon, esetleg döntésében befolyásolja. (Durvább felfogásban: hogy birtokolja magát az istenséget.) Az indiai régék Asóka királya jut eszembe, aki ötszáz évig fellábon állt, csak hogy elnyerje az istenek tetszését...

Rádöbbenhetünk, ez a tudat mennyire általános a mi gyülekezeteinkben is, ha odahallgatunk egy-két ilyen és hasonló megjegyzésre: „mért pont velem történik meg mindez, hiszen rendszeren járok templomba, imádkozom, fizetem az egyházfenntartást...”, vagy: „mit keres ez az ilyen-olyan a templomban, még idetolja a képét...” stb. Egészen szélsőséges esetben: „nem kell olyan mennyország, ahol X.Y. is ott van”. Mert ilyet is hallottam már, és nem csak most találtam ki, az általános elborzasztás kedvéért.

A szőlőmunkások bére tulajdonképpen nem bér, hanem ajándék, azzal a lehetőséggel együtt, hogy dolgozhatunk a gazda szőlőjében. Az örök élet ajándék, munkától, teljesítménytől függetlenül. Örömet kellene, hogy jelentsen számunkra, ha Isten országáért dolgozhatunk. Ehelyett...

Ha elolvassuk Mt 19-ből az előzményeket, Jézus előző mondatait, amelyeknek tulajdonképpeni kibontása ez a példázat („sok elsőből lesz utolsó és sok utolsóból első”), rájövünk, hogy a szűkebb tanítványi kör is nagyon hasonlóan gondolkodott.

Ki ne érezte volna, hogy kemény, néha kegyetlen, eredménytelen a munka, amit ebben a szőlőben végez? S néha azt, hogy igazságtalanul érnek el mások kevesebb erőfeszítéssel több eredményt? Milyen különösen is gyakori kísértő gondolat ez bennünk, lelkészekben. Ez a példázat nekünk, tanítványoknak szól, lelkészeknek és nem lelkészeknek egyaránt, akik „a nap terhét hordozzuk”, hogy bele ne fáradjunk, és szeretetlenséggel, lázadozással, hálátlansággal ne vétekezzünk Isten ellen, aki mindenkit egyformán meg szeretne ajándékozni az örök élettel.

Hálából kellene dolgoznunk Neki, meghatódva azon a pusztán tényen is, hogy egyáltalán dolgozhatunk, mert arra méltatott minket, hogy felfogadjon; hálából, és nem haszonlesésből, bármiféle „extra bónuszt” elvárva. Ha ezt felismerjük, és alázatosan el tudjuk fogadni, valóban megtanultunk valamit Óról.

Hetvened vasárnapjának Agenda-beli vezérmondata így hangzik: bójt felé igaz megtéréssel. Ha megértettünk valamit szeretetéből, önvizsgálatra, megtérésre van szükségünk, hogy még többet megérthessünk belőle. Megértés és megtérés.

És még valami. Ebben a szőlőskertben sokan dolgoznak. Meg kellene tanulnunk együtt munkálkodni, elfogadva és belátva, hogy azonos a célunk, sőt: egyformán egy dénárt fogunk kapni mindannyian. Azok is, akik csak estefelé látják munkához, és azok is, akik a nap terhét hordozzák...

Aklanné Balogh Éva

Hatvanad vasárnap

Lk 8,4–15 exegézise

Lukács követi Mk 4,1–20 (és Mt 13,1–23) gondolatmenetét, a példázatot azonban náluk rövidebben, egyszerűbben mondja. A legfeltűnőbb, hogy a jó földbe esett magok egyforma („csak” százszoros) termést hoznak (8. v.). Lk-nál az útfélre esett magokat el is tapossák (5. v.), de a magyarázat erre külön nem tér ki (12. v.). Szintén csak ő említi külön, hogy a mag is felnő, együtt (συμφεῖται 7. v.). Mt-nál nincs felszólítás a hallásra, Mk-nál egyszerű a bevezetése (καὶ ελεγε), itt ταυτα λεγων εφωτει hangosan szól (8. v.). Így, ha lehet, Isten országának hirdetése (szintén 8. v.) még nagyobb hangsúlyt kap.

Mindig is úgy éreztem, hogy a példázatot a magyarázat nélkül sem lehetne másképp érteni. Annál feltűnőbb, hogy Lk-nál

a másik két szinoptikustól eltérően a tanítványok kérdése csak erre a példázatra vonatkozik. Jézus válaszában az észaisi idézet, az Isten/mennyek országának titkokba, példázatokba rejtése sokkal rövidebb (csak a 10. v.), ezért nem érezzük annyira fájdalmasnak. Mk 4,13-ban még meg is feddi őket, hogy a magvető példázatát nem értik.

Lk Mt-val együtt Isten(a mennyek országának titkairól (τα μυστηρια) beszél. Csak Lk mondja ki expressis verbis, hogy ο σπορος εστιν ο λογος ebből következik, hogy a „talajfajták” a hallgatók. Az ige tehát — mondjuk így — megfelelő talaj- és időjárási viszonyok, elfogadás és megtartás esetén mindenképpen hoz termést. Ennek akadályai azonban: ο διαβολος (12. v.) Mt 13,19 πονηρος, Mk 4,15 σατανας, a próba, kísértés (πειρασμος 13. v.), a gondok (μεριμναι), a gazdaság (πλοντος), és az élvezetek (ηδοναι 14. v.ö, utánuk: τον βιου, itt tehát az előző három fogalom a „biológiai” élethez, a pusztán léthez tartozik. Mt-nál és Mk-nál η μεριμνα του λιωνος a világ, a „kor” gondja, továbbá a gazdagság αγαπη-ja szerepel. Mt-nál nincs a harmadik (tövises) helyen harmadik „al-akadály”, Mk pedig a ηδοναι helyett a többi (bűnös) vágy fogalmába sűríti az ige addig nem említett ellenségeit (Mk 4,19).

A legfontosabb azonban természetesen az utolsó vers, azokról, akik εν καρδια καλη και αγαθη hallgatják az igét. Mária „szíve” már a kezdet kezdetén ennek példája (2,19 és 51). A magyarázatnál egyedül Lk nem említi a „terméshozamot” — Mt csökkenő, Mk növekvő sorrendben — a jó föld sem egyforma, az igehallgatóknál is lehetnek különbségek. Mindhárom szinoptikusnál azonban a legfontosabb a rossz és a jó „termőhely” közötti különbség. Lk azonban (Mk-hoz, legvalószínűbb és legfontosabb forrásmunkájában képest) nemcsak „egyenlősít” és „egyszerűsít”, hanem egyedül ő teszi hozzá: εν υπομουν — kitartóan, állhatatosan, türelemmel, azaz még az utolsó szóval is figyelmeztet az élet és a halál közti különbségre.

A példázatból a sorok között kiolvasható, hogy mindig elég mag fog jó földbe kerülni, noha a négyféle hely arányáról nem beszél. Azaz, Isten országát senki és semmi sem tartóztathatja fel. A termés mindig bőven fedezni fogja a veszteséget. Annál is inkább, mert a mag, az Isten igéje mindig is „csiraképező” marad. Lk evangéliumának befejezése is erről szól (24,47), de Mt és Mk is ezzel ér véget (még ha az utóbbi befejezése későbbi hozzátételnek tűnik). Jézus — bár sok-sok nehézség árán — „jó földde” tette a példázat hallatán értetlenkedő tanítványait. Mai, szintén oly gyakran értetlenkedő tanítványainival is ezt akarja.

Szentpétery Péter

Igehirdetést segítő gondolatok

Vívódás a textussal és önmagunkkal

Hatvanad vasárnapjára készülve nem az a fő problémánk, hogy mivel lehetne kitölteni a rendelkezésre álló időt, hanem hogy a nagyon gazdag textus mely részére tegyük a hangsúlyt. A magvető példázat kapcsán nem csak a szöveggel, de önmagunkkal is meg kell vívunk. Elsősorban azért, mert a példázat képében mi „bérmagvetők” nem is szerepelünk, érezzük, hogy szolgálatunkat, egzisztenciánkat érintő téma amiről szólunk. Isten igéjének sorsa minden igehirdetőt húsba vágóan érint.

Eszünkkel tudjuk, hogy szavainkkal, prédikációinkkal nem tudunk hitet ébreszteni senkiben, hiszen a Szentlélek Isten ébreszti a hitet ott ahol akarja, de mégis sokan nyíltan, más talán titkon számolja az „általa megtérteket”. Egy sikerre épülő világban minket is kísért, hogy statisztikai adatokban gondolkodjunk és számoljunk. Talán nem csak az emberek miatt, hanem magunk miatt fontos a templomosok, hittanosok, ifjúsági tagok létszáma, mert talán magunk is úgy gondoljuk, hogy ezen lehet megmérni hűségünket, lelkési szolgálatunk minőségét.

Nem csak a textussal hanem magunkkal is vívódnunk kell, mielőtt szövezeinkre megyünk, hiszen akaratlanul is "képbe kerülünk", mert érint minket, érinti szolgálatunkat Isten Igéjének sorsa.

Igehirdetőként alapvetően meghatározza prédikációnkat alkatunk, szemléletünk és gondolkozásunk. Nem tudjuk kivonni magunkat alóla, viszont felelősek vagyunk azért, hogy ennek ellenére se magunkat, hanem a ránk bízott örömhírt prédikáljuk.

Kisértéscink

A pesszimista alkatúakat csábítani fogja, hogy most is a külső veszélyeket hangsúlyozzák.

"Milyen sok veszély leselkedik ránk!..."

Ellenünk dolgozik a nálunk nagyobb hatalom, a mindent összekeverő diabolosz, az ördög. Olyan nehéz próbák vesznek körül, ami sokszor sokkal erősebb nálunk, és micsoda csábítás tud lenni az élet terhe, vagy éppen a gazdagság, a jólét ígérete...

A pesszimista ember talán azon is megakad, hogy a példázat négyféle talaja közül csak egy hoz bő termést. Lám milyen rosszak a matematikai esélyek...

Ez azonban így mégsem igaz. Az elvetett területnek csak kis része hozott termést, de azt bőségesen. A kicsin sok. A kevés nem lebecsülendő csekélység, hanem nagy érték, amiben gyönyörködik a gazda!

A siker orientáltakat, az emberi teljesítmény bűvöletében élőket inkább a rajtunk múlt eredmény gondolata fogja megkönyékezni. Ők valószínű cselekvésre ösztönöznek.

Nekik nem árt, ha odafigyelnek a példázat azon részére, hogy a nagyvonalú, hibátlan maggal vető Magvető sem tud mindenütt "sikeres" lenni.

Akik hajlamosak arra, hogy elhagyják magukat és nem vállalják fel felelősségüket, azokat talán az kísértheti meg, hogy úgy értelmezzék a szöveget, hogy a jó magnak bizonyos környezetben (útszél, tövisek között, sziklás földben) nincs esélye...

Mintha minden tőlünk függetlenül történe meg velünk. Mintha a szerepek már régen leosztódtak volna. – Nem tehetek arról, hogy én olyan vagyok, mint az útszél, a tövises terület, vagy a köves talaj...

A példázat nem a kettős predestináció ideológiai alapja!

Figyeljünk oda arra, hogy a vetésnek célja van. A cél pedig a termés. A példázat arra nem tér ki, hogy adott esetben a talaj is megváltozhat, és megtörténhet az a csoda, hogy az útszélit is felszántják, a földet a tövistől, vagy a kövektől megtisztítják. A bibliaolvasó ember ismeri Jézus másik példázatának (gazdag ifjú) záró gondolatát, "ami lehetetlen az embereknek, az Istennek lehetséges" (Luk.18,27)

Igehirdetési gondolatok

Az igehirdetést a példázat három fontos gondolatára építem.

– A példázatbeli jó mag hibátlan.

– Van egy bőkezű Magvetőnk, aki mindenhova szórja a magot.

A magvetés azzal a céllal történik, hogy növekedés, termés legyen, mert a termés, a gabona másokat is éltet.

A mag hibátlan

Egyiptomi piramisokból előkerült gabona egy része állítólag csíráképes volt és víz hatására kicsírázott. Életerő van a magban, amelyből új élet támadhat.

Isten igéje ilyen életet hordozó mag. Régi, régóta szól, de ma is élő és ható. A példázat kifejezi ezt azzal, hogy a mag minden talajban kicsírázik és elkezdődik a növény élete. Ez azt jelenti, hogy nem a jó mag, nem az Ige, nem az Isten a hibás azért, ha valahol egy ember hite megbillen, ellaposodik, elsorvad. Ne gondolja senki, hogy ez Isten akaratából van így. Ő veti a jó magot, amely hibátlan.

A Magvető pazarlóan bőkezű

Mai ésszel nem tűnik a példázat Magvetője bölcsnek. Nem egyszerű, amit csinál. Pazarol, mert oda is vet, ahol szinte semmi esély a termésre. Nem tudok arról, hogy vak lenne, nem gondolom, hogy nem lehetne spórolósabb. "Pazarlása" azonban inkább nagyvonalúság. Minden szóba jöhető földnek esélyt ad. Gazdasági szempontból ez lehet, hogy nem bölcs, de nem is gazdasági leírás ez, hanem mennyei Atyánk bemutatása. Ő mindenkinek esélyt, lehetőséget ad. Sokféle csatmán, sokféle formában próbál közelíteni a legkülönbözőbb emberekhez. Ő nem ír le senkit, nem tör pácát senki fölött.

A vetésnek célja van

A korabeli szántóvető emberek minden évben ugyanazt csinálták. Mintha csak megszokásból végeznék évről évre mindig ugyanúgy. Lehet, hogy a mozdulatok megszokásból működtek, összességében mégsem a megszokás motiválta őket. Az indíték, a hajtóerő a leendő termés. Valószínű nem annyira a haszon, a profit volt a fő cél, mint ma, sokkal inkább az élet fenntartása. A gabona ugyanis a fő táplálék volt. A megtermelt gabona étellé, életté vált.

A példázatbeli Magvető úgy mutatja be mennyei Atyánkat, mint aki azért vet, –azért gondoskodik igéjének hirdetéséről – mert számunkra is és a ránk bízottak számára is az élet hordozója. A magvetés célja, hogy termés legyen, és a termés másokat is éltesen. Vagyis Isten az ő igéje segítségével nem csupán azzal az örömmel és élménnyel akar minket megajándékozni, hogy erősít, tanácsol és vezet minket, hanem ezen túl azt is szeretné, ha igéje olyan életre nevelne minket, ami környezetünket és ránk bízottakat is életi, gazdagítja.

Szemerci János

Ötvened vasárnap

Lukács 18,31–43 exegezise

JÉZUS HARMADSZOR SZÓL HALÁLÁRÓL ÉS

FELTÁMADÁSÁRÓL

Ez a hatodik ilyen jellegű prófécia Lukácsnál, így jogosan merül fel a kérdés, hogy miért vannak tele az evangéliumok ezekkel a beszűrésokkal? Pontosán azért, mert ezek jelentik az evangéliumok legbelső lényegét — és tulajdonképpen a korai egyház igehirdetésének summái. Jézusban a történelem és a próféciaák beteljesedéséről beszélnek, halála és feltámadása az emberi történelem csúcspontját jelenti. A Krisztust megelőző korok értelme benne csúcsozódik ki, az utána következőket pedig alakjának fénye világítja be. A gúnyolódás és gyalázás említése pedig nem egyszerűen csak azért fontos, hogy éreztesse Jézus valóban osztozott emberi életünk nyomorúságaiban — hanem hogy bemutassa, az ember leggonoszabb bűne sem ér semmit az isteni kegyelemmel szemben.

A JERIKÓI VAK MEGGYÓGYÍTÁSA

A legtöbben készségesen segítünk a vak emberek átkelni az úttesten — mert az nem látja a veszélyt. A legnagyobb nyomorúsága talán mégis az, hogy nem láthatja az örömet, a teremtett világ csodáit, vagy közvetlen barátainak az arcát. Egyáltalán nem meglepő, hogy a testi vakság felkelti együttérzésünket — de az már kétszeresen is furcsa, hogy a belső vakság érintetlenül hagy. A vakság legnagyobb tragédiája az, hogy általában gyógyíthatatlan — ugyanez áll a belső vakságra is. De ki képes akkor felvilágosítani minket? Nem az embertársunk, mivel ő is vak — amíg Isten fel nem nyitja a szemét. Ám a történet vak embere mégsem volt menthetetlenül elveszve. Képes volt emlékezni: hallott már történeteket Jézusról. És tudott kiáltani: "Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam!" És tudott cselekedni, eldobva felsőruháját (Mk 10,50) Jézus felé futni — vaksága ellenére. És hatalmas hite lehetett (a Dávid fia messiási cím), ha minden kételye ellenére hinni tudott a gyógyulásban. Hasonlóképpen mi sem vagyunk teljesen segítség nélkül belső vakságunkban, de önerőből képtelenek vagyunk azt meggyógyítani. És hogy mi ennek az oka? Talán a büszkeségünk akadályozza meg: túlságosan nehéz bevallani tehetetlenségünket — így abba a hiábavaló reménybe kapaszkodunk, hogy a tudományban és pszichológiában való jártasságunk lehet majd a szemésznünk, jöllehet a remény hiú mindaddig, amíg emberi ügyességünket nem valami nálunk is nagyobb irányítja. Talán hitünk hiánya az akadály: nem hiszünk egy a mi kézzelfogható világunkon túl létező kegyelmes világban — így minden a változásba vetett hit egyszerűen "túl szép ahhoz, hogy igaz legyen". Pedig ha bölcsök lennénk, így mondanánk: "túl szép ahhoz, hogy ne legyen igaz". Talán a hagyományos vallásosság akadályoz: az

egy bosszantó tény, hogy a tanítványok (egyfajta fontoskodó kísérletképpen, hogy birtokolják Jézust?) megpróbálták megakadályozni a vakot abban, hogy eljusson a Mesterhez. Talán nem is vágyunk igazán arra, hogy meggyógyuljunk. Mert annak az embernek, aki meggyógyult, a koldusnál magasabb szinten kellene folytatnia életét, és mindemellett a nyitott szem akár átkot is jelenthet, amíg a lélek nincs megtisztítva.

Nánai László

Igehirdetést segítő gondolatok

Jézusom, tégy látóvá engem!

Egy gyülekezeti tag kifogásolta, hogy lelkésze miért beszél mindig Jézusról. Én hiszek Istenben — mondotta —, de miért kell mindig Jézusról hallani. Egyik mai megfogalmazása a tanítványi értetlenségnek. Alapigénk első vigasztaló üzenete, evangéliuma éppen az, hogy Jézus nem küldi el magától az értetleneket. S jó, hogy a Szentírás nem hallgatja el a tanítványok értetlenségét sem. Háromszoros megfogalmazással írja le Lukács, miről is van szó: semmit sem fogtak fel Jézus szavaiból, ez a beszéd rejtve maradt előlük és nem értették meg a mondottakat. Egy írásmagyarázó szerint (Wilhelm Herbst) Lukács ezt nem akarja kimondottan felróni a tanítványoknak. Viszont háromszorosan, vagyis hangsúlyosan aláhúzza, hogy a legjobb igyekezetük ellenére sem fogták fel, mit mondott Mesterük. Hiába ismerték a próféták írásait, a szenvedés, a gúny, a gyalázat és a halál olyan nyomasztó gondolat, amely utána feltámadás reménysége és bizonyossága már el sem érte gondolataikat. Egyszerűen megdöbbenő, elképzelhetetlen, hogy mindez megtörténhet Jézussal. Nemcsak akkor volt az, ma is az. Jézus halála és feltámadása az Ő beszéde és a Szentlélek világossága nélkül rejtve marad előlünk. Az értetlenség nem Jézus világosan megfogalmazott szavaira vonatkozik, hanem mondatainak tartalmára. Lehetetlen, hihetetlen ez. Nem fér bele semmiféle emberi vallásos klisébe. Ez Isten szeretetének az emberi értelmet felülhaladó útja. Jézus azért vállalta ezt az utat, hogy általa minket megmenten. Ez az út nem tévút, nem véletlen és nem tragédia. Ez az Isten embert mentő cselekedete. Amellyel magára veszi a mi értetlenségünket is. Nem taszít el magától értetlenségünk miatt sem, hanem azt munkálja bennünk, hogy Ővele és Őáltala értetlenekből engedelmes, hívő követőivé váljunk.

Kérdzhetjük: miért lett ez a két különböző tudósítás egy igehirdetés textusává? Talán azért, mert Jézus, aki megnyitja a vak szeméit, látóvá teszi a világtalant, veszi el a tanítványok lelki vakágát is. Hogy amikor elnyerik a hitnek a látását, dicsőíteni tudják az Istent, mint ahogyan Jézust követve a vak cselekedte.

Alapigénk második vigasztaló üzenete, evangéliuma: Az egész egyetlen nyomorult ember számára is. A vakág az akkori felfogás szerint Isten büntetése volt. Nem egyszerűen a szó általános értelmében vett súlyos teher, hanem Isten büntetése valamilyen súlyos bűnért. A vak nem csupán a világ szépségeinek a meglátásától megfosztott ember volt, hanem az emberi közösségekből kizárított, másodrendű tagja a társadalomnak. Ezért is próbálják elhallgattatni. Jézus azonban őt is szeretetének a közösségébe akarja vonni.

A vak nem láthatta Jézust, csak az ünnepre Jeruzsálembé vonuló sokaságnak a zaját, a lármáját hallotta meg. Amikor megmondják neki, hogy Jézus megy arra, nem tágit. Nem hagyja magát elhallgattatni. Minden akadályon, tiltáson, zajon „tülkiabál”. Amikor senki sem akart vele törődni, Jézus meghallotta segélykérését. S amikor személyessé lesz Jézus közelsége és hozzá szóló kérdése — mondja ki: „Uram, hogy lássak!” Kiönti szívét Jézus előtt. Felismeri élete nagy lehetőségét.

Ha nem is értjük mindig Isten útjait, akkor se hagyjunk fel legalább kiáltani Őhozzá. Mert Jézus meghallja kiáltásunkat. „Láss, hited megtartott!” Maga a hite segített rajta? Nem. Hanem az, akire a hite irányult, akiben bízott és reménykedett. A vak koldus nem tett semmit, csak segítségért kiáltott. Jézushoz fordult. És Jézus ezt nevezi hitnek. A hit nem más, mint kémi és engedni, hogy Isten cselekedjen bennünk, akcióba lépjen életünkben.

Ki mondja azt, hogy ő ne kiálthatna Jézushoz segítségért? Nem arra van szükségünk, hogy önkínzó vagy képmutató módon és öntelten méricskéljük hitünk nagyságát. Sőt lehet, hogy egész életünk egy Isten utáni tehetetlen egzisztenciális kiáltás. Semmi más, csak kegyelem, ha Isten ezt az SOS-kiáltásunkat a hit kiáltásaként hallja meg. Csak kegyelem, hogy bár Jézus tudta jól, mit akar ez a koldus, mégis engedte neki, hogy elmondja nyomorúságát és Őhozzá vigye.

Mindent Isten elé vihetünk. Jézus előtt kiönthetjük szívünket, elmondhatjuk Neki életünk terhét, gondját, szennyesét. Ő, aki tudja, mit akarunk, nem magáért, hanem miérettünk kérdezi: „mit kívánsz, mit tegyek veled?” És elmondhatjuk neki, kiönthetjük előtte szívünket, mint az a kisgyermek, aki segítségét szülőjétől várja.

Luther szerint az evangélista a koldussal az imádkozás helyes művészetére tanít minket. Urunk azt akarja, hogy vakmerően és bátran kérjünk. Mert az az Ő öröme és dicsősége, hogy sokat akar adni. Aki olyan sokáig akar várni, míg arra méltóvá lesz, hogy Isten adjon neki valamit, az természetesen sosem fog kémi. Urunk azokat a koldusokat szereti, akik bátran kitartanak és nem hagyják magukat elutasítani. Kedves Uram, ne nézd, hogy méltatlan vagyok, hanem arra tekint, hogy segítségedre szorulok, és hogy Te vagy a bűnösök egyetlen igaz megsegítője. Az a Te dicsőítésed, hogy Hozzád kiáltok, mert nem nélkülözhetem segítségedet.

Értetlen tanítványodból tégy engem szeretetedből élő, megnyitott szemű koldusoddá!

Sárkány Tibor

**Vízkereszt ünnepének igehirdetési előkészítőjében,
Péter Attila cikkében sajnálatos hiba történt.
Itt közöljük a cikk elejének kimaradt sorait.
A Szerző és Olvasóink szíves elnézését kérjük.**

Igehirdetést segítő gondolatok (Mt2, 1-12)

I. Vízkereszt ünnepe és textusunk

Az Újszövetség az Epiphania szóval írja le Jézus Krisztus alázatos eljövételét és idők végén való megjelenését. A keleti-görög egyház epiphania ünnepén először Jézus születését ünnepelte. Nyugaton végül az Úr dicsősége minden nép előtt való megjelenésének ünnepe lett. Karácsonynak és epiphaniának ez az egymásutánisága végül keleten is megvalósult, miközben a megjelenés ünnepe liturgiai jelentőségére felülkerekedett a születés ünnepe. Az ünnephez aztán hozzákapcsolódott Jézus Jordánon való megkeresztelkedése is. Folyóvizet szenteltek, majd Krisztus jelképét, a keresztet vízre bocsátották. Innen származik a vízkereszt elnevezése. Eredetileg nem volt missziós ünnep, de később ilyen jellegűt is kapott.

Jézus Krisztus dicsőségének megjelenése minden nép előtt. Az egyházi művészet ezt úgy jeleníti meg, hogy a (a napkeleti bölcsekből lett) három királyt, három bórszínnel ábrázolja. Valóban szinte nincs a világnak olyan helye, ahol ne imádnák Krisztust. Talán rejtettebben és kevésbé látványosan, de másban is megjelenik az Úr dicsősége. Többek között abban, hogy az emberiség foglalkozik Krisztus titkával. Ne becsljük ezt alá! Krisztussal nem lehet nem foglalkozni. Textusunkban nincsenek közömbös szereplők. Remélhetőleg mi sem vagyunk azok!

II. Emberek a jászolban elrejtett dicsőség körül

1. A bölcsek hosszú útra indulnak, hogy imádják az újszülött királyt.

A (már nem újszülött) király azt mondja: „Senki nem jöhet énhozzám, ha nem vonzza az Atya.” (Jn5,44) Milyen különös módon vonz olykor az Atya embereket a Fiához! Az embert mindig is foglalkoztatta az a bizonyos csillag, melyben Máté evangéliuma egyértelműen az isteni vezetés jelét látja. Kepler például a Jupiter és a Szaturnusz egybeesését látja benne a halak csillagképében. A szószerkről azonban inkább az isteni vezetés különleges voltára irányítsuk a figyelmet!

Ánny az égen ad jelet a bölcseknek, mert tudja, hogy a csillagokat fűrkészve sokat néznek az égre. Komoly, tudós emberek voltak, nem olyasvalakik, akik a Kiskegyedben gyártják a horoszkópokat!

Nemzetközi szimpózium az Evangélikus Teológiai Akadémián

1998-ban ünnepeljük az egyetemi szintű magyarországi evangélikus lelkészképzés megindulásának (a soproni Hittudományi Fakultás megnyitásának) 75. évfordulóját. A jubileumot az Evangélikus Teológiai Akadémia egy nemzetközi teológiai szimpóziummal szeretné emlékezetessé tenni (1998. június 25–27.), melynek témája: *Bűn — bocsánat — új kezdet*. Ezt az általános kérdéskört a plenáris előadások az összes teológiai diszciplína oldaláról igyekeznek majd megközelíteni, míg a munkacsoportokban a speciális, mindennapjainkat érintő problémákról folyhat a vita. Előadóknak és a munkacsoportok vezetőinek külföldi (hat országból) és hazai partnerfakultásainak tanárai is vállalkoztak. Ez egyben azt is jelenti, hogy négy történelmi felekezet folytat majd egymással nemcsak párbeszédet, hanem tudományos teológiai eszmecserét is.

1998. február 13-án, pénteken 14 órakor előkészítő ülést tartunk az Evangélikus Teológiai Akadémián, hogy egy vitaindító előadás után, lehetőleg minél több ötlet alapján megpróbáljuk megfogalmazni az öt munkacsoport feladatát, azaz a Bűn — bocsánat — új kezdet problémakörének azon kérdésfelvetéseit, melyek itt és most sürgős választ várnak. Erre az ülésre mindenkit — tartalmas hozzászólások reményében — szeretettel várunk. A nyári szimpóziumon — előzetes jelentkezés után — ugyancsak részt vehetnek a teológiát művelők, s az eziránt érdeklődők. A részletes programot a februári összejövetel után tudjuk közzétenni.

A szervezők nevében:

Csepregi Zoltán

Januári számunk szerzői

- Aklanné Balogh Éva lelkész – Eger
Börönte Márta lelkész – Budapest
Csepregi Zoltán teológiai tanár – Budapest
Cserhádi Sándor teológiai professzor – Budapest
Detre János esperes – Aszód
Gabnai Sándor teol. hallgató – Budapest
Győri Gábor lelkész – Orosháza
Harmati Béla püspök – Budapest
ifj. Harmati Béla művészettörténész – Budapest
Kiss Miklós lelkész – Mosonmagyaróvár
Koczor Miklós ny. gépészmérnök, zsinati gazda – Budapest
Koczor Tamás esperes – Dabas–Gyón
Magassy Sándorné lelkész – Szentendre
Nagy Gyula ny. püspök – Budapest
Nánai László teol. hallgató Bp.
Németh György – ny. főorvos
Sárkány Tibor ny. esperes – Kecskemét
Szentpétery Péter teológiai tanár – Budapest
Simon János lelkész – Sopron
Tarr Zoltán ref. egyetemi lelkész – Budapest

Jakób álma. A Lübecki Biblia fametszete, 1494

